

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MADDE BAĞIMLISI OLAN VE OLMAYAN 17-18 YAŞ ARASI
ERGENLERİN ALGILADIKLARI EBEVEYN KABUL-REDDİ VE AKRAN
BASKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

SEHTAP BAYİN KAŞIKÇI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. HAKAN BAYDUR

MANİSA-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MADDE BAĞIMLISI OLAN VE OLMAYAN 17-18 YAŞ ARASI
ERGENLERİN ALGILADIKLARI EBEVEYN KABUL-REDDİ VE AKRAN
BASKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

SEHTAP BAYİN KAŞIKÇI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. HAKAN BAYDUR

TEZ JÜRİSİ

Doç.Dr.Hakan BAYDUR

Prof.Dr.Fatih ŞAHİN

Doç.Dr.Melih Kaan SÖZMEN

MANİSA-2018

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

SEHTAP BAYİN KAŞIKÇI

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada bana rehberlik eden, yapıcı geribildirimleri ile s¼rekli olarak beni destekleyen kıymetli danıőmanım Doç. Dr. Hakan BAYDUR'a, aynı zamanda g¼ler y¼z¼ ve samimiyeti ile yanımda olduğunu hissettiğim bilgi y¼kl¼ Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi AMATEM Sorumlusu Uzm. Dr. Aslıhan ESLEK'e, yardımları için çok teőekk¼r ederim.

T¼m yaőamım boyunca beni sevgileri ile donatan, sonsuz g¼venen ve desteleyen, her zaman benimle gurur duyan, hayattaki en b¼y¼k őanslarım annem T¼rkan BAYİN, babam Ali BAYİN, canım kardeőlerim Rıza ile Selda Selvi BAYİN'a sonsuz teőekk¼r ederim.

Son olarak, sonsuz sevgisini, desteğini ve ilgisini benden hiç esirgemeyen, bu zorlu tez s¼recinde t¼m nazlarıma katlanıp bir an bile beni yalnız bırakmayan biricik eőim Y¼cel KAŞIKÇI'ya sonsuz sevgi ve teőekk¼rlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER DİZİNİ.....	x
ÖZET	1
ABSTRACT.....	3
1. GİRİŞ ve AMAÇ	5
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. MADDE BAĞIMLILIĞI.....	7
2.1.1. Madde bağımlılığı kavramı.....	7
2.1.2. Bağımlılık Yapan Maddelerin Sınıflandırılması.....	9
2.1.3. Madde Kullanım Bozuklukları.....	10
2.1.4. Madde Kötüye Kullanımı.....	11
2.1.5. Madde kullanımına dair araştırmalar	11
2.2. EBEVEYN KABUL-RET KURAMI	16
2.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (WarmthDimension)	18
2.2.2. Kontrol Boyutu	19
2.2.3. Kişilik alt kuramı	20
2.2.4. Başa Çıkma Alt Kuramı	23
2.2.5. Sosyo-kültürel sistemler alt kuramı	23
2.2.6. EKAR kuramı ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar	23
2.2.7. Ebeveyn Reddi ve Madde Bağımlılığı ile İlgili Çalışmalar.....	26

2.3. AKRAN BASKISI.....	27
2.3.1. Akran baskısı ile madde bağımlılığı ilişkisi.....	28
2.4. MADDE BAĞIMLILIĞI SORUNUNA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI	30
2.4.1. Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplini.....	30
2.4.2. Sosyal hizmet uzmanı	32
3. YÖNTEM.....	36
3.1. Evren ve Örneklem	36
3.2. Değişkenler	37
3.2.1. Bağımlı değişken:	37
3.2.2. Bağımsız değişkenler:	37
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	37
3.3.2. Ebeveyn Kabul-Reddi Ölçeği (EKRÖ).....	38
3.3.3. Akran Baskısı Ölçeği	40
3.3.4. Bağımlılık Profili İndeksi – Ergen Formu (BAPİ-E).....	40
3.4. Veri Toplama Süreci	41
3.5. Verilerin İşlenmesi ve Değerlendirilmesi	41
3.6. Araştırmanın etik yönü.....	42
3.7. Süre ve Olanaklar	42
4. BULGULAR.....	45
4.1. Tanımlayıcı Bulgular	45
4.1.1. Sosyodemografik özellikler	45
4.1.2. Olguların madde kullanımı ile ilgili özellikleri.....	50
4.2. Çözümleyici Bulgular	57

4.2.1. Olgu ve kontrollerin bazı sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırılması	57
4.2.2. Olgu ve kontrollerin ölçek puanları açısından karşılaştırılması.....	58
4.2.3. Olgu ve kontrollerin ebeveynleri arasındaki EKRÖ puan dağılımlarının karşılaştırılması	61
4.2.4. Olgu ve kontrollerin çok değişkenli lojistik regresyon analizi ile karşılaştırılması	63
4.2.5. Olguların EKRÖ ve akran baskısı puanları ile BAPİ toplam ve alt boyut puanları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi	65
5. TARTIŞMA	66
5.1. Tanımlayıcı özelliklere ve ölçek puanlarına ilişkin temel bulguların değerlendirilmesi.....	66
5.2. Sosyodemografik özelliklere ilişkin karşılaştırma bulgularının incelenmesi.....	72
5.3. Ölçeklerden elde edilen puanların karşılaştırmasının değerlendirilmesi .	74
5.4. Bapi puanları ve ölçeklerin puanlarının değerlendirilmesi	76
5.5. Araştırmanın kısıtlılıkları ve güçlü yanları	78
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	82
EKLER.....	95
Ek 1. Örnek büyüklüğü	95
Ek 2. Veri toplama formu	96
Ek 3. EKRÖ ölçeği kullanım izni	106
Ek 4. Akran Baskısı ölçeği kullanım izni	107
Ek 5. Bapi/E Formu kullanım izni	108
Ek 6. Normallik Sınaması sonucu.....	109

Ek 7. Enstitü Yönetim Kurulu kararı	110
Ek 8. Etik kurul onayı	111
Ek 9. Kurum araştırma izin belgesi.....	112
Ek 10. Ölçeklere verilen yanıtların dağılımlarını gösteren tablolar.....	113
Ek 11. Akran baskısı ve EKRÖ puanlarının karşılaştırılması.....	128
Ek 12. Özgeçmiş	129
Ek 13. Benzerlik raporu bildirimi	130

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmaya katılanların sosyodemografik özelliklere göre dağılımı. .	45
Tablo 2. Katılımcıların ikamet ettikleri ile göre dağılımı.	46
Tablo 3. Katılımcıların aile ve yaşadığı yere ilişkin özellikleri.....	47
Tablo 4. Katılımcıların ebeveynlerine ait bazı temel özellikler.....	48
Tablo 5. Olgularda daha önce herhangi bir psikiyatrik veya psikolojik tedavi görme durumu	50
Tablo 6. Olgularda madde kullanımı ile ilgili temel özellikler (n=50).....	50
Tablo 7. Olguların uyuşturucu madde kullanım özellikleri	51
Tablo 8. Olguların madde kullanım özellikleri.....	53
Tablo 9. Olgularda BAPİ ölçeği puan dağılımı	54
Tablo 10. Katılımcıların akran baskısı ölçek boyutlarından aldıkları puan dağılımları	55
Tablo 11. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği puan dağılımı.	56
Tablo 12. Olgu ve kontrollerin sosyodemografik özelliklere göre karşılaştırmalı dağılımı.	57
Tablo 13. Olgu ve kontrollerin akran baskısı puanlarının karşılaştırılması.....	58
Tablo 14. Olgu ve kontrollerin anneden algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	59
Tablo 15. Olgu ve kontrollerin babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.	60
Tablo 16. Madde bağımlısı olmayan (kontroller) ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	61
Tablo 17. Madde bağımlısı olan (olgular) ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	62
Tablo 18. Anne ve baba EKRÖ değerlendirmesi için çok değişkenli lojistik regresyon analizi sonucu	64

Tablo 19. Olguların BAPİ, EKRÖ ve akran baskısı düzeyleri arasındaki birliktelik (Spearman's rho)	65
Tablo 20. Katılımcıların akran baskısı sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.	113
Tablo 21. Katılımcıların anneleri için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.	116
Tablo 22. Katılımcıların babaları için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.	121
Tablo 23. Olguların BAPİ ölçeği sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.	126
Tablo 24. Akran baskısı ve EKRÖ puanları arasındaki birliktelik (Spearman's rho)	128

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu 19

KISALTMA VE SEMBOLLER DİZİNİ

AAPSW	: Amerikan Psikiyatrik Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği
AB	: Akran Baskısı
ABÖ	: Akran Baskısı Ölçeği
AMATEM	: Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
BAPİ	: Bağımlılık Profil İndeksi
BAPİ-E	: Bağımlılık Profil İndeksi-Ergen Formu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
EKAR	: Ebeveyn Kabul Red Kuramı
EKRÖ	: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği
EKRÖ/K	: Ebeveyn Kabul Red / Kontrol Ölçeği
EMCDDA	: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi)
ESPAD	: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (Avrupa Alkol ve Uyuşturucu Madde Okul Tarama Projesi)
IASSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
NASW	: National Association of Social Workers (Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği)
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)

Başlık: Madde bağımlısı olan ve olmayan 17-18 yaş arasındaki ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısının değerlendirilmesi

Öğrencinin adı: Sehtap BAYİN KAŞIKÇI

Danışmanlar: Doç. Dr. Hakan BAYDUR

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

ÖZET

Amaç: Araştırma ergenlerde algılanan ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısının madde bağımlılığı ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma 17-18 yaşlarındaki ergenlerde yürütülmüş bir olgu-kontrol çalışmasıdır. Araştırmanın olgu ve kontrol grubu 50'şer kişiden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcılara sosyodemografik bilgi formu, Ebeveyn Kabul-Reddi Ölçeği (EKRÖ), Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ) ve Bağımlılık Profil İndeksi-Ergen Formunu (BAPİ-E) uygulanmıştır. SPSS'de tek ve çok değişkenli analizler yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılanların %4,0'ü kız, %32,0'si 17 yaşında, %44,0'ü öğrenim dışında ve olguların ise %36,0'sı Manisa'da yaşayan kişilerdir. Olguların %16,0'sının, kontrollerin %4'ünün annesi okuryazar değildir. Olguların %54,0'ü daha önce bir psikiyatrik tedavi görmüştür. Olguların %88'i esrar, %68,0'i hap-ectasy ve %68,0'i sentetik kannabinoid kullanmaktadır. İlk olarak denenen madde %81,3 esrardır. Olguların %37,5'i 13-14 yaşında ilk kez yasadışı madde kullandığını bildirmiştir. En sık bildirilen başlama nedeni %54,2 ile arkadaş çevresinin etkisidir.

Tek değişkenli analizde baba eğitiminin düşük olması, akran baskısı puanları anneden algılanan sıcaklık ve şefkat ile ayrışmamış ret puanları olgu ve kontrollerde farklıdır. Çok değişkenli analizde ise toplam akran baskısı, anneden algılanan sıcaklık ve şefkat ile baba eğitimi modelde anlamlı olarak yer alan değişkenlerdir. Anneden algılanan sıcaklık ve şefkat beklenenin aksine olgularda daha iyi düzeyde bulunmuştur.

Sonuç: Elde edilen sonuçlar madde kullanımında akran baskısının öne çıkan anlamlı etmen olduğunu göstermektedir. EKRÖ ölçeğinin toplam ve birçok boyutunun madde kullanımı ile ilişkisi anneden algılanan sıcaklık ve şefkat dışında yoktur.

Anahtar kelimeler: ergen, madde kullanımı, ebeveyn kabul-reddi, akran baskısı.

Title: ASSESSMENT OF PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION AND PERCEIVED PEER PRESSURE BY ADOLESCENTS BETWEEN THE AGES OF 17 AND 18 WHO ARE ADDICTED AND NON-ADDICTED.

Student name: Sehtap BAYİN KAŞIKÇI

Supervisors: Hakan BAYDUR, Assoc. Prof.

Department: Department of Social Work

ABSTRACT

Aim: The research was conducted to determine the relationship between perceived parental acceptance-rejection and peer pressure in adolescents.

Methods: The study is a case-control study conducted in adolescents aged 17-18 years. The case group and control group of the study consisted of 50 adolescents. Sociodemographic information form, Parental Acceptance-Rejection Scale (PARS), Peer-Pressure Scale (PPS) and Dependency Profile Index - Adolescent Form (DPI-AF) were applied to the study. Drug-addicted adolescents also filled in. Univariate and multivariate analyses were performed in SPSS.

Results: 4.0% of the participants were girls, 32,0% were 17 years old, 44,0% were out of education and 36,0% of the cases were living in Manisa. 16,0% of cases and 4% of controls are not literate. 54,0% of the cases had a previous psychiatric treatment. 88% of the cases use cannabis, 68,0% use pills-ecstasy and 68,0% use synthetic cannabinoids. The first illegal substance tested is cannabis with 81,3%. 37,5% of cases reported using illegal substance for the first time at 13-14 years old. The most commonly reported starting cause is the friend influence with 54,2%.

Low fathers' education, high peer pressure scores, Undifferentiated Rejection score and Warmth/Affection score were found to be significant. In multivariate analysis, total peer pressure, perceived Warmth/Affection and fathers' education level were found significant. In the case group, the Warmth/Affection perceived by the mother is better.

Conclusion: The results show that peer pressure is a significant factor in substance use. There is no relation between total and many dimensions of the PARS and the use of substances.

Key words: adolescent, substance use, parental acceptance-rejection, peer pressure

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Halk sağlığı sorunu haline gelen madde kullanımı ve bağımlılığı, ulusal ve küresel düzeyde de birçok ulusun önemli bir problemi olmuştur. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) 2008 yılı verilerinde dünyada 15-64 yaş arasında bulunan kişilerin %4,8'i (208 milyon) uyuşturucu madde kullanmaktadır (Report 2008). Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezinin (EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) yıllık raporları incelendiğinde, genç nüfusta madde kullanım yaygınlığı konusunda ülke genelini kapsayan bir çalışma yapılmadığı ancak problemin boyutunun belirlenmesi açısından bölgesel çalışmalar yapıldığı ve yapılan çalışmalarda da bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının her geçen yıl arttığı, madde kullanımı yaş ortalamasının düştüğü anlaşılmaktadır (TUBİM 2011).

Madde kullanımı günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olup madde kullanım yaygınlığının giderek arttığı görülmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda her ne kadar farklı yöntemler kullanılsa da, sonuçların benzerlik gösterdiği görülmektedir. Son yıllarda madde kullanımındaki yaygınlığının giderek arttığı söylenebilir (Ögel 2005).

Madde bağımlılığı birçok ülkenin gençlik sorunu haline gelmiş toplumsal problemlerindedir (Köknel 1998).

Ergenlik dönemindeki madde bağımlılığı ülkemiz gündeminde oldukça yer tutan önemli bir problemdir. Bu sorunun tam olarak belirlenmesi ve doğru öneriler, çözümler ve bu çözümlerin uygulanışında eksiklikler söz konusudur. Bunun sebepleri arasında; bu alana ilişkin çalışma yapan az sayıda araştırmacının bulunması, yeterli düzeyde kaynağın ayrılmaması, gençler arasında madde kullanımı ve risk etmenleri ile ilgili geniş çaplı ve düzenli çalışmaların yapılamamasını saymak mümkündür.

Madde bağımlılığı önemli bir halk sağlığı sorunu olmasından dolayı sorunun nedenlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu sebeple yola çıkıldığında çocuğun gelişim gösterdiği, yetişmesine yüksek düzeyde katkıları olan ortamın yani ailesinin büyük öneme sahip olması aynı zamanda akran etkisi araştırmacıların madde bağımlılığı ve aile arasındaki ilişki üzerine

yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra çocukluktan ergenliğe doğru aile ve öğretmen etkisi azalırken, akran etkisi önem kazanmaktadır. Ergenlik döneminde özellikle akran etkisinin öne çıktığı ifade edilmektedir (Buysse 1997). Bu çalışmada da madde bağımlılığı ve aile arasındaki ilişki ile akran baskısı incelenecektir. Bu kapsamda madde bağımlısı ergenlerin yetiştiği aile ortamı ile madde bağımlısı olmayan ergenlerin yetiştiği aile ortamı karşılaştırılmış ve aralarındaki farklılıklar değerlendirilmiştir. Aile değişkeni olarak, ebeveyn kabul reddi kapsamında küçük yaşta bireyin gelişim gösterdiği ortamın değerlendirildiği ve sonuçlarının yordandığı “Ebeveyn Kabul Reddi (EKAR) Kuramı” ve gençlerin fazlaca zaman geçirdiği yaşlıların bulunduğu grubun davranışlarından etkilenmesi durumundan dolayı da “Akran Baskısı (AB) Ölçeği” kullanılmıştır.

Bu araştırmada madde bağımlısı olan ve olmayan gençlerin ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısı düzeyleri ile bu iki faktörün madde kullanımındaki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bunun için Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi AMATEM kliniğine başvuran ve madde bağımlısı olanlar ile madde bağımlısı olmayan 17 ve 18 yaşlarındaki ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul reddi ve akran baskısı ile çeşitli sosyodemografik özellikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde öncelikle madde bağımlılığı ile ilgili genel bilgilere akabinde ergenlerin madde bağımlılığına başlamada etkileri olan ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısına yer verilmiştir.

2.1. MADDE BAĞIMLILIĞI

Bu başlık altında madde bağımlılığı hakkında araştırmanın konusu kapsamında genel bilgilere yer verilmiştir. Öncelikle uyuşturucu madde kavramı, uyuşturucu maddelerin sınıflandırılması ve madde bağımlılığı kavramları hakkında bilgiler yer almaktadır. Konunun önemine vurgu yapmak amacıyla dünyada ve Türkiye’de özellikle genç nüfustaki madde kullanım yaygınlığı üzerinde durulmuştur. Daha sonra insan yaşamında önemli değişikliklerin yaşandığı ergenlik dönemi ve bu dönemin madde bağımlılığı açısından önemine vurgu yapılmıştır.

2.1.1. Madde bağımlılığı kavramı

İnsanoğlu doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte, farklı olaylara ve nesnelere bağımlılık geliştirebilmektedir. Bu durum bireyin sağlık, toplumsal alanda çok yönlü sorunlarla karşılaşmasına sebep olabilmektedir. Özellikle bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı, birey üzerinde kötü ve zararlı sonuçlara yol açabilmektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, merkezi sinir sistemi üzerinde yarattığı etki ile bireyin duygu, düşünce, davranış ve ruhsal durumunu değiştirmektedir. Aynı zamanda içinde bulunan kimyasallar sebebiyle de kısa sürede bireyin alışkanlık edinmesine yol açmaktadır. Bu alışkanlıklar da yarattığı etki nedeniyle bağımlılığa dönüşebilmektedir.

Bağımlılığın latince karşılığı “addictus” kelimesidir. Bu kelime anlam olarak bir kişinin köle olarak verildiği eski bir geleneğe gönderme yapmaktadır. Sözcüğün diğer dillerdeki karşılığı ise genel itibariyle kendine zarar verme arzusunu çağrıştırmaktadır. Ayrıca bağımlı kişinin, açlığından kurtulması için tek bir çözümün kölesi olduğuna dikkat çekilmiştir (McDonald 2001).

(WHO) Dünya Sağlık Örgütü’ nün tanımına göre, bağımlılık yapan maddeler istek, arzu veya önüne geçilmez gereksinme, tolerans düzeyini arttırma eğilimi, fiziksel, ruhsal bağımlılık hali meydana getiren maddelerdir (İçli 2013).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre uyuşturucu “sağlık nedenleriyle alınanların dışında, yaşayan organizmaya alındığında, organizmanın bir ya da birden çok işlevini değiştirebilen herhangi bir maddedir”.

Yaşamımıza son yıllarda giren uyuşturucu kavramının içeriği hakkında fikir birliğine varılmadığı gözlenmekte aynı zamanda bu kavramın ayrıntıları bilinmemektedir. Ülkemizde uyuşturucu kavramı genel olarak bağımlılık yapıcı maddelerin yerine kullanılmaktadır. Uyuşturucu, kelime olarak da kontrolü kaybettiren, uyuşturan, hareketsiz hale getiren maddeleri anımsatmaktadır. Bu sebeple uyuşturucu kavramını bağımlılık yapabilen maddeler için kullanmak uyarıcı etkisi olan bazı maddelerin bu kapsam dışında olduğu izlenimini yaratmaktadır. Aslında hem uyarıcı hem de uyuşturucu maddeler bağımlılık yapıcı maddelerdir. Bu sebeple bağımlılık yapıcı tüm maddeleri bu kavram içinde değerlendirmek doğru olacaktır.

Uyuşturucu maddeler; insan vücuduna alındığında bağımlılık yapabilen aynı zamanda bedensel, ruhsal ve davranışsal değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir. Bunlardan tıp dünyasında psikoaktif madde diye söz edilmektedir. Yurtdışı kaynaklarda son dönemde bu maddeler için “substance” terimi kullanılmaktadır. Bağımlılık yapan maddeler aşağıdaki gibidir;

- Sigara (Tütün)
- Alkol
- Uyarıcılar (Kokain, Ekstazi, Amfetamin)
- Uçucu maddeler (Tiner, bali, Çakmak gazı)
- Esrar
- Halüsinojenler (LSD)
- Opiyatlar (Kodein, Eroin, Morfin)
- Merkezi sinir sistemini baskılayanlar (Barbitüratlar, Benzodiazepinler, Akineton)
- Fensiklidin

Sigara ve alkolün de uyuşturucu kapsamı içinde yer almamasına rağmen, ikisinin de yüksek düzeyde bağımlılık yapıcı madde olma özellikleri göz önünde bulundurulmuş ve tüm dünyada bağımlılık geliştiren maddeler kapsamında değerlendirilmiştir (Ögel 2010).

Sigara ve alkolün de bağımlılık yaratıcı etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla madde bağımlılığı ile ilgili çalışmaların çoğunda, sigara ve alkol bağımlıları araştırma örnekleme dâhil edilmiştir. Ancak gerçekleştirilmiş olan tez çalışmasında sigara ve alkol bağımlıları kapsam dışında tutulmuş ve örnekleme dâhil edilmemiştir.

2.1.2. Bağımlılık Yapan Maddelerin Sınıflandırılması

Amerikan Psikiyatri Birliği, bağımlılık yapan veya kötüye kullanılan maddeleri, DSM-IV’de, 13 grupta ele almıştır. Bunlar;

1. Alkol
2. Nikotin
3. Kafein
4. Opiyatlar
5. Kannabis
6. Kokain
7. İnhalanlar
8. Hallüsjenler
9. Amfetamin, simpatomimetikler
10. Sedatifler, hipnotikler ve anksiyolitikler
11. Arilsikloheksilaminler, Fensiklidin (PCP)
12. Çoğul madde
13. Diğerleri (Amerikan Psikiyatri Birliği 2001).

(Babuna ve Bayhan 2009), bu maddelerin, özellikle beynin orta kısmında bulunan limbüs bölümüne etki ederek kullananları kendine bağımlı olduğunu ifade eder ve bu maddeleri sınıflandırır. Bunlar;

Afyon ve türevleri; afyon, morfin, baz morfin, eroin, kodein.

Kenevir ve türevleri: toz esrar, reçine esrar, likit (sıvı) esrar, gonca esrar, pres esrar.

Uyarıcılar; kokain, amfetamin, kafein, tein.

Sentetikler; captagon, ectasy, metamfetamin, GHB (Gamma Hydroxybutyrate), LSD (Lysergic Asid Diethylamid).

Sakinleştiriciler; sedatifler, barbituratlar, uçucular, tutkallar (bally, vb.), boya incelticiler ve çözücüler (tiner, vs.), LPG (likit petrol), çakmak gazı, benzin, gazyağı ve aseton, kolonya, saç-vücut spreyleri, ayakkabı boyaları, kuru temizleme sıvıları ve benzeri tıbbi ilaçlar.

19. yy da bağımlılık yapıcı bu maddeleri kullanan kişiler suçlu veya günahkâr kişiler olarak değerlendirilirken bilimsel çalışmalardaki ilerlemeler ve yeniliklerle 1951 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından hasta olarak değerlendirilmiş, daha sonra Amerikan Psikiyatri Birliğı tarafından da bir bozukluk olarak tanımlanmıştır (Ayvayıık 2009).

Yapılan farklı araştırmalarda bağımlılık yapıcı maddeleri kullanmaya başlamada sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik gibi birden fazla faktörün rol oynadığı kanıtlanmıştır (Ögel ve Erol 2005).

Halk sağığının korunması, merkezi ve yerel idarelerin öncelikli politikalarındandır. Gençlik sorunu olarak nitelendirilen bağımlılık da en büyük toplumsal problemlerden biridir (Köknel 1998).

Madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar iki gruba ayrılır; madde kullanım bozuklukları ve madde kullanımının yol açtığı bozukluklar (Sağık Bakanlığı 2012);

2.1.3. Madde Kullanım Bozuklukları

Aşağıdaki maddelerden üç (ya da daha fazlası) kriterden, 12 aylık bir dönem içinde herhangi bir zaman ortaya çıkan, klinik olarak bozulmaya yol açan durum:

1-Tolerans gelişmesi

- İntoksikasyon ya da istenilen etkiyi yaratmak için madde kullanım miktarının belirgin olarak arttırması.

- Madde kullanılmasının aynı miktarda düzenli olması ile azaltılmış etkinin belirgin olarak sağılanması.

2-Yoksun belirtilerinin ortaya çıkması

- Söz konusu maddeye yoksunluk sendromu.

- Yoksunluk belirtilerinden kurtulmak için aynı ya da benzeri madde alınır.
- Kullanılan madde tasarladığından çok daha fazla miktarda ya da daha sürede alınır.
- Madde kullanımını bırakmak ya da denetlemek için yinelenen çabalar vardır.
- Maddeyi elde etmek, kullanmak ya da etkilerinden kurtulmak için çok zaman harcama.
- Madde kullanımından dolayı sosyal, mesleki vb. etkinlikler azaltılır ya da bırakılır.
- Madde kullanımı sebebiyle sosyal, bedensel ya da ruhsal bir sorunun varlığına karşın kullanımı sürdürme vardır.

2.1.4. Madde Kötüye Kullanımı

Aşağıdaki maddelerden bir (ya da daha fazlası) kriterden, 12 aylık bir dönem içinde herhangi bir zaman ortaya çıkan, klinik olarak bozulmaya yol açan uygunsuz kullanım durumu:

- Kullanıma bağlı işyeri, ev ya da okulda sahip olunan yükümlülükleri alamama
- Tehlikeli durumların ortaya çıkması (örn. Madde kullanımından kaynaklı trafik kazaları)
- Madde kullanımı ile örüntülü yinelenen yasal sorunlar
- Madde kullanım sonucu sosyal ve kişisel sorunlar (Amerikan Psikiyatri Birliği 2001)

Yürütülmekte olan tez çalışmasında örneklem olarak, klinik anlamda madde bağımlısı tanısı konmuş veya tedavi görmek ve yardım almak için başvuruda bulunan madde bağımlıları ile çalışılmıştır.

2.1.5. Madde kullanımına dair araştırmalar

Madde kullanımı önlemeye dair çalışmaların üretilmesi ve düzenli olarak yapılması önem arz etmektedir. Bu konuda yapılacak çalışmalar ülkemizde toplumsal bir sorun haline gelmiş bağımlılık olgusunun iyileştirilmesinde yaşamsal bir yer teşkil etmektedir. Bu anlamda; Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme

Merkezi (EMCDDA, *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*) ülkemizde temas noktası olarak İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (TUBİM)'dir. Uluslararası düzeyde de Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC, *United Nations Office on Drugs and Crime*); Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA, *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*) ve Avrupa Alkol ve Uyuşturucu Madde Okul Tarama Projesinin (ESPAD, *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) konuyla ilgili çalışmalarını örnek verebiliriz.

Bağımlılık konusunda ülkemiz genelini kapsayan araştırma Kamu Sektörü ve Türk Psikologlar Derneği tarafından 2002 yılında gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması genel nüfusta(15-64 yaş arasındaki kişiler) örneklemin 7681 kişiden oluşan ev ortamında gerçekleşmiştir. Yapılan araştırmaya göre; sigara ve alkolün dışında kalan bağımlılık yapıcı madde kullanım oranı % 0,3, ömür boyu en az bir kez madde kullanım oranı %1,3 olarak saptanmış ve erkeklerde kadınlara göre madde kullanımı daha yüksek oranda bulunmuştur (Işıklı ve Irak 2002).

2011 yılında TUBİM tarafından genel nüfusu kapsayan madde kullanım yaygınlığı araştırması, ülkemizdeki en kapsamlı çalışmalardan birisidir. Lise-2. sınıfta öğrenim gören 11.812 öğrencinin ulaşıldığı saha araştırması Eylül-Aralık 2011 tarihlerinde 32 il de bulunan toplam 129 okul üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre herhangi bir bağımlılık yapan maddenin en az bir kere kullanılma oranı %1,5 olarak bulunmuştur (TUBİM 2012).

Madde kullanımına ilişkin Avrupalı öğrenciler arasında Alkol ve Diğer Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESAPD)'nin amacı karşılaştırılabilir veri toplamak olmuştur. ESPAD kapsamında; 1995 yılında İstanbul ilinde 15 farklı okulun yer aldığı 2800 öğrenci ile yürütülen araştırmada herhangi bir maddeyi yaşam boyu en az bir kez deneyen gençlerin oranı %7, esrar kullanım oranı %4, uçucu madde kullanım oranı ise %3,8 olarak saptanmıştır (Yazman 1995).

Yine ülkemizde Ögel ve ark. (2005) tarafından, gençler arasında yapılan bir araştırmada ekstazi kullanımı ile ilgili çalışma yapılmış ve yapılan çalışmada ekstazi

kullanım oranının 1998 yılından 2001 yılına kadar geçen sürede %25 arttığı rapor edilmiştir.

İstanbul ilinde 1991 yılında yapılan bir çalışmada; hayat boyu en az bir kez alkol dışında psikoaktif madde kullanma oranı %2,2, 1995 yılında %4 ve 1996 yılında ise %4,2 olarak artan bir skalasının olduğu sonucuna varılmıştır (Ögel ve Tamar 1996).

Öğrenciler üzerinde 2006 yılında yapılan bir çalışmada da en sık olarak kullanılan madde %5,5 ile esrar olarak belirlenmiştir (Kırcan 2006).

Uyuşturucu pazarındaki yönelimler ile gençlerin eğilim gösterdiği maddeler paralellik göstermektedir. Gençlerin, madde piyasasındaki değişimler ve maddenin ulaşılabilirliği konusunda oldukça kısa sürede tepki verdikleri söylenebilir (UNODC 2009).

2.1.6. Madde bağımlılığı ve ergenlik

Bir bireyin gelişim dönemleri çerçevesi içinde en fazla üzerinde durulan ve araştırılan dönemlerden birisi, ergenlik dönemi olmuştur. Bu dönem yaklaşık 12li yaşlarda başlayıp 21li yaşlara kadar devam eden, psikolojik, sosyal, fiziksel, zihinsel büyümenin olduğu, çocukluktan yetişkinliğe geçiş çağıdır (Yörükoğlu 1994).

Ergenlikte başlangıç genellikle, cinsel gelişim ve vücuttaki büyüme gibi fiziksel değişikliklerle; sonlanma ise fiziksel gelişimin tamamlanması, iş bulma yuva kurma vb çeşitli sosyal olaylarla kendini göstermektedir. Bu dönem gencin, bireysel psikolojik özelliklerini öğrenmeye başladığı aynı zamanda toplumsallaşma ve kimlik bulmaya çalıştığı zaman dilimi olarak açıklanmaktadır (Steinberg ve Morris 2001).

Ergenlik döneminde farklı alanlarda birçok değişim yaşandığı için, bu dönemin başlangıç ve bitişini tam olarak belirtmek zordur. Ancak genel olarak bu dönemin kendi içerisinde ilk(10-13 yaş), orta(14-17 yaş) ve ileri(18-21 yaş) ergenlik dönemi olmak üzere üçe ayrıldığı konusunda fikir birliği vardır (Feldman 2008; Steinberg 2008).

Çoğu ergen bu riskli dönemi problemsiz bir şekilde atlatarak yetişkinliğe geçiş yapsa da, bu durum herkes için böyle olmamaktadır. Bazı ergenler depresyon, anksiyete, gibi içsel problemler yaşayabilirken; bazıları da suç işleme, saldırganlık, okuldan kaçma gibi dışsal davranış problemleri ile madde bağımlılığı problemleri

sergileyebilmektedirler. Bundan dolayı ergenlik dönemi ortaya çıkacak madde bağımlılığı açısından önem arz etmektedir. Bu tez çalışmasında örnekleme yaşları 17 ve 18 olan ergenler oluşturmaktadır.

2.1.7. Madde kullanımı etiyojisi

Bağımlılığın etiyojisinin karmaşık bir süreç olduğu ve tam olarak net olmadığı bilinmektedir.

Bağımlılık yapan maddeler ergenler arasında yaygın şekilde kullanılmakta ve sonuçları açısından önemli bir halk sağlığı sorununu oluşturmaktadır. Madde kullanımının altında yatan sayısız nedeni anlamak için ergenlerin madde kullanımı açısından risk yaratan faktörlerini bilmek önemlidir. Bu faktörler, psikososyal etkiler kadar akran, aile ve çevresel faktörleri de içermektedir. Bu faktörlerin etkisi, ergenlerin önceki madde kullanım deneyimleri ve cinsiyetler gibi diğer etkenler tarafından da yönetilebilmektedir.

Risk gruplarını tanımlamak ve temel önleme ve tedavi stratejileri oluşturmak için, madde kullanımı açısından risk yaratan durumları belirlemeye gereksinim vardır. Bu gereksinim nedeniyle araştırmacılar sürekli ergenleri madde kullanmaya başlatan risk faktörlerini belirlemeye çalışmışlardır ve bu konuyla ilgili oldukça geniş bir literatür vardır.

Birden çok çalışma ve araştırma madde kullanmaya başlamadaki psikolojik, biyolojik, sosyal ve kültürel gibi çeşitli faktörlerin rol oynadığı kanıtlamışlar; aynı zamanda ergenlik dönemindeki madde kullanmadaki tetikleyici unsurların; özentisi, merak, eğlenme, kendini ispat etme, arkadaş çevresi, kendisine sıkıntı veren şeylerden uzaklaşma ve rahatlama gibi faktörlerin varlığına vurgu yapmışlardır (Ögel ve Erol 2005).

Madde kullanımı davranışını açıklayan risk faktörleri 3 başlıkta paylaşılmıştır;

- Geçmiş deneyimler/tarihsel faktörler: bunlar arasında demografik(yaş, cinsiyet), biyolojik sebepler(genetik aktarım, mizaç), kültürel(heyecan arama) ve çevresel(sosyal destek, maddeye ulaşılabilirlik)
- Sosyal faktörler: okul ile ilgili(akademik başarı, okul çevresi), aile(aile yapısı, aile içi iletişim, aile dinamikleri, ebeveyn denetim/izlemi, aile bireylerinde

madde kullanım davranışı), medya(alkol, sigara ve madde reklamları) ve akran etkisi(arkadaşlar arasında madde kullanımı, akranların madde kullanımına karşı tutumları) yer almaktadır.

- Son olarak ise kişisel faktörler; kişisel beceriler(problem çözme, öfke yönetimi, çatışma çözme), sosyal beceriler(destek arama, kendini ifade edebilme), psikolojik faktörler(özgüven, kendine yetme, dürtüsellik) (Botvin ve Griffin 2004).

Yapılan araştırmalar madde kullanımı ve bağımlılığında sosyal faktörlerin neden olabileceğini bildirmektedir (Friedman ve Glassman 2000; McArdle ve ark. 2000). Sosyal risk faktörleri içerisinde; akran etkisi, akademik başarı ve aile ilişkileri arasındadır (Henry ve ark. 2009).

Aile özellikleri ve ergenlerin alkol ve madde kullanımı arasındaki ilişki ile ilgili çalışmalarda; ebeveyn kontrolü, aile bağı ve yapısı, aile iletişim örüntüleri üzerinde durulmaktadır. Aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı hissettikleri bağlılık, ilgi ve yakınlık aile bağlarındaki düzeyi ifade etmektedir. Bu bağ ergenlerin doğrudan ve de dolaylı olarak alkol kullanma miktarı ve sıklığı üzerinde etkisinin olduğu bildirilmektedir (Bahr ve ark. 1995).

Kafka ve London (1991) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada; gençlerin anneye, babayla (veya ebeveyn figürü) ve en yakın arkadaşıyla olan ilişkilerindeki açıklığa ve gençlerin sigara, alkol, esrar kullanımı ve diğer ilaçlarla olan ilişkisine odaklanmıştır. Bu çalışma sonucunda; ergenlerin ebeveynleriyle açıkça konuşma derecelerinin, madde kullanımının boyutunu etkileyebileceğini ve en az bir "açık" ebeveyn figürünün varlığının, tüm madde kullanımının daha düşük seviyeleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Sonuç olarak dünya ile paralel olarak ülkemizde de madde kullanım durumunun arttığı değerlendirilmektedir. Madde kullanımına başlamada genç popülasyon önemli bir yerdedir. Madde kullanımı ve bağımlılığında birden fazla risk faktörü bulunmaktadır. Ancak aile ve arkadaş ile ilgili risk durumları madde kullanımını önleme ciddi bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple de yürütülmekte olan tez çalışması da madde bağımlılığı ve aile ilişkisi kapsamında, madde bağımlılarının yetiştiği aile ortamı ve akran baskısı üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmada madde

bağımlısı ergenler ile madde bağımlısı olmayan ergenlerin yetiştiği aile ortamları ve akran etkisi karşılaştırılmıştır. Aile ortamı “Ebeveyn Kabul-Reddi Kuramı” akran etkisi ise “Akran Baskısı Ölçeği” değişkenleri kullanılarak tespit edilmiştir.

2.2. EBEVEYN KABUL-RET KURAMI

Ebeveyn kabul-red kuramı özellikle çocuklukta algılanan kabul ve reddin sebeplerini, çocuk ve yetişkin bireylerin bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarının yordandığı çalışmaları açıklamaya çalışan bir kuramdır (Rohner 1986). Tez çalışmamın bu bölümünde, 1975 yılında Rohner tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR) hakkında bilgi verilmiş ve madde bağımlılığı ile ilgili olan ilişkisi incelenmiştir.

Rohner, hazırlamış olduğu teorisini, çocuğun ebeveynleri tarafından kabul veya reddine maruz kalmasının çocuğun genel olarak uyumundaki etkilerini çalışma konusu edinmiş bir sosyalizasyon kuramı olarak ifade etmiştir. EKAR kuramına göre; bireyin çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmesinin, o çocuğun duygusal, sosyal ve davranışsal gelişimini etkilediğinden söz edilmiştir. Söz edilen teoriye göre, çocuklukta bakım veren kişilerce kabul veya reddedilmenin, bireyin duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini etkilediği görülmektedir (Arslan 2010; Rohner 1986; Salahur 2010).

20. yy başlarında Amerikalı psikologların ebeveyn çocuk etkileşimine yönelik dikkatleri özellikle artmıştır. Rohner’in 1975 yılında EKAR Kuramı’nın kuramsal temelini atmış ve 1986’da bu kuramı geliştirmiştir. Araştırmacıların birçoğu tarafından EKAR Kuramı ile ilgili fazla miktarda çalışmalar yapılmıştır (Khaleque ve Rohner 2002; Rohner 1986).

Yapılan 2000 den fazla çalışmaya göre; kültür, cinsiyet, dil, etnik köken gözetmeksizin tüm insanlar çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden ya da diğer bağlanma figürlerinden kabul alma ihtiyacı duymaktadır (Rohner ve ark. 2007).

EKAR da, ebeveyn kabulü anne babaların çocuklarına yönelik sevgi ve sıcaklık ifade ederken, anne babaların reddi ile de olumsuz tutum ve davranışlar ifade edilmektedir. Ebeveynliğin sıcaklık boyutu ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesini göstermektedir. Bu duygusal bağ sözel (çocuğu övmek, takdir etmek,

çocuğa iltifat etmek) ve fiziksel (çocuğa gülümsemek, öpmek, okşamak, sarılmak) davranışlarla belirtilmiştir (Önder ve Gülay 2007; Rohner 1986; Rohner ve Khaleque 2005b).

Ebeveyn reddi ise çocuğa karşı olan sevginin geri çekilmesi, ihtiyaçlarının karşılanmaması ve çocuğa karşı fiziksel (çocuğu dövme, ısırma, itekleme) ve psikolojik(çocukla alay etme, küfretme, çocuğu küçük görme) zarar veren davranışların olması şeklindedir. Ebeveyn reddinin fiziksel ve sözel ifade biçimleri olmaktadır (Khaleque ve Rohner 2002).

Ebeveyn Kabul-Red Teorisi, üç alt teoriden oluşmakta ve bu alt teoriler içerisinde de beş soruya cevap aramaktadır. Bunlar, kişilik alt teorisi (*personality subtheory*), başa çıkma alt teorisi (*coping subtheory*) ve sosyokültürel sistemler (*sociocultural systems subtheory*) alt teorisidir. Kuram, bu üç alt teori aracılığıyla beş temel soruya cevap aramaktadır. Kişilik alt kuramının cevap aradığı iki temel sorusundan birincisi, “farklı cinsiyet, ırk ya da etnik gruplar, sosyokültürel ortamlarda yaşayan her çocuğun ebeveynleri tarafından kabul ya da reddedildiğini algıladığında aynı şekilde tepki verip vermediği?” İkinci soru ise; “çocukluk döneminde reddedilmenin etkileri yetişkinlik ve yaşlılık döneminde ne dereceye kadar devam etmektedir”. Başa çıkma alt teorisi, bazı bireylerin, çocuklukta algıladıkları red de karşı, bazı çocuk ve yetişkinlere göre neden duygusal olarak daha etkili bir şekilde başa çıktıklarını sorar.

Sosyokültürel sistemler alt teorisinin sorularından biri, bazı ebeveynlerin sıcak, sevgi dolu ve kabul edici olmasına rağmen diğerlerinin neden soğuk, saldırgan ve reddedici olduğudur. Bu alt teorinin diğer sorusu da, bir toplum içerisinde bulunan kişilerin davranış ve inançları, o toplumdaki ebeveynlerin evlatlarına karşı daha çok kabul ya da reddedici olmalarından nasıl etkilendiği ile ilgilidir (Rohner ve ark. 2005).

Kuram, yeryüzündeki bütün insanların anne babalarından veya diğer bakım verenlerden sıcaklık duymaya ihtiyaç duyduğu temel görüşünden hareketle anne-baba-çocuk etkileşiminde “ebeveynliğin sıcaklık boyutu”na eğilmiştir (Rohner 2005) (<http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/Glossary.pdf>).

2.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (WarmthDimension)

Rohner (1986) bakım verenlerin çocuklarına karşı gösterdikleri kabul veya reddedici davranışları iki uçlu birer uzantı üzerinde değerlendirilmektedir. Rohner'e göre tüm insanlar çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden az ya da çok sıcaklık ve sevgi aldıkları için, bu uzantı üzerinde görmüş oldukları sıcaklığa (veya soğukluğa) göre belirli bir noktaya yerleştirilebilirler. EKAR Kuramı'nda ebeveynliğin "Sıcaklık Boyutu" olarak adlandırılan bu uzantının olumlu ucunda sıcaklık, yakınlık, sevgi ve şefkatin yer aldığı "ebeveyn kabulü", uzantının olumsuz ucunda ise sıcaklık ve sevginin olmadığı bunun tersine fiziksel ve/veya sözel yaralayıcı davranışların sergilendiği, "reddedici" bir ebeveyn tutumu vardır. Rohner'ın ilk çalışmalarında reddedici tutum; ebeveyn saldırganlığı ve düşmanlığı ile ebeveyn ilgisizliği ve ihmalkârlığı şeklinde tanımlamıştır. Ancak Rohner daha sonraki çalışmalarında reddetmenin dört farklı yolla ortaya çıkabileceğini ileri sürmüştür. Bu çalışmalar ebeveynlerin çocuklarına dört farklı reddedici şekilde davrandığı yönündedir (Rohner 2004). (1)Soğukluk/sevgi eksikliği: ebeveynlerin çocuğa karşı sıcaklık, şefkat ve sevgilerini esirgeme içeren soğuk ve duygusuz davranışlardır. (2)Düşmanlık/saldırganlık: Ebeveynlerin çocuklarına düşmanlık hissedip saldırgan tutum ve davranışlar sergileyebilirler. (3)İlgisizlik/ihmal: Ebeveynlerin çocuğun çeşitli (fiziksel, duygusal) ihtiyaçlarına karşı duyarsız tavırlar içerisinde bulunmalarıdır. (4)Ayrışmamış reddetme: gözlenebilen bir reddedici davranış olmamasına rağmen çocuğun yeterince sevilmediğine dair inançlarını kapsar (Rohner 2004; Rohner ve Khaleque 2005b).

Reddedici ebeveyn tutumu; uyum ve davranış problemleri, akademik başarısızlık, bağlanma ve ilişki sorunları ile arasında ilişki bulunmuştur (Rohner ve Britner 2002).

Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu									
Ebeveyn kabulü		Ebeveyn Reddi							
Sıcaklık boyutu		Soğukluk/Sevgi Eksikliği		Düşmanlık/Saldırganlık		İlgisizlik/İhmal		Ayrıışmamış Reddetme	
Fiziksel	Sözel	Fiziksel	Sözel	Fiziksel	Sözel	Ebeveynin fiziksel ve ya psikolojik olarak yokluğu. Çocuğun gereksinimlerine özensiz olması		Çocuğun sevilmediğini, takdir edilmediğini veya ihmâl edildiğini hissetmesi	
Öpmek, sarılmak, kucaklamak	Övmek, iltifat etmek, güzel sözler söylemek	Öpmenin, sarılmanın kucaklamamanın yokluğu vb	Övmenin, iltifatın güzel sözlerin yokluğu vb	Vurma, tekme, çizme, itme, çimdikleme vb	Kıfretme, alay etme, aşağılama vb				

Şekil 1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Rohner ve ark. 2005)

Şekil 1. de belirtilen davranışlar ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışları göstermektedir. Bu ifadeler kültürlerin yapısına ve özelliklerine göre farklılık gösterebilir bu sebeple bu yapıların iyi bilinmesi gerekebilir. Ama yine de reddetme biçimi çocuklar tarafından kültürden bağımsız olarak dört grupta algılanmaktadır (Rohner 2004).

2.2.2. Kontrol Boyutu

EKAR Kuramına daha sonradan eklenen ikinci boyut ebeveynliğin kontrol boyutudur. Bu boyut iki uçlu olup bir ucunda aşırı “izin vericilik(düşük düzeyde kontrol)”, diğer ucunda ise “aşırı kısıtlayıcılık(yüksek düzeyde kontrol)” vardır (Rohner ve Rohner 1981).

Kontrol birçok konuda uygulanabilir burada anne babanın çocuğu ne kadar kısıtladığı ve çocuğun bu sınırlamada ne düzeyde zorlandığı kastedilmektedir. İzin verici ebeveynler; nadiren kontrol edici ve çocukların aldıkları kararlara karışmazlar. Kısıtlayıcı ebeveynler ise çocuklarını davranışlarını titizlikle kontrol edici ve kural koyan olarak tanımlanırlar (Rohner ve Rohner 1981).

Anne babalar çocuklarını belirli konularda(ev ile ilgili sorumluluklar, tuvalet eğitimi, cinsellik, kurallara uyma) kontrol ederler. Bu durumun diğer ucunda hiç kontrolün bulunmaması yer alır. Buradaki anne babalar çocuklarına herhangi bir kural koymaz. Çocuğun güvenliği ve fiziksel sağlığı dışında yönlendirici olmaz ve kendi kararlarını almasına müsaade eder. Hiç kontrolün bulunmamasının diğer ucunda ise aşırı kontrol vardır. Yüksek düzeyde kontrolcü olan anne baba çocuğa fazlaca kural koyar ve yasaklamalar getirerek onu bunlara uymaya zorlar. Sürekli olarak takip altında tutarak çocuğun özerkliğini kazanmasını ve belirli becerileri edinmesini engeller (Rohner ve Rohner 1981).

Daha öncede ifade edildiği üzere EKAR Kuramı, ebeveyn kabul ve reddinin başlıca sebeplerini, sonuçlarını açıklamaya çalışan kapsamlı bir teori olarak kişilik, baş etme ve sosyokültürel sistemler olarak adlandırılan üç alt kuramdan oluşmaktadır. Birbirini tamamlayan bu alt kuramlardan en çok üzerinde çalışılan ve en gelişmiş kişilik alt kuramıdır.

2.2.3. Kişilik alt kuramı

Kişilik alt kuramı, EKAR Kuramı'nda yer alan üç alt kuramdan biridir ve ebeveyn kabulü-reddinin çocukların yaşamları boyunca kişilik gelişimlerini biçimlendirmede derin bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Özellikle de önemsenen kişiler, ebeveynler ve diğer bağlanma figürleri tarafından gelen olumlu karşılığa duyulan duygusal ihtiyacın, çocuklarda güçlü bir motive edici unsur olduğunu varsayar. Bu ihtiyaç söz konusu bağlanma figürleri tarafından yeterince karşılanmayınca, çocuklar çeşitli şekillerde hem duygusal hem davranışsal tepki vermeye eğilimli olurlar. Kuram, reddedilen çocukların endişeli ve kendine güvensiz olmasının muhtemel olduğunu öne sürmektedir. Kurama göre, ebeveyn reddi çocuklarda ve yetişkinlerde düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık ya da düşmanlık ve saldırganlığı kontrol etmedeki problemlere yol açabilmektedir. Reddin şekli, sıklığı ve yoğunluğuna bağlı olarak

incinmiş özsaygı, incinmiş öz yeterlilik, duygusal istikrarsızlık ve tepkisizlik ve olumsuz dünya görüşü gibi diğer kişilik problemleri ortaya çıkarabilmektedir (Khaleque ve Rohner 2002).

Bu alt teoride, kimliği ve kültürü ayırt etmeksizin ebeveynleri tarafından reddedilmenin, bireylerin psikolojik uyumları üzerinde etki gösterdiği kişilik özellikleri;

- Olumsuz özsaygı
- Olumsuz özyeterlilik
- Duygusal tepkisizlik
- Duygusal tutarsızlık
- Olumsuz dünya görüşü
- Düşmanlık ve saldırganlık
- Bağımlılık ve savunucu bağımsızlık olarak tanımlanmaktadır (Khaleque ve Rohner 2002).

Olumsuz Özsaygı; bireyin değeri ile ilgili olarak yaptığı genel duygusal değerlendirmedir. Kişinin sahip olduğu olumlu özsaygısı, kendisini değerli, kendisini beğenen, başkalarının saygısını hak eden olarak hissetmesi anlamına gelir. Diğer tarafta, olumsuz özsaygı, kişinin kendisini değersiz gördüğü, beğenmediği, onaylamadığı ve suçlanmayı hak eden anlamlarını taşır(Taylor ve ark. 2007).

Olumsuz Özyeterlilik; kişinin kendi yeterliliği ile ilgili gerçekleştirdiği değerlendirmeleri içerir ve kendi benliği hakkında yaptığı değerlendirmeleri kapsar. Olumlu özyeterlilik, kişinin kendisine güvendiği ve yeterli hissettiği, kendi sorunlarıyla yeteri düzeyde başa çıkabildiği, sosyal yönden yeterli anlamına gelir. Diğer yanda, olumsuz özyeterlilik, günlük yaşam ihtiyaçlarını gidermede yetersiz kaldığını düşünme fikri, kendinden emin olmayan ve kişinin kendisinin yeterli olmadığını duygusunu taşıdığı düşüncelerle ilgilidir(Rohner 1986).

Duygusal tepkisizlik; kişi karşılaştığı reddedilmenin olumsuz etkilerinden korunmak için kendisini kapatır ve duygusal yönden tepkisiz bir birey haline gelir. Artık diğer insanlara sevgisini göstermekte zorlanır ve onlardan gelen iyi duyguları da içselleştirmekte sorun yaşar (Rohner 1986).

Duygusal tutarsızlık; ebeveynlerinden veya diğer bakım verenlerden algıladıkları reddedilmenin ortaya çıkardığı psikolojik yıpranmadan dolayı öfke, olumsuz özsaygı ve yeterlilik geliştirdikleri için diğer çocuklara göre duygusal açıdan daha az tutarlıdırlar. Bu durumda da günlük yaşamlarında karşılaşmış oldukları sorunlara karşı tepkilerini hızlı iniş ve çıkışlı olan duygularla veririler (Rohner 1986).

Olumsuz dünya görüşü; yaşamın ve varoluşun doğasına ilişkin olumlu ve olumsuz yöndeki bir değerlendirmeyi ifade etmektedir. Olumlu dünya görüşüne sahip birey, yaşamı iyi, güvenli ve dostça değerlendirir. Olumsuz dünya görüşüne sahip birey ise reddedilmenin etkisiyle yaşamı düşmanca güvensiz ve tehlikeli olarak algılamaktadır (Rohner 1986).

Düşmanlık ve saldırganlık; ebeveynleri tarafından yoğun reddedilme yaşayan çocuklar, kendilerini reddeden bireylere karşı yoğun şekilde öfke, kızgınlık ve düşmanlık algırlar ve bunun bir sonucu olarak ya bu kızgınlıklarını dile getirir ya da içlerinde biriktirerek öfke yönetimi hususunda sorun yaşarlar. Eğer bu ebeveynler yine çocuklarına yönelik saldırgan davranma şeklinde reddedici olurlarsa, çocuğun da saldırgan tutumlarda bulunma olasılığı artar (Rohner 1986).

Bağımlılık ve savunucu bağımsızlık; anne babaları tarafından olumlu tepki alma ihtiyacını karşılayamayan çocuklar genellikle tedirgin ve güvensiz olurlar. Bu çocuklar bu durumları iyileştirmek için ebeveynlerine bağımlı bireyler olurlar. Yani ebeveynlerinden olumlu tepki almaya yönelik olarak onlara daha çok yapışır, onlardan uzaklaşmak istemez ve anne ya da baba bir yere gittiğinde ağlama tepkisi verirler (Rohner ve Khaleque 2005b).

Özetle; EKAR Kuramı kişilik alt kuramında, hangi dil, ırk, kültürde olursa olsun, bireyin ebeveynleri tarafından reddedildiği durumlarda yukarıda sözü edilen yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlarından oluşan bir kişilik örüntüsünün ortaya çıkacağını ileri sürmektedir (Rohner 2004). Ebeveynleri tarafından reddedilmenin yol açabileceği tüm bu duygusal, davranışsal, bilişsel ve sosyal zararlardan dolayı bireylerin psikolojik uyum ve ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratır.

2.2.4. Başa Çıkma Alt Kuramı

Ebeveynleri tarafından reddedilmeye uğramalarına rağmen bu durumun olumsuz yansımaları ile baş edebilen bireyler vardır (Rohner ve Khaleque 2005b). Bunlar başa çıkma alt kuramının içeriğini oluşturmaktadır.

Başa çıkma alt kuramı niçin reddedilen bazı çocuk ve yetişkinlerin bu reddedilme ile diğerlerine göre daha kolay başa çıkabildikleri, birçok reddedilmiş bireyin yaşadığı akıl sağlığıyla ilgili negatif sorunları yaşamadan reddedilmeye dayanabildikleri sorusuyla ilgilendir. Teorik ve deneysel olarak, başa çıkma süreci EKAR kuramının en az geliştirilmiş bölümüdür (Rohner ve ark. 2005)

Ebeveyn reddinin olumsuz etkileriyle baş edenler kendi içerisinde iki ayrı grupta yer alır. Bunlar; “duygusal baş ediciler” ve “araçsal baş ediciler” olarak tanımlanmaktadır. Duygusal baş ediciler ebeveyn reddinin psikolojik dünyalarında yarattığı duygusal yaralanmaları aşabilmiş ve kendilerini koruyabilmiş bireyleri tanımlamaktadır. Araçsal baş ediciler ise ebeveyn reddinin olumsuz etkilerine rağmen hayatta oldukça başarılı bir yer edinmiş, ancak ruhsal zedelenmelerden kendilerini koruyamamış bireyleri tanımlamaktadır (Rohner ve Khaleque 2005b).

2.2.5. Sosyo-kültürel sistemler alt kuramı

Bu alt kuramda temel olarak iki konu üzerinde durulmuştur. İlki; neden birçok toplumda anne babalar çocuklarını sıcak ve ilgili bir ortamda yetiştirirken, diğer ebeveynler çocuklarına karşı soğuk ve ilgisizce yaklaşmaktadır?, ikincisi ise bu durumun aile, inançlar ya da toplumsal yapıyla ilişkili olup olmadığıdır. Yine yapılan çalışmalarda araştırılan bir diğer soru; Bir toplumun sahip olduğu genel davranış, değer ve inanç sistemleri, toplumun üyeleri olan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha fazla kabul edici ya da daha fazla reddedici olmalarını nasıl etkilemektedir?"(Rohner ve ark. 2005).

2.2.6. EKAR kuramı ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar

EKAR kuramıyla ilgili yapılan çalışmalardan yapılan derlemede madde bağımlılığı ve akran baskısı ile ilişkilerine bakılmaksızın yer verilmiştir.

Erkman (2004), 10-18 yaş arası 1821 öğrencinin katıldığı çalışmada, ebeveyn kabul reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma

sonuçlarında, anne ve baba kabulünün psikolojik uyumla, zayıf sosyal uyumun da anne ve baba reddi ve kontrolüyle önemli derecede ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerden gelen erkek çocuklarda algılanan ebeveyn reddinin diğer çocuklara göre daha yüksek düzeyde olduğu da tespit edilmiştir.

Toran (2005), Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde yaşayan 123'ü alt, 123'ü de üst sosyokültürel düzeye sahip olmak üzere toplam 246 anneden oluşan örnekleminde, farklı sosyokültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarına karşı olan kabul red davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin çocuklarına karşı kabul-red tutumlarının alt ve üst sosyokültürel düzeye göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Alt sosyoekonomik düzeyden gelen annelerin çocuklarına karşı reddetme düzeylerinin, üst sosyoekonomik düzeyden gelen annelere göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Varan (2005), Kuramı ve ölçeklerini kullanarak "Tarih tekerrür mü ediyor?" alt başlıklı çalışmada, çocukluk döneminde algılanan ebeveyn kabul reddi ve yetişkinlikte algılanan ebeveyn kabul reddinin ortak olarak yetişkinlikteki samimi ilişkilere etkisini incelemiştir. Şimdiki yakın ilişkilerinden memnun olmayan bireyler hem anne babaları ile olan ilişkilerinde hem de çocukluk dönemindeki ilişkilerinde daha fazla reddedildiği bulunmuştur. Çocukluklarında ebeveynleri tarafında kabul algılayanların yakın ilişkilerinde daha fazla kabul aldığı ve memnun olduğu rapor edilmiştir. Bu araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin eş veya ebeveyn kabul reddi algılamaları arasında anlamlı bir cinsiyet farklılığının olmadığı bulunmuştur.

Eryavuz (2006) tarafından gerçekleştirilen; 153 bekâr ve 145'i evli olmak üzere toplam 298 kişinin katıldığı çalışmada, çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkin dönemde yaşanan eş kabul-reddi arasındaki ilişki üzerine çalışılmıştır. Sonuçlar, çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından kabul edilmiş olanların eşleri tarafından daha çok kabul algıladıkları ve yine çocuklukta ebeveyn reddi algılayan kişilerde psikolojik uyumun az olduğu bulunmuştur. Erkeklerde partner kabulü, kadınlarda ise ebeveynlerin kabulü, psikolojik uyumu etkileyen en önemli faktör olarak görülmüştür.

Batum ve Öktem (2011)'in 53'ü öğrenme bozukluğu tanısı almış 57'si ise böyle bir tanı almamış olmak üzere 7-11 yaşları arasındaki toplam 110 çocuktan oluşan çalışmada iki amacı vardır. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda ebeveyn kabul reddi ve davranış sorunlarının seviyelerini incelemektir. Bir başka amaç ise, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) gözlenen grup farklarında rolünün etkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Araştırmanın genel olarak bulguları, öğrenme güçlüğünde ebeveynlerin reddinin önemine ışık tutmak ve bu nedenle, ebeveynlerin tedavi planında yer alması gerektiğini göstermiştir.

Yalçın (2007), ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile bireysel ve genel uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada araştırmanın örneklemini 15-17 aralığında 198 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ile uyum düzeyleri arasında ilişki olduğunu; ergenlerin annelerinden ve babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça, kişisel, sosyal ve genel uyumlarının düştüğü bulunmuştur.

Sarıtaş (2007), örneklemini yaşları 15-18 aralığında değişen toplam 356 öğrencinin oluşturduğu çalışmada anneden algılanan kabul reddin, ergenlerin psikolojik sıkıntıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, red algılayan ergenlerin kabul algılayanlara oranla olumsuz duygu hali, öfke ve kaygı durumlarını daha fazla yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Gençtoprak (2010), 316 kız ve 319 erkek öğrenciden oluşan örnekleminde, çocukların anne babalarıyla ilişkilerindeki kabul veya red algılarını psikolojik uyumları ve akademik başarılarına etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin anne ve babasıyla olan ilişkilerinde kızlara göre red algılarının daha yüksek olduğu, aile içerisindeki çocuk sayısı arttıkça anne ile ilişkideki red düzeyinin arttığı bulunmuş aynı zamanda anne baba kabulü ve psikolojik uyum ile okul başarısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Salahur (2010)'un 266 üniversite öğrencisiyle yaptığı, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul red düzeyi, erişkin bağlanma biçimleri ve depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişkileri üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonucunda, ebeveyn kabul veya red düzeyinin depresyonu yordadığı ve ebeveynlerden algılanan reddin alt

boyutları ayrı ayrı incelendiğinde, annenin saldırganlığının babanın ise toplam red düzeyinin depresyonu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.7. Ebeveyn Reddi ve Madde Bağımlılığı ile İlgili Çalışmalar

Bircan ve Erden (2011), yaşları 15-25 arası değişen 246 ergenle gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonucunda (140 madde bağımlısı- 106sı madde bağımlısı olmayan) anne ve babadan algılanan red ve kontrolün madde bağımlılığı ile anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı birçok ülkede ebeveyn kabul reddi ile ilgili çalışmaların incelediği araştırmada Rohner ve Britner (2002), ebeveyn kabul reddi ile genel psikolojik uyum ve ruhsal sağlıkla ilişkileri incelenmiştir. Araştırmaya göre, ebeveyn reddi ile davranış bozukluğu, depresif duygulanım ve madde kullanımı ile ilgili problemlerle ilişki tespit edilmiştir.

Karpat (2010), eşi alkol bağımlısı olan 69, olmayan 71 kişiden oluşan örnekleminde eşi alkol bağımlısı olan veya olmayan kadınlar, anne-baba kabul reddi, psikolojik uyum, eş kabul reddi ve eşler arası çatışma alanlarını incelemiştir. Araştırmada, eşi alkol bağımlısı olan kadınların anneleri ile olan ilişkilerinde normal kadınlara göre daha çok red algıladıkları saptanmış, babalarıyla olan ilişkilerinde kabul red açısından farklılaşmamışlardır.

Hundleby ve Mercer (1987)'in yaş ortalaması 14,5, 1008 erkek ve 1040 kadın kişiden oluşan örnekleminde aile ve arkadaşların, genç ergenlerde alkol, tütün ve esrar kullanımındaki rolünü incelemiştir. Araştırmada, ebeveyn sevgisi, modelleme ve katılım eksikliği olması, ailenin madde bağımlılığına etkisinde en önemli faktörler olarak ortaya çıkmış ve madde kullanımındaki varyansın %22'sini aile ile ilgili etkenlerin açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ergenlerin uyuşturucu kullanımında %40 a kadar arkadaşlığın etkisinin olduğu belirlemiştir.

Macaristan'da yapılan başka bir çalışmada, ebeveyn ve akranlardan algılanan sosyal desteğin sigara, alkol ve madde kullanımını ne derece yordadığı araştırılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre yaş, cinsiyet ve okul tipi madde kullanımında temel belirleyici sosyodemografik özelliklerdendir. Ayrıca babadan algılanan sosyal

desteğin düşüklüğü tüm madde kullanım tiplerinde ihtimali arttıran önemli yordayıcı olarak bulunmuştur. Bununla birlikte ne anne, ne de arkadaş desteği madde kullanımı ile bağıntılı bulunmamıştır (Piko 2000).

Ergenlerde madde kullanımı ile ilgili çalışmaların küçük bir kısmı klinik örnekleme gerçekleştirilmiştir.

Campo ve Rohner (1992) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çalışmaya gönüllü katılan 40 kişiden oluşan madde bağımlısı genç ve yine aynı sayıda bağımlı olmayan gençlerin bulunduğu örnekleme, algılanan ebeveyn kabul-reddi, psikolojik uyum ve madde bağımlılığı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda madde bağımlıları baba ve anneden daha fazla red algıladığı ve mevcut psikolojik uyumlarının yüksek düzeyde zedelenmiş olduğu bulunmuştur.

Yukarıda bahsi geçen çalışmalarda da görüldüğü üzere madde bağımlılığı ile ebeveyn kabul reddi arasında ilişki söz konusudur. Bu bağlamda da madde bağımlılığı ile kuram arasındaki ilişki üzerine çalışılacaktır.

2.3. AKRAN BASKISI

Türk Dil Kurumu sözlüğünde akran, yaş bakımından birbirine eşit olan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Feldman ve Elliott (1992), ergenlik dönemindeki bireylerin, ebeveynleri veya diğer yetişkinlere göre zamanlarının iki katını yaşlıları ile geçirdiklerini belirtmiştir.

Birçok konuda dengesizlik içinde olan ve denge kurmaya çalışan ergen, arkadaşlık konusunda dengesizlik içinde değildir. Bu çağlarda yaşlılarının ergen üzerindeki etkisi çoğu zaman ailenin etkisi kadardır (Cüceloğlu 1996).

Ergenlik dönemindeki bireyler yaşadıkları sorunları çoğunlukla akranları ile paylaşmayı tercih ederler ve kendilerini rahatlamış hissederler. Yaşlılarının kendilerini daha iyi anladığı düşünür ve bunun sonucu olarak akran gruplarıyla daha uzun vakitler geçirmeyi tercih ederler. Kendilerini o grubun üyesi olarak görüp, grubun aldığı kararlara uymaya çalışır (Esen 2002).

Akran baskısı, gencin yaşlıları ile gerçekleştirmiş olduğu aktivitelerde bir şeyi yapmak için yüreklendirmesi ve ısrar etmesidir (Santor ve ark. 2000)

Bir gruba ait olma duygusu, kabul görme ve bağlanma benzeri ihtiyaçlar ergenin tümüyle akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilirken, bu gruptaki diğerleri de aynı durumdadır. Akran grubun kontrolüne girilmesi aynı zamanda akran baskısını da beraberinde getirmektedir (Aydın 1999).

Akranları, ergenlerin yaşamında en az aileleri kadar önemli bir yere sahiptirler. Ergenlik döneminde, akranları ergenin gelişiminde olumlu fonksiyonu olduğu gibi olumsuz etkilere de neden olabilmektedir. Akranlar, sosyal ve duygusal destekleri ile olumlu etkilerini gösterir. Bu dönemdeki gencin arkadaşlarının olumsuz davranışlar içerisinde olması ve ilişkilerinin çatışmalı ve reddedici olması o gencin, madde kullanma, risk alma ve suça yönelme gibi olumsuz etkileriyle ilişkilidir (Uludağlı ve Sayıl 2009).

Kandel ve Andrews (1987), ebeveynleri ve akranları tarafından gençlerin toplumsallaşması üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında; genellikle ergenlerin akranlarıyla çok benzer tutum ve davranışlar içerisinde olduğunu, akranlarından birisi alkol veya esrar gibi uyuşturucu maddelerden birisini kullanıyorsa o ergenin de kullanma ihtimalinin yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Ergenlik döneminde akranlar birbirlerini olumsuz yönde etkileyebildiği gibi, yeterli ve dengeli beslenme, düzenli fiziksel egzersiz yapma gibi sağlıklı alışkanlıkların kazanılmasında olumlu davranışlarıyla da katkı sunabilirler (Gander ve Gardiner 1998).

Özetle, yapılan araştırmalar ergenlik dönemindeki bireylerin yaşlılarının olumlu ve olumsuz tutumlarından etkilendikleri ve madde kullanımı gibi riskli davranışlar edinmesinde önemli bir yere sahip olduklarını göstermektedir.

2.3.1. Akran baskısı ile madde bağımlılığı ilişkisi

Ergenler akranları ile kurmuş olduğu grupta benzer tutum ve davranışlar içerisinde dir. Ergenin arkadaşlarından birisinin sigara veya esrar kullanıyor olması, o ergenin bu maddelerden birisini kullanma ihtimali yükselmektedir (Kandel ve Andrews 1987).

Raniseski ve Sigelman (1992) yatarak tedavi gören ergenlik dönemindeki 40 hasta üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında, madde kullanmadaki artışın daha çok algılanan akran baskısı tarafından yordanabildiği sonucuna varmışlardır.

Sim (2010)'in 555 kişiden oluşan Singapurlu ergen arasında yapmış olduğu çalışmasında, madde kullanımı ve saldırganlığa yönelik davranışlar ile akran baskısı arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur.

Kırca (2006), ergenlerde akran baskısı ve iç veya dış kontrol odağının madde kullanımı ile ilişkisini incelediği tezinde örneklemini 316 kadın ve 362 erkekten oluşan toplam 678, 10. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda; en fazla kullanılan maddelerin alkol, sigara ve esrar olduğunu göstermiştir. Ergenlik döneminde algılanan akran baskısı arttıkça, gencin daha dış odaklı kontrolünün ortaya çıktığı bulunmuş ve yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve akran baskısı arasında bağımlılık yapıcı madde kullanımı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca algılanan akran baskısı ile madde kullanımının arttığı ifade edilmiştir.

Erdem ve ark. (2006), lise öğrencilerinde arkadaş özellikleri ve madde kullanımı ile ilgili çalışma gerçekleştirmişlerdir. Gerçekleştirilen çalışmaya, İstanbul'un 15 ilçesinde rastgele seçilen 43 okuldaki 10. Sınıf öğrencileri katılmıştır. Araştırmada, yaşam boyu en az bir kez madde kullanımı %14,3 oranına ulaşılmıştır. Sonuçlarda, gencin madde kullanan bir arkadaşının olması, o gencin madde kullanma riskinin 6 kat daha fazla olduğu, risk grubunda olduğu ve bu durumların akran baskısına işaret ettiği görülmüştür.

Ergenlik döneminde; merak, arkadaş çevresi, özentisi, kendini ispat etme, eğlenme ve sıkıntılardan uzaklaşma gibi sebepler madde kullanımını tetikleyici unsurlardır (Ögel ve Erol 2005).

Steinberg ve ark. (1994), ergenlerin madde kullanmaya başlamada ebeveyn denetimi ve akran etkisini araştırdıkları çalışmalarını, altı lise de öğrenim gören 6500 öğrenciye yönelik olarak yapmışlardır. Bu çalışmada, bir ergenin arkadaşları ne kadar çok madde kullanmaya yönelirlerse, o ergeninde uyuşturucu maddeleri kullanmasının yüksek olduğu bulunmuştur.

Ergenler akranları tarafından yaşamlarına zarar verebilecek riskli davranışlara yönlendirilmektedir. Ergenlerin herhangi bir maddeyi kullanmada akran baskısının önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur (Levitt ve ark. 1991).

Yukarıda söz edilen çalışma sonuçlarından da görüldüğü üzere akranlarında madde kullanmada önemli bir yordayıcı olduğu dikkatleri çekmiştir. Yürütülen tez çalışmasında ergenlerin, ebeveyn kabul red ve akran baskısı algıları klinik ortamda çalışılmıştır.

2.4. MADDE BAĞIMLILIĞI SORUNUNA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI

Bu bölümde, madde bağımlılığı probleminde sosyal hizmet mesleğinin çalışmalarını değerlendirmek için ilk olarak sosyal hizmetin ne olduğu, amacı, uygulama alanları, müdahale yöntemleri ve sosyal hizmet uzmanının madde bağımlılığı konusundaki yaklaşımı üzerinde durulmuştur.

2.4.1. Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplini

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW – International Federation of Social Worker) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW- International Association of Schools of Social Work) sosyal hizmet mesleğinin; birey, grup ve toplumların güçlenmesi ve özgürleşmesini sağlayan akademik bir disiplin olduğunu, tüm bu çalışmalarını insan hakları, sosyal adalet, toplumsal sorumluluklar gibi temel değerler çerçevesinde yürüttüğünü belirtmektedir. IFSW 2017 (International Federation of Social Workers. Global Definition of Social Work. The Web Site: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>).

Sosyal adalet ve hak temelli yaklaşımı ile sosyal hizmet mesleği, odak nokta olarak insanların karşılanamayan ihtiyaçları üzerinde durur ve bu durumun bir tercih olmadığını, sosyal adaletin ön koşulu olması gerekçesiyle yapıldığı kabul edilmektedir (Ife 2010).

Mesleğe temel etik değerleri olan kendi kaderini tayin hakkı (self determination), sosyal hizmet müdahale yöntemlerine yön veren, karar ve kontrol edici olarak kullanılmaktadır (Şahin 2009).

İşbirliği ve yardım etme mesleği olarak tanımlanan sosyal hizmet mesleği bireyin problemleriyle baş etme becerileri konusunda da yol gösterici olarak tanımlanmaktadır (Duyan 2010)

Dünyada birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun haline gelen madde bağımlılığı, bireyleri ve toplumu olumsuz etkileyen ve yaygınlaşan yönüyle dikkatleri çeken sorun alanıdır. Biyopsikososyal boyutta değerlendirilmesi gereken bu sorun alanı çok disiplinli bir yaklaşımın odağında olmasından dolayı kuram ve uygulama alanlarıyla sosyal hizmetin çalışma alanlarından birisini oluşturmaktadır (Mutlu 2005).

Sosyal hizmet mesleği de bir disiplin olarak, birey ve toplumu kendi dinamiği çerçevesinde geliştirme ve değiştirme konusunda kuram ve uygulamaları ile bilgi üretme odaklı bir bilim dalıdır (Cılga 2004).

Sosyal hizmet mesleği, toplumsal problemlerin çözümünde aktif rol alan, eşitsizliklerden kaynaklanan etkilerden olumsuzluklara maruz kalan bireyleri destekleyen, ihtiyaç duyulan kaynaklara yönlendiren, toplumsal birlikteliği sağlamaya çalışan, bağımlılık, suç, eğitim, sağlık gibi alanlarla politikalar geliştirmek için çalışmaktadır (Asquith ve ark. 2005).

Bir disiplin olarak sosyal hizmet, bireylerin iyilik halinin geliştirilmesinde, insanların başkalarına bağımlı olmadan kendilerini yeterli hale getirebilmelerinde, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların fonksiyonel hale gelmelerinde yardımcı olan programlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Barker 2003).

Barker, sosyal hizmet mesleğindeki ruh sağlığı alanı uygulamalarını, psikiyatrik sosyal hizmet olarak adlandırmaktadır. Ona göre psikiyatrik sosyal hizmet uzmanları, hasta birey ve onun aile üyeleri ile çalışan ruh sağlığı ekibi ile işbirliği içinde ruhsal bozukluklar ve bu bozukluklar için psikoterapi ve diğer sosyal hizmetleri sağlamakla görevlidir. Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanının, genellikle yüksek lisans ya da daha ileri düzeyde eğitim ve deneyime sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Amerikan Psikiyatrik Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (AAPSW) tarafından, klinik sosyal hizmet adlandırmasının psikiyatrik sosyal hizmete göre daha az kullanıldığını eklemektedir (Barker 2003).

Amerikan Psikiyatrik Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği, 1926 yılında, ruh sağlığı alanında çalışan ekip ve ruhsal bozukluğu olan bireylerle klinik ortamda çalışan sosyal hizmet uzmanlarından oluşturulmuş ve kurulmuştur. 1955 yılında Amerikan Psikiyatrik Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği, Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (National Association of Social Workers) NASW çatısı altınd abirleşmiş ve ortak faaliyetleri devam etmektedir (Barker 2003)

2.4.2. Sosyal hizmet uzmanı

Tanımı

Sosyal hizmetler, ilk zamanlarda gönüllülük esasında organize olmamış hizmetlerden oluşmuşken, değişen ve gelişen ihtiyaçlar, yapılar ve toplumsal sorunlar karşısında yetersiz kalmış ve bu hizmetlerin profesyoneller tarafından bir disiplin çerçevesinde verilmesi zarurieti doğmuştur. Bu sebeplerle de alanda uzman kişilere ve bir mesleğe ihtiyaç duyulmuştur. Sonuç olarak 1800'lü yıllarında ortalarında bu meslek ile sosyal hizmet uzmanı ilişkisi meslekleşme sũreci başlamıştır (Kut 1988)

Sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı olan sosyal hizmet uzmanı, birçok uygulama alanında (ocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli..) alışırken, mikro düzeyde bireyler ve ailelerle, mezzo düzeyde gruplar ve örgütlerle, makro düzeyde de toplumla çalışan ve bu çalışmalarını bilgi, beceri ve değer donanımı ile sũrdüren bir meslek elemanıdır. Çalışma alanı oldukça geniş olan sosyal hizmet uzmanı; koruyucu önleyici, destekleyici rehabilite tedavi edici ve geliştirici kalkınmayı hızlandırıcı olmak üzere üç boyutta faaliyetlerini gerçekleştirir (Sheafor ve Horejsi 2003).

Sosyal hizmet profesyonelleri sosyal hizmet mesleğini yũrüten diplomaya sahip, bu alanda eğitim görmüş meslek elemanıdır (Tomanbay 1992).

Sosyal hizmet uzmanları uygulamalarını, bilgi, beceri ve değer temelinde, mũracaatılarının yüksek yararını gözetirler (Duyan 2010).

Sosyal hizmet mesleği ve bu mesleği icra eden sosyal hizmet uzmanları yukarıda söz edildiği üzere bireylerin ve ailelerinin karşılaşmış oldukları problemlerle baş etme kapasitelerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bir sorun alanı olan madde bağımlılığı da bu meslek mensuplarının çalışma alanlarındandır. Tüm bunlardan yola

çıkarak alt başlıkta sosyal hizmet disiplini ve madde kullanımı sorunu hakkında bilgi verilecektir.

Ülkemizde madde bağımlısı bireyler ve aileleri sosyal hizmet müdahalesine gereksinim duymaktadır.

Bağımlılık tedavisinde her kişiye yönelik tek bir tedavi yönteminin olmaması uygulanacak olan tedavinin her bireyin durumuna uygun şekilde belirlenmesi, bağımlılık tedavisinin en temel ilkelerindedir. Tedavinin etkili bir şekilde olabilmesi içinde yalnızca madde kullanımına odaklanılmamalı, bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak iyileştirilmesini sağlamak, bağımlılığın ortadan kaldırılması ve bireyin kendisine ve çevresine zarar verici durumların en aza indirilerek tamamen ortadan kaldırılmasını sağlamak gibi birçok çalışma olarak ayrıntılandırılabilir (Ögel 2014). Bağımlılık tedavisi, amacı ve temel ilkeleri değerlendirildiğinde sosyal hizmet mesleği ve mesleğin icracısı sosyal hizmet uzmanlarının yeri ve önemi ortaya çıkmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları, madde kullanım bozukluğu olan ve bu sorundan etkilenen birey, aile ve topluluklarla sistemli bir şekilde çalışırlar. Bağımlı müracaatçılarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının müdahalesine önemli düzeyde vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte, maddelere bağımlı olan bireylerin bu maddelerden dolayı aşırı nöksler yaşarlar ve kronik bir bozukluk olduğu kabul edilen durumu itibariyle de uzun vadeli müdahaleler gerektirirler. Sosyal hizmet uygulamaları, madde kullanım bozukluğu olan bireylerin ihtiyaçlarını ele alarak hizmet sunan ve önemli konumda olan bir meslektir. Sosyal hizmet uzmanları, varolan kaynakları etkili kullanarak tedavi planları geliştirebilmek için mesleki bilgi ve becerilere sahip olmalıdırlar (NASW 2013).

Sosyal hizmet, mesleki müdahalesinde fonksiyonelliğini yerine getirmede güçlük çeken bireyin tekrar topluma kazandırılmasına yönelik gerçekleştirmektedir. Bu sebeple kişinin sosyal işlevselliğinin olumsuz etkileyen ciddi bir problem olarak karşımıza çıkan madde bağımlılığı sorunu bu mesleğin müdahale alanında önemli bir yer tutmaktadır (Duman 2001).

Önemli bir sorun alanı olan madde bağımlılığı, birey, aile ve toplum odaklı; mikro, mezzo ve makro olmak üzere tüm düzeylerde sosyal hizmet mesleğinin etkili bir çalışma yürüteceği uygulama alanlarındandır. Bu sorun alanı ile çalışırken

ekolojik ve güçlendirme yoğunluklu holistik bir yaklaşım tercih edilmektedir (İl 2001). Mesleğin uygulama esnasında temel olarak kullandığı bu yaklaşımlarda, ekolojik perspektif, çevresinde içinde bireyi değerlendirmektedir. Sosyal hizmet, bireyi fiziksel ve sosyal çevresi ile birlikte ele alarak değişim yaratmaya çalışmaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman 2010). Güçler perspektifi de temelde kullanılan yaklaşımlardan birisidir. Burada her birey, grup ve topluluk güçlü yönleri sahiptir ve bu bireyler parçası oldukları çevre içerisinde fazla sayıda kaynağa da ulaşabilirler. Yaşamsal zorluklar bu işbirliği içerisinde etkili bir değişim sağlar (Sanders ve Munford 2005). Bu yaklaşımlar sosyal hizmet uzmanları için temeldir ve diğer sosyal meslek gruplarından ayrılan bir özelliktir.

Madde bağımlılığı alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları bağımlılığın karmaşık sürecini etkili değerlendirmek amacıyla biyopsikososyal perspektif modeli içinde ele almaktadır. Bu yaklaşım, hastalığın sadece biyolojik sebeplerle açıklanmaya çalışılmasını eleştirerek, medikal olmayan davranışsal, çevresel faktörlerinde göz önünde bulundurularak sağlık hizmetinin sunulmasını sağlamaktadır (Gehlert ve Browne 2006).

Sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanı çalışmalarını genellikle üç aşamada yürütür. Bunlar tedavi öncesi, tedavi sırası ve tedavi sonrasıdır. Bu aşamalar mikro, mezo ve makro olmak üzere üç düzeyde gerçekleştirilir.

Madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet uzmanının çevresi içinde bireyi değerlendirmesi, psikiyatrik tedavinin bir parçası olması durumunda tedavinin daha etkili olduğu ve bağımlı bireyin topluma yeniden kazandırılması ve yerini alması amacı gerçekleştirilmektedir (Polat 2014)

Madde kullanımı, ergenlik dönemindeki bireylerin kendini tanıma ve bulma sürecinde sıkça karşılaştığı makro ve mikro düzeydeki problemlerin çözülmesi için çalışır (Duyan ve ark. 2008). Hak ve sosyal adalet temelinde, iyilik halinin geliştirilmesi için bireylerin problem çözebilmesi, güçlenmesi ve özgürleşmesini amaçlayan sosyal hizmet mesleği, ergenlik döneminde madde kullanımı ile ilgili çalışmalarını tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet alanlarında konu edinmişlerdir (Duyan ve ark. 2008).

Ergenlik döneminde bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya başlama sebeplerinin anlatıldığı bölümde de söz edildiği gibi ortaya çıkma dinamikleri açısından sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanını oluşturmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma nedensel karşılaştırmalı model olarak bilinen bir olgu kontrol çalışmasıdır. Nedensel karşılaştırmalı model, genel tarama modeli içerisinde yer alan ve bir olayın ilgilenilen toplumdaki durumunu saptamaktan çok neden-sonuç ilişkilerini açıklamaya yarayan araştırma türüdür. Nedensel karşılaştırmalı modelde, geçmiş ya da gelecek dönemde ilgilenilen olayın oluşmasını etkileyen etmenler ve sonuçlar arasındaki nedensel ilişki belirlenmeye çalışılır (Karasar 2011; Kuş 2012).

Araştırmalarda kullanılan genel tarama modellerinde temel amaç, var olan durumu olduğu gibi betimlemek ya da betimlenen durumlarda nedensel ilişkileri sorgulamaktır. Nedensel karşılaştırmalı modelde ise olası bir etmenin sonuç üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla oluşturulan çalışma grubu (olgular) ve karşılarına yerleştirilen kontrollerin geçmişte karşılaştıkları risk etmenlerinin durumları incelenmekte, risk etmeninin hangi grupta daha fazla olduğu belirlenmektedir (Karasar 2011; Kuş 2012; Neuman 2013).

3.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın araştırma grubu (evreni) Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine Eylül 2015-Ocak 2016 tarihleri arasında başvurusu olan madde bağımlısı 17-18 yaşlarındaki ergenler ile onların yaş ve cinsiyet olarak benzer özelliklere sahip olup, madde kullanmayan ergenlerden oluşmaktadır. Araştırmada alkol ve sigara bağımlıları araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmada çalışma grubunun büyüklüğünü belirlemede Bircan'ın yürütmüş olduğu çalışmada, madde bağımlısı olan ve olmayanların anne ebeveyn kabul-reddi toplam puanı kullanılarak hesaplama yapılmıştır (Bircan 2011). Hesaplama bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığı (student's t testi) kullanılarak, %95 güven düzeyinde, %80 güç kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçek puanları arasındaki farkın karşılaştırılmasından elde edilen gruplardaki birey dağılımları olgu grubunda 47 ve kontrol grubunda 47 olmak üzere toplamda 94 kişiden oluşmaktadır (ek 1). Araştırmaya olgu grubu için 50 ve kontrol grubu için 50 olmak üzere 100 kişi dahil edilmiştir.

Araştırmada örneğe alınan bireylerin yaş ve cinsiyet bakımından birbirine benzer olması için eşleştirilerek seçim yapılmış, çalışma grubunun seçiminde rastgele sayılar tablosundan yararlanılmıştır. Araştırma grubundaki olgular Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezine yatarak veya ayaktan başvuranlar 17-18 yaşlarındaki madde bağımlısı bireylerden oluşturulmuştur.

Kontrol grubu için olgular ile aynı yaş ve cinsiyette, madde kullanmayan, Manisa Merkez Efendi Devlet Hastanesine, Manisa Ağız ve Diş Sağlığı Merkezine farklı nedenlerle başvuran ve genel toplum içerisinden araştırmaya katılmaya gönüllü kişilerden seçilmiştir.

3.2. Değişkenler

3.2.1. Bağımlı değişken:

Çalışma grubu (olgu ya da kontrol grubunda olma durumu - madde kullanma durumu)

3.2.2. Bağımsız değişkenler:

Ebeveyn Kabul-Reddi leği Puanları

Akran Baskısı leği Puanları

Temel sosyo-demografik özellikler: katılımcıların yaş, cinsiyet, aile özellikleri, eğitim durumu bilgileri, akademik başarı düzeyleri, yaşadığı yer, ekonomik durumu vb. zelliklerden oluşmaktadır.

Bağımlılık Profili İndeksi (BAPİ) leği (bağımlı (olgu) grubundakiler için)

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Kabul-Reddi leği”, “Akran Baskısı leği” ve “Bağımlılık Profili İndeksi” kullanılmıştır (ek 2).

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmaya katılım sağlayan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, anne-baba ve gelir durumu gibi sosyodemografik bilgilere ulaşılmak amacıyla hazırlanmış bir formdur.

Bu formda ayrıca katılımcıların madde kullanımına başlama yaşı, kullanım sıklığı, ilk başlama yaşı gibi sorular da yer almaktadır. Toplam 21 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Ebeveyn Kabul-Reddi Ölçeği (EKRÖ)

Yaşam boyu gelişim ve sosyalizasyon kuramı olan EKAR, tüm dünyada çocukların anne ve babaları tarafından algıladıkları kabul-reddin nedenlerini, sonuçlarını ve diğer ilgili değişkenlerle ilişkilerini kanıtlara dayalı olarak açıklamaya çalışan bir kuramıdır. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla 1978 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Altmış maddelik Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği; Sıcaklık Alt Ölçeği (20 madde), Düşmanlık/Saldırganlık Alt Ölçeği (15 madde), İhmal ve Kayıtsızlık Alt Ölçeği (15 madde) ve Ayrışmamış Ret Alt Ölçeği (10 madde) olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. (Rohner ve Khaleque 2005a):

1.Sıcaklık/Şefkat alt ölçeği (20 madde); 1, 5, 8, 12, 15, 19, 22, 26, 29, 33, 36, 40, 43, 47, 50, 54, 55, 57, 58, 60. Bu alt ölçekteki bütün maddeler ters olarak puanlanır.

2.Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği (15 madde); 2, 6, 9, 13, 16, 20, 23, 27, 30, 34, 37, 41, 44, 48, 51.

3.Kayıtsızlık/İhmal alt ölçeği (15 madde); 3, 7*, 10, 14*, 17, 21*, 24, 28*, 31, 35*,38, 42*, 45, 49*, 52. Sadece (*) işaretli maddeler ters olarak puanlanır.

4.Ayrışmamış Red alt ölçeği (10 madde); 4, 11, 18, 25, 32, 39, 46, 53, 56, 59

5. Kontrol Alt Ölçeği (13 madde); 5, 9, 14, 18, 23*, 27, 32*, 36, 41*, 45, 50, 54*, 59. (*) işaretli maddeler ters olarak puanlanmaktadır.

Rohner, 1987 yılında geliştirmiş olduğu ölçeğe, algılanan kabul-reddin yanı sıra algılanan ebeveyn kontrolünü de ikinci bir boyut olarak ilave etmiştir. Bu boyutta Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'ne (EKRÖ) on üç madde daha eklenerek "Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği" (EKRÖ/K) olarak tanımlanmıştır. Kontrol alt ölçeği ile çocuğun ebeveynlerinin kontrolüne yönelik algısı ölçülmektedir. İki uçlu olan kontrol boyutunun bir ucunda "aşırı izin vericilik", diğer ucunda ise "aşırı kısıtlayıcılık" vardır. Bu ölçekteki en düşük toplam puan 13, en yüksek toplam puan 52'dir. Puanların 13-26 arası olması "düşük kontrol", 27-39 arası olması "ılımlı kontrol", 40-45 arası olması "sıkı kontrol" ve 46-52 arası olması ise "katı kontrol" olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda açıklanan ilk dört alt ölçekten alınan toplam puan bireylerin “ebeveyni tarafından kabul edilme-reddedilme” algısını göstermektedir. EKRÖ’ de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru” (3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiç bir zaman doğru değil” (1 puan) biçiminde dördü bir Likert tipi ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Dolayısıyla, EKRÖ’ de en düşük puan 60, en yüksek toplam puan 240’ı ifade ederken; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir. Ölçek Türkçeye Azmi Varan tarafından uyarlanmıştır (Varan 2003a; Varan 2003b).

EKRÖ’nün Çocuk EKRÖ ve Yetişkin EKRÖ olmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır. Çocuk EKRÖ 9-17 yaşları arasındaki çocukları ebeveynleriyle olan ilişkilerinde algıladıkları kabul-reddi, yetişkin EKRÖ ise, 17 yaş üstündeki kişilerin çocukluklarında algıladıkları ebeveyn kabul-reddini değerlendirmektir. Formların her ikisi de aynı maddelerden oluşurken, yine aynı maddeler zaman kipi açısından farklılaşmaktadır. Çocuk EKRÖ’ nün maddeleri şimdiki zaman kipi ile yazılmışken (örneğin, “Beni başkalarına över”) Yetişkin EKRÖ’ de aynı maddeler dili geçmiş zaman kipi ile yazılmıştır (örneğin, “Beni başkalarına överdi”).

Maddelerin yer aldığı formlar, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ, "EKRÖ: Baba"; anne ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ ise, "EKRÖ: Anne" olarak adlandırılmaktadır (Varan 2003c).

Türkiye’de geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları hem Çocuk EKRÖ/K için hem de yetişkin EKRÖ/K için Varan (2003) tarafından yapılmıştır. Yapılan araştırmada ölçeğin ülkemizdeki çocuk ve yetişkinlerin anne ve babaları tarafından algıladıkları kabul-ret/kontrolün güvenilir ve geçerli olarak değerlendirildiğini göstermiştir.

Ülkemizde bu ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları normal ve klinik örnekleme yapılmıştır. 9-18 yaşları arasında bulunan 1700 katılımcı üzerinde gerçekleştirilen çalışmada Çocuk EKRÖ’nun anne ve baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0,82 ile 0,96 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında Çocuk EKRÖ/K’nin ülkemizde yaşayan çocukların anne-babalarından algıladıkları kabul-ret ve kontrolü güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır (Varan 2003c).

Yaşları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 2000 denekle yapılan çalışmada Yetişkin EKRÖ'nün hem Anne hem de Baba formlarına ait alt-ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları 0,86 ile 0,96 arasında değişmektedir. Her iki form içinde toplam iç-tutarlık katsayısı 0,97 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, Yetişkin EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarının ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir Bu sonuçların ışığında Yetişkin EKRÖ'nün, Türk yetişkinlerin çocuklukta anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır (Varan 2003c).

Ölçeğin kullanımı için geliştirenlerden izni alınmıştır (ek 3).

3.3.3. Akran Baskısı Ölçeği

Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ), ergenlerde akran baskısını belirlemek amacıyla Binnaz Kıran Esen tarafından geliştirilmiştir (Esen 2003a). Ölçekte toplam 34 madde bulunmaktadır. ABÖ, ergenlerin yaşadığı olumsuz akran baskısını ölçmeyi amaçlayan “Hiçbir Zaman”, “Ara sıra”, “Orta Sıklıkta”, “Sık Sık” ve “Her Zaman” seçeneklerinden oluşan beşli Likert tipi derecelendirme ölçeğidir. Bu ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 170, en düşük 34'tür. Alınan bu puanlardaki yükseliş ergenlik dönemindeki gençlerin akran baskısının yüksek olduğunu göstermektedir. Tüm ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0,90 saptanmıştır. ABÖ'nin doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki alt boyutu vardır. Yapılan analizlerde 1. faktörde 19 madde, 2. faktörde 15 madde toplanmıştır. ABÖ'nün faktör analizi ile belirlenen faktörlerinden faktör 1'e Direkt Akran Baskısı, faktör 2'ye Dolaylı Akran Baskısı adları maddelerin özellikleri dikkate alınarak verilmiştir (Esen 2003b).

Ölçeğin kullanımı için geliştirenlerden izni alınmıştır (ek 4).

3.3.4. Bağımlılık Profili İndeksi – Ergen Formu (BAPİ-E)

Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) bağımlılığın çeşitli boyutlarını ve bağımlılık şiddetini değerlendirmek için oluşturulmuş bir ölçektir. Ölçek Ögel ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Ögel ve ark. 2012).

BAPİ ergen formu; 15-18 yaş grubu için uygun olan, 25 soru ve 5 alt ölçekten oluşan bir formdur. BAPİ'yi oluşturan alt ölçekler şunlardır:

1. *Madde kullanım özellikleri* bölümünde kullanılan maddelerin sıklıkları ve türlerini ölçen 12 sorudan oluşmaktadır.
2. *Bağımlılık tanı ölçütleri* 8 sorudan
3. *Madde kullanımının kişinin yaşamına etkisi* kategorisi 10 sorudan
4. *Şiddetli madde kullanma isteği* (craving) 4,
5. *Maddeyi kullanımını bırakma motivasyonu* ise 3 sorudan oluşmaktadır (Ögel ve ark. 2012).

Alt ölçekler kendi içinde puanlandırılmaktadır. Her alt ölçeğin puanı eşit ağırlıkta BAPİ toplam puanını belirlemektedir. Bunun nedeni bağımlılık şiddetini her alt ölçeğin farklı biçimde etkilediği varsayımdır.

Ölçeğin güvenirlik katsayısı Cronbach alpha ile hesaplanarak katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur. Geçerlik Varimax rotasyon kullanarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Ölçeğin kullanımını için geliştirenlerden izni alınmıştır (ek 5).

3.4. Veri Toplama Süreci

Ebeveyn kabul-reddi ölçeği, akran baskısı ölçeği ve bağımlılık profili indeksi bireyin yanıtlayıcılığına bağlı olarak kişi tarafından öz bildirimle dayalı olarak elde edilmiştir. Literatür taraması yapılarak geliştirilen sosyo-demografik özellikler bilgi formu ise araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Gerekli durumlarda araştırmacı tarafından ölçek yanıtlayıcılığına açıklayıcı destek sağlanmıştır.

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS for Windows 21.0 programı aracılığıyla işlenmiş ve çözümlenmiştir.

Çözümlemede sayımla elde edilen bulgular için sayı ve yüzde dağılımları, ölçümle elde edilen bulgular için ortalama±standart sapma, ortanca, en küçük ve en büyük değer dağılımları sunulmuştur.

Araştırmanın bağımlı değişkenleri ile yapılan karşılaştırmalarda dağılımın normalliği dikkate alınarak (ek 6), bağımsız iki grup için student's t testi ve Mann Withney U testi uygulanmıştır. Anne ve babadan algılanan kabul-red puanlarının karşılaştırmasında Wilcoxon testi ile tutarlığın değerlendirilmesinde sınıfiçi korelasyon katsayısı (ICC) incelenmiştir. Ölçekler arasındaki puanların karşılaştırılmasında spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca kategorize edilmiş verilerde ki-kare testi ile çözümlenmeye gidilmiştir. Tek değişkenli analizlerden elde edilen bulguların çok değişkenli çözümlenmesinde ise lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Lojistik regresyon analizi sonuçları Olasılıklar Oranı (Odds Ratio) ve %95 Güven Aralığı ile gösterilmiştir. Uygulanan testler için kabul edilen yanılma düzeyi $\alpha < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3.6. Araştırmanın etik yönü

Araştırmanın uygulanmasından önce Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Yerel Etik Kurul izni (Ek 8) ve araştırmanın yapılacağı kurum ve kuruluşlardan araştırma izin belgesi (Ek 9) alınmıştır. Çalışmaya dâhil edilenlere yapılan çalışma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul edenlerden (ve ebeveynlerinden) onaylı onam formunu imzalamaları istenmiştir. Çalışmaya katılmada gönüllülük ilkesine dikkat edilerek çalışma öncesi katılımcılara, çalışmanın amacı hem sözlü hem de bilgilendirme formu ile açıklanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılara kendilerinden alınan bilgilerin yalnızca bu çalışma için kullanılacağı ve başka amaçla kullanılmayacağı belirtilmiştir.

3.7. Süre ve Olanaklar

Araştırma Ocak 2015 - Ağustos 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

1. Araştırma konusunun belirlenmesi: Ocak 2015
2. Araştırma ile ilgili literatür taraması: Ocak 2015-Kasım 2017

3. Araştırma deseninin seçilmesi: Şubat 2015
4. İncelenecek evreni belirleme: Şubat 2015
5. Verilerin toplanmasına uygun yöntem belirleme: Mart 2015
6. Örneklemin planlanması: Mart 2015
7. Tez konusunun onaylanması: Mayıs 2015
8. Etik kurul onayı için başvuru evraklarının hazırlanması: Eylül 2015
9. Etik kurul onayı: Eylül 2015
10. Çalışmanın yapılacağı kurumlardan izinin alınması: Mayıs 2015
11. Verilerin toplanması: Eylül 2015-Ocak 2017
12. Veri girişlerinin yapılması: Aralık 2016
13. Verilerin analize hazırlanması: Şubat 2017
14. İstatistiksel analizin yapılması: Ocak 2018-Şubat2018
15. İstatistiksel analizin yorumlanması: Şubat 2018-Mart 2018
16. Tezin yazımı: Aralık 2016-Ağustos 2018

TEZ AŞAMALARI	Ocak 2015	Şubat 2015	Mart 2015	Mayıs 2015	Eylül 2015	Aralık 2016	Ocak 2017	Şubat 2017	Kasım 2017	Ocak 2018	Şubat 2018	Mart 2018	Nisan 2018	Mayıs 2018	Haziran 2018	Temmuz 2018	Ağustos 2018	
Araştırma konusunun belirlenmesi	X																	
Literatür taraması	X	X	X	X	X	X	X		X									
Araştırma deseni		X																
Evrenin belirlenmesi		X																
Yöntem belirleme			X															
Örnekleme planlaması			X															
Tez konusunun onayı				X														
Etik kurul evraklarının hazırlanması					X													
Etik kurul onayı					X													
Kurum izinleri				X														
Verilerin toplanması					X	X	X											
Verilerin girişi						X												
Verilerin analize hazırlanması								X										
Analizlerin yapılması										X	X							
Analizlerin yorumlanması											X	X	X					
Tezin yazımı						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen tanımlayıcı ve analitik bulgular sunulmuştur.

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

4.1.1. Sosyodemografik özellikler

Tablo 1. Araştırmaya katılanların sosyodemografik özelliklere göre dağılımı.

Değişkenler	Olgu		Kontrol		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Cinsiyet						
Kız	2	4,0	2	4,0	4	4,0
Erkek	48	96,0	48	96,0	96	96,0
Yaşı						
17	16	32,0	16	32,0	32	32,0
18	34	68,0	34	68,0	68	68,0
Araştırmanın yürütüldüğü tarihte öğrenim görme durumu						
Öğretim dışı	44	88,0	-	-	44	44,0
Açık lise	3	6,0	-	-	2	2,0
Lise	2	4,0	50	100,0	52	52,0
Yüksekokul	1	2,0	-	-	2	2,0

Araştırmaya dâhil edilenlerin %4,0'ü (4 kişi) kız, %32,0'si 17 yaşında olup, %44,0'ü halen bir okula devam etmeyen kişilerden oluşmaktadır. Öğrenimine devam etmeyenlerin tümü madde kullanan gruptandır. Olguların %6,0'sı açık lise ve %2,0'si yüksekokula devam etmektedir. Kontrol grubundakilerin tümü örgün eğitim veren bir lisede öğrenim görmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların ikamet ettikleri ile göre dağılımı.

Değişkenler	Olgu		Kontrol		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yaşanılan yer						
Manisa	18	36,0	50	100,0	68	68,0
Ege (Manisa hariç)	13	26,0	-	-	13	13,0
Orta ve Doğu Anadolu	5	10,0	-	-	5	5,0
Akdeniz	9	18,0	-	-	9	9,0
Marmara	5	10,0	-	-	5	5,0
Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer?						
Büyükşehir	11	22,0	-	-	11	11,0
İl merkezi	7	14,0	1	2,0	8	8,0
İlçe merkezi	29	58,0	37	74,0	66	66,0
Kasaba, köy	3	6,0	12	24,0	15	15,0

Araştırmaya katılan olguların %36,0'sı Manisa, %26,0'sı Ege bölgesinde (Manisa hariç) ikamet eden kişilerden oluşmaktadır. Kontrollerin tamamı Manisa'da yaşayan kişilerdir. Yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer açısından dağılımları incelendiğinde olguların %22,0'si büyükşehirde yaşamışken kontrollerde hiç kimse büyükşehirde uzun süre yaşamamıştır. Olgularda uzun süre ilçe merkezi yaşayanların oranı %58,0, kontrollerde ise %74,0'tür.

Tablo 3. Katılımcıların aile ve yaşadığı yere ilişkin özellikleri

Değişkenler	Olgu		Kontrol		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evde yaşayan kişi sayısı						
1 kişi	1	2,0	1	2,0	2	2,0
2 kişi	6	12,0	1	2,0	1	1,0
3 kişi	22	44,0	13	26,0	19	19,0
4 kişi	9	18,0	21	42,0	43	43,0
5 kişi	12	24,0	10	20,0	19	19,0
6 kişi ve üzeri	1	2,0	4	8,0	16	16,0
Ortalama±SS	4,8±1,8		4,1±1,3		4,5±1,6	
Ortanca kişi sayısı	4		4		4	
En az – fazla kişi sayısı	1-11		1-9		1-11	
Ailenin aylık geliri						
800 TL. den az	5	10,0	2	4,0	7	7,0
800-1500 TL. arası	21	42,0	24	48,0	45	45,0
1500 TL. den fazla	24	48,0	24	48,0	48	48,0
Evin mülkiyeti ailenize mi aittir?						
Evet	32	64,0	27	54,0	59	59,0
Hayır	18	36,0	23	46,0	41	41,0

Olgularda ve kontrollerde ortanca hane büyüklüğü 4'tür. Olguların büyük çoğunluğu 3 kişilik ailede (%44,0), kontrollerde ise 4 kişilik ailede (%42,0) yaşamaktadır. Olguların %64,0'ünün, kontrollerin %54,0'ünün yaşadıkları ev ailelerine aittir. Olgularda ailesinin aylık gelirini 800 TL'den az bildiren 5 kişi (%10,0), 800-1500 TL. arası bildiren 21 kişi (42,0) ve 1500 TL.'den fazla bildiren 24 kişidir (%48,0). Kontrollerde bu oranlar sırasıyla %4,0, %48,0 ve %48,0'dır.

Tablo 4. Katılımcıların ebeveynlerine ait bazı temel özellikler

Değişkenler	Olgu		Kontrol		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Anne sağ mı?						
Evet	48	96,0	50	100,0	98	98,0
Hayır	2	4,0	-	-	2	2,0
Baba sağ mı?						
Evet	48	96,0	50	100,0	98	98,0
Hayır	2	4,0	-	-	2	2,0
Anne ve babanızın medeni durumu?						
Evli ve birlikteler	41	82,0	45	90,0	86	86,0
Evli ama ayrı yaşıyorlar	4	8,0	2	4,0	6	6,0
Boşandılar	3	6,0	3	6,0	6	6,0
Yanıtsız	2	4,0	-	-	2	2,0
Anne Eğitim durumu?						
Okuryazar değil	8	16,0	2	4,0	10	10,0
İlkokul mezunu	27	54,0	30	60,0	57	57,0
Ortaokul mezunu	9	18,0	10	20,0	19	19,0
Lise mezunu	4	8,0	6	12,0	10	10,0
Üniversite mezunu	-	-	2	4,0	2	2,0
Yanıtsız	2	4,0	-	-	2	2,0
Baba eğitim durumu?						
Okuryazar değil	2	4,0	-	-	2	2,0
İlkokul mezunu	27	54,0	22	44,0	49	49,0
Ortaokul mezunu	15	30,0	9	18,0	24	24,0
Lise mezunu	4	8,0	16	32,0	20	20,0
Üniversite mezunu	1	2,0	2	4,0	3	3,0
Yanıtsız	1	2,0	1	2,0	2	2,0
Anne mesleği						
Çalışmıyor	33	66,0	37	74,0	70	70,0
Memur	1	2,0	2	4,0	3	3,0
İşçi	12	24,0	5	10,0	17	17,0
İşveren	1	2,0	-	-	1	1,0
Diğer	1	2,0	6	12,0	7	7,0
Yanıtsız	2	4,0	-	-	2	2,0
Baba mesleği						
Çalışmıyor	3	6,0	1	2,0	4	4,0
Memur			4	8,0	4	4,0
İşçi	31	62,0	25	50,0	56	56,0
İşveren	5	10,0	2	4,0	7	7,0
Diğer	10	20,0	18	36,0	28	28,0
Yanıtsız	1	2,0	-	-	1	1,0

Araştırmaya dahil edilen olguların 2'sinin %(4,0) anne ve babaları sağ değildir. Kontrollerin tümünün anne ve babaları sağdır. Anne ve baba birlikteliği sorulduğunda olgu ve kontrollerde 3'er kişi (%6,0'şar) anne ve babalarının boşandığını bildirmiştir. Olgularda ayrı yaşayan ebeveyn sayısı 4 (%8,0) ve kontrollerde 2 (%4,0) kişidir.

Olgularda okuryazar olmayan anne sayısı 8 (%16,0), kontrollerde 2 (%4,0) kişidir. Olgularda annelerin %54,0'ü ilkokul mezunu iken üniversite mezunu yoktur. Kontrollerde ilkokul mezunu anne oranı %60,0 ve üniversite mezunu anne oranı %4,0'tür (2 kişi). Baba eğitimi açısından olgularda 2 kişinin babası okuryazar değildir. Kontrollerde ise okuryazar olmayan baba yoktur. Olgularda ilkokul mezunu baba oranı %54,0 olup, üniversite mezunu olan yoktur. Kontrollerin ise %44,0'ünün babası ilkokul mezunu ve %4,0'ünün babası üniversite mezunudur.

Anne çalışma durumu açısından incelendiğinde olguların %66,0'sının annesi çalışmaz iken, kontrolde bu oran %74,0'tür. Baba çalışma durumu açısından olguların %62,0'sinin babası işçi olarak çalışmaktadır. Kontrollerde ise babası işçi olanların oranı %50,0'dir.

4.1.2. Olguların madde kullanımı ile ilgili özellikleri

Olguların madde kullanımı ile ilgili özellikleri bu bölüm altında incelenecek ve sunulacaktır.

Tablo 5. Olgularda daha önce herhangi bir psikiyatrik veya psikolojik tedavi görme durumu

Yanıt seçenekleri	Sayı	Yüzde
Evet	27	54,0
Hayır	23	46,0

Araştırmaya alınan olguların %54,0'ü daha önce psikiyatrik veya psikolojik sağaltım alan kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 6. Olgularda madde kullanımı ile ilgili temel özellikler (n=50)

Madde deneme durumu	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Esrar	44	88,0	6	12,0
Kokain	11	22,0	39	78,0
Hap-ectasy	34	68,0	16	32,0
Eroin	19	38,0	31	62,0
Uçucu maddeler (Bali, tiner vb.)	18	36,0	32	64,0
Sentetik kannabinoidler	34	68,0	16	32,0

Tablo 6'da araştırmaya alınan olguların madde deneyimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Madde kullandığını bildiren olgular ilk üç sırada %88,0 esrar, %68,0Hap-ectasyve %68,0sentetik kannabinoidlerden kullandıklarını belirtmiştir. Daha sonra %38,0eroir,%36,0 bali ve tiner gibi isimler ile anılan uçucu maddeler ve %22,0 kokain gelmektedir.

Tablo 7. Olguların uyuşturucu madde kullanım özellikleri

Değişkenler	Sayı	Yüzde
Uyuşturucu madde kullanım gün içinde sıklığının nedir?		
1 kez	10	20,8
2-5 kez	19	39,6
6'dan fazla	19	39,6
İlk olarak denenen uyuşturucu?		
Esrar	39	81,3
Haplar-ectasy	1	2,1
Eroin	3	6,3
Uçucu maddeler (Bali, tiner vb.)	3	6,3
Sentetik kannabinoidler	2	4,2
İlk deneme yaşı?		
10 yaş ve öncesi	2	4,2
11-12 yaşlarında	8	16,7
13-14 yaşlarında	18	37,5
15-16 yaşlarında	14	29,2
17-18 yaşlarında	6	12,5
Uyuşturucu maddeleri kullanma nedeni?		
Merak	7	14,6
Arkadaş çevresi	26	54,2
Ailemin etkisiyle	1	2,1
Eğlenmek	2	4,2
Sıkıntılarından kurtulmak	7	14,6
Diğer	5	10,4

Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların %39,6'sı herhangi bir gün içerisinde uyuşturucu madde kullanım sıklığı 2-5 kez, %39,6'sı 6'dan fazla kullandığını bildirmiştir. Madde kullananların %81,3'ü ilk kez esrar denediğini belirtmiş, ikinci ve üçüncü sırada %6,3 ile eroin ve uçucu maddeler gelmektedir. Olgularda madde kullanımını ilk deneme yaşı %37,5 13-14 yaşlar, %29,2 15-16 yaşlar ve %16,7 11-12

yaşlar olarak belirtilmiştir. En sık belirtilen uyuşturucu madde kullanım nedeninde birinci sırada %54,2 arkadaş çevresi, ikinci ve üçüncü sıra %14,6'şar değer ile merak ve sıkıntılardan kurtulmak içindir.

Tablo 8. Olguların madde kullanım özellikleri

Sorular	Hiç		Sadece bir iki kez		Ayda 1-3 kez		Haftada 1-5 kez		Hemen hemen her gün	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	Alkol	0	0,0	6	12,0	23	46,0	13	26,0	8
Esrar (marihuana, jont, gubarvb)	1	2,0	4	8,2	10	20,4	13	26,5	21	42,9
Ectasy (ekstazi)	15	30,0	7	14,0	11	22,0	8	16,0	9	18,0
Eroin	29	59,2	1	2,0	5	10,2	2	4,1	12	24,5
Kokain	40	80,0	4	8,0	4	8,0	2	4,0	0	0,0
Taş (krak kokain)	35	70,0	6	12,0	1	2,0	5	10,0	3	6,0
Rohipnol, rivotril (roş) gibi haplar	32	65,3	7	14,3	4	8,2	4	8,2	2	4,1
Uçucu maddeler(tiner, bali, gaz vb)	30	61,2	6	12,2	4	8,2	2	4,1	7	14,3
Çeşitli haplar (akineton, tantum, xanaxvb)	29	58,0	6	12,0	7	14,0	5	10,0	3	6,0
Amfetamin türevleri (metamfetamin, icevb)	38	76,0	3	6,0	2	4,0	3	6,0	4	8,0
Diğer (LSD, GHB vb)	43	86,0	3	6,0	3	6,0	1	2,0	0	0,0

Araştırmada yer alan olgulara BAPİ ölçeğinde yer alan şekli ile her bir madde için kullanım sıklığı sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre en sık %42,9'nun hemen hemen her gün esrar (marihuana, jont, gubar vb) kullanan kişiler olduğu görülmektedir. Hemen hemen her gün yanıtı için ikinci sırada %24,5 ile eroin ve üçüncü sırada %18,0'lik oran ile ectasy gelmektedir. Haftada en az bir kez ve daha fazla olmak üzere kullanılan maddeler için bir sıralama yapılmak istendiğinde %69,4 ile esrar birinci sırada yer alırken, ikinci sırayı %42,0 ile alkol ve üçüncü sırayı %34,0 ile ectasy almaktadır. Eroin maddesi ile %28,6'lık bir oran ile dördüncü sırada gelmektedir. Kokain, hap ve diğer türdeki uçucu maddeler ise olgular arasında ya hiç ya da nadiren kullanılan maddeler arasındadır.

Tablo 9. Olgularda BAPİ ölçeği puan dağılımı

Ölçek boyutları	Ort±SS	Ortanca (%25-%75)	En düşük- yüksek puan
Madde kullanım özellikleri	1,58±0,83	1,36(0,95-2,3)	(0,18-3,41)
Tanı	2,55±1,09	2,8(1,75-3,45)	(0,00-4,00)
Yaşam üstüne etkileri	2,43±1,01	2,67(1,67-3,17)	(0,33-4,00)
Şiddetli istek	2,29±1,53	2,00(1,00-4,00)	(0,00-4,00)
Motivasyon	3,61±0,93	4,00(4,00-4,00)	(0,00-4,00)
BAPİ toplam puanı (bağımlılık şiddeti)	2,49±0,78	2,57(1,98-3,05)	(0,10-3,75)

Araştırmaya katılan olgular BAPİ ölçeğini yanıtlamışlardır. Bu ölçekte beş alt boyut ve bir toplam puan hesaplanmakta olup tüm boyut puanları ve BAPİ toplam puanı 0-4 aralığında ölçeklendirilmiş ve sunulmuştur. Tablo 9'a göre olguların madde kullanım özellikleri boyutu puanı ortalama±standart sapması 1,58±0,83 ile boyutlar arasında en düşük ortalamaya sahiptir. En yüksek boyut puanı ortalaması 3,61±0,93 ile motivasyon boyutundan elde edilmiştir. Olguların tamamı kliniğe başvuranlar arasından seçildiğinden dolayı motivasyon puanı ortancasının da 4,00 olduğu görülmektedir. BAPİ toplam puanı ortalaması ise 2,49±0,78'dir.

Tablo 10. Katılımcıların akran baskısı ölçek boyutlarından aldıkları puan dağılımları

Akran Baskısı ölçek boyutları	Ort±SS	Ortanca	En düşük- yüksek puan
Direkt akran baskısı	28,9±8,8	26 (23-34)	19-65
İndirekt akran baskısı	32,5±11,8	30 (24-39)	15-67
Toplam akran baskısı	61,4±19,2	56 (46-72)	36-132

Araştırmaya katılanların akran baskısı ölçeğinden aldıkları puan dağılımları tablo 10'da sunulmuştur. Tabloya göre katılımcıların direk akran baskısı ortalaması 28,9±8,8, en düşük 19 ve en yüksek 65'dir. İndirekt akran baskısı puanı ortalaması 32,5±11,8, en düşük 15 ve en yüksek 67'dir. Toplam akran baskısı puanı ortalaması 61,4±19,2, ortanca akran baskısı puanı 56, en düşük ve yüksek puan ise 36-132'dir.

Tablo 11. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği puan dağılımı.

Ebeveyn	Ölçek boyutları	Ort±SS	Ortanca (%25- %75)	En düşük- yüksek puan
Anne	Sıcaklık-şefkat	32,7±11,2	29 (25-38)	20-74
	Düşmanlık-saldırganlık	25,5±7,6	24 (20-29)	15-47
	İhmal-kayıtsızlık	22,4±6,2	21 (17-26)	15-46
	Ayrışmamış ret	16,9±5,1	16 (13-20)	10-32
	Kontrol	36,9±6,6	38 (34-42)	17-52
	Toplam Puan	97,6±24,9	92 (81-108)	64-188
Baba	Sıcaklık-şefkat	40,3±14,5	37 (28-51)	20-76
	Düşmanlık-saldırganlık	28,6±9,9	26 (20-35)	16-58
	İhmal-kayıtsızlık	27,5±9,1	25 (20-33)	15-54
	Ayrışmamış ret	18,6±6,6	17 (13-21)	10-39
	Kontrol	35,9±6,9	36 (32-41)	17-52
	Toplam Puan	114,7±34,5	106 (88-138)	64-211

Araştırmaya katılanların annelerinden algıladıkları sıcaklık-şefkat, düşmanlık-saldırganlık, ihmal-kayıtsızlık, ayrışmamış ret ve kontrol puan ortalamaları sırasıyla 32,7±11,2, 25,5±7,6, 22,4±6,2, 16,9±5,1 ve 36,9±6,6'dır. Babalar için algıladıkları puan ortalamaları ise yukarıdaki sıra ile 40,3±14,5, 28,6±9,9, 27,5±9,1, 18,6±6,6 ve 35,9±6,9'dur. Katılımcıların annelerinden algıladıkları EKRÖ toplam puanı 97,6±24,9 iken babalarından algıladıkları toplam puan 114,7±34,5'tir. Katılımcılar babalarından algıladıkları EKRÖ ölçeği puanları annelerden algılananlara göre kontrol boyutu dışında daha yüksektir.

4.2. Çözümleyici Bulgular

Olgu ve kontrollerin hem sosyodemografik özellikler hem de ölçek puanları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi bu bölümde yapılacaktır.

4.2.1. Olgu ve kontrollerin bazı sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırılması

Tablo 12. Olgu ve kontrollerin sosyodemografik özelliklere göre karşılaştırmalı dağılımı.

Değişkenler	Kategorileri	Olgu		Kontrol		χ^2	p
		Sayı	%	Sayı	%		
Cinsiyet	Kız	2	4,0	2	4,0		1,000 [#]
	Erkek	48	96,0	48	96,0		
Yaş	17	16	32,0	16	32,0	0,000	1,000
	18	34	68,0	34	68,0		
Eviniz size mi aittir?	Evet	32	64,0	27	54,0	1,033	0,309
	Hayır	18	36,0	23	46,0		
Anne sağ mı?	Evet	48	96,0	50	100,0		0,495 [#]
	Hayır	2	4,0	0	0,0		
Baba sağ mı?	Evet	48	96,0	50	100,0		0,495 [#]
	Hayır	2	4,0	0	0,0		
Aylık ailenin geliri	1500 TL'den az	26	52,0	26	52,0	0,000	1,000
	1501 TL'den fazla	24	48,0	24	48,0		
Evde yaşayan kişi sayısı	4 ve daha az	29	58,0	36	72,0	2,154	0,142
	5 ve daha fazla	21	42,0	14	28,0		
Anne-baba birlikte mi yaşıyor?	Evet	41	85,4	45	90,0	0,479	0,489
	Hayır	7	14,6	5	10,0		
Anne eğitimi	İlkokul ve altı	44	91,7	42	84,0	1,340	0,247
	Ortaokul ve üzeri	4	8,3	8	16,0		
Baba eğitimi	İlkokul ve altı	44	89,8	31	63,3	9,601	0,002
	Ortaokul ve üzeri	5	10,2	18	36,7		
Babası çalışıyor mu?	Evet	33	66,0	37	74,0	0,762	0,383
	Hayır	17	34,0	13	26,0		
Annesi çalışıyor mu?	Evet	3	6,0	1	2,0		0,617 [#]
	Hayır	47	94,0	49	98,0		

Fisher'in kesin testi sonucu

Olgu ve kontrollerin sosyodemografik özelliklere göre karşılaştırmalı incelenmesinden elde edilen bulgular tablo 12'de sunulmuştur. Tabloya göre olgu ve kontrollerin yaş ve cinsiyet açısından eşleştirilmesinden dolayı her iki değişken için gruplar arasında bir farkın olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan olgu ve kontrollerin

anne ve baba sağ olma durumu, aile aylık geliri, evde yaşayan kişi sayısı, anne-baba birlikteliği, anne ve baba çalışma durumu ve anne eğitimi açısından aralarında bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Baba eğitimi açısından olgularda ilkokul eğitlimliler kontrollere göre anlamlı düzeyde daha fazladır ($p<0.01$).

4.2.2. Olgu ve kontrollerin ölçek puanları açısından karşılaştırılması

Tablo 13. Olgu ve kontrollerin akran baskısı puanlarının karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS	Sıra Ort.	Ortanca (%25-%75)	Z [#]	p
Direkt akran baskısı	Kontrol	50	25,4±6,2	37,9	23 (21-27)	-4,229	0,000
	Olgu	49	32,4±9,6	62,3	31 (26-38)		
İndirekt akran baskısı	Kontrol	50	26,2±7,6	34,4	25 (21-31)	-5,466	0,000
	Olgu	49	39,0±12,0	65,9	38 (29-47)		
Toplam akran baskısı	Kontrol	50	51,6±12,4	35,0	50 (43-58)	-5,254	0,000
	Olgu	49	71,3±19,9	65,3	70 (54-86)		

Mann Withney U test sonucu.

Akran baskısı düzeyleri açısından olgu ve kontroller karşılaştırıldığında hem direkt ve indirekt hem de toplam akran baskısı puanlarının farklı olduğu görülmektedir ($p<0.001$). Diğer bir deyiş ile olguların algıladıkları akran baskısı puan sıra ortalaması kontrollere göre daha yüksek düzeydedir.

Tablo 14. Olgu ve kontrollerin anneden algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	n	Ort±SS	Sıra Ort.	Ortanca (%25-%75)	Z [#]	p
Sıcaklık ve şefkat	Kontrol	47	35,5±12,7	53,8	30 (27-42)	-2,447	0,014
	Olgu	46	29,9±8,8	40,1	27 (24-35)		
Düşmanlık saldırganlık	Kontrol	47	25,4±8,1	45,6	24 (19-29)	-0,516	0,606
	Olgu	46	25,7±7,1	48,5	24 (21-29)		
İhmal kayıtsızlık	Kontrol	47	23,1±6,7	49,6	22 (18-29)	-0,940	0,347
	Olgu	46	21,7±5,5	44,3	21 (17-25)		
Ayrışmamış ret	Kontrol	47	15,4±4,5	37,9	14 (12-18)	-3,302	0,001
	Olgu	46	18,5±5,1	56,3	18 (15-22)		
Toplam	Kontrol	47	99,4±28	48,0	92 (81-109)	-0,361	0,718
	Olgu	46	95,8±21,4	46,0	91 (81-105)		
Kontrol	Kontrol	50	36,2±7,0	45,8	37 (33-41)	-1,157	0,247
	Olgu	47	37,8±6,2	52,4	38 (34-42)		

Mann Witney U test sonucu.

Olgular ile kontrollerin annelerinden algıladıkları ebeveyn kabul-reddi alt boyutları ve kontrol boyutu puanları dağılımları incelendiğinde, olgularda sıcaklık/şefkat boyutu puanının kontrollere göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Diğer bir deyiş ile olgular kontrollere göre annelerinden daha fazla oranda sıcaklık/şefkat görmüştür. Diğer taraftan ayrışmamış ret puan dağılımında ise durum tam tersinedir. Olguların annelerinden algıladıkları ayrışmamış ret düzeyi kontrollerden daha yüksektir ($p<0,001$). Diğer bir deyiş ile olgular kontrollere göre annelerinden daha fazla oranda ayrışmamış ret ile karşılaşmıştır. Diğer boyutlar ve toplam puan için olgu ve kontroller arasında anlamlı bir farklılık saptanamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 15. Olgu ve kontrollerin babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması.

Değişkenler	Grup	n	Ort±SS	Sıra Ort.	Ortanca (%25-%75)	Z#/t	p
Sıcaklık ve şefkat	Kontrol	47	42,5±14,5	52,6	40 (31-53)	-1,624	0,104
	Olgu	48	38,1±14,4	43,5	32 (27-51)		
Düşmanlık saldırganlık	Kontrol	47	26,6±8,5	42,8	24 (19-32)	-1,837	0,066
	Olgu	48	30,5±10,8	53,1	28 (22-38)		
İhmal kayıtsızlık	Kontrol	47	27,3±8,5	48,1	25 (21-33)	-0,034	0,973
	Olgu	48	27,6±9,8	47,9	25 (20-34)		
Ayrışmamış ret	Kontrol	47	16,1±5,2	35,8	14 (12-19)	-4,175	0,000
	Olgu	47	21,2±6,9	59,2	20 (16-25)		
Toplam	Kontrol	47	112,5±31,6	46,7	106 (88-139)	-0,268	0,788
	Olgu	47	116,8±37,4	48,3	106 (88-138)		
Kontrol	Kontrol	48	34,6±7,1	43,8	35 (30-40)	-1,870 ^t	0,064
	Olgu	49	37,2±6,5	54,1	37 (34-41)		

Mann Witney U test sonucu.

t: Student's t testi sonucu

Olgu ve kontrollerin babadan algıladıkları ebeveyn kabul-reddi boyut puanları, toplam puan ve kontrol boyutu puanı karşılaştırması sonuçları tablo 15'de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde babadan algılanan ayrışmamış ret boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Ayrışmamış ret boyutunda olguların puan ortalaması kontrollere göre daha yüksek düzeydedir ($p < 0.001$). Diğer bir deyiş ile olgular kontrollere göre babalarından daha fazla oranda ayrışmamış ret görmüştür.

4.2.3. Olgu ve kontrollerin ebeveynleri arasındaki EKRÖ puan dağılımlarının karşılaştırılması

Tablo 16. Madde bağımlısı olmayan (kontroller) ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

EKRÖ boyutları	Anne			Baba			Z#	p	ICC##
	n	Ort±SS	Ortanca (%25-%75)	n	Ort±SS	Ortanca (%25-%75)			
Sıcaklık şefkat	47	35,5±12,7	30 (27-42)	47	42,5±14,5	40 (31-53)	-3,773	0,000	0,791**
Düşmanlık saldırganlık	47	25,4±8,1	24 (19-29)	47	26,6±8,5	24 (19-32)	-2,022	0,043	0,872**
İhmal kayıtsızlık	47	23,1±6,7	22 (18-29)	47	27,3±8,5	25 (21-33)	-4,642	0,000	0,829**
Ayrılmamış ret	47	15,4±4,5	14 (12-18)	47	16,1±5,2	14 (12-19)	-1,656	0,098	0,904**
Toplam	47	99,4±28	37 (33-41)	47	112,5±31,6	35 (30-40)	-3,956	0,000	0,857**
Kontrol	48	36±7,1	92 (81-109)	48	34,6±7,1	106 (88-139)	-2,310	0,021	0,887**

Wilcoxon testi sonucu ## ICC (IntraclassCorrelationCoeffience): Sınıf içi korelasyon katsayısı

* p<0,01 ** p<0,001

Madde bağımlısı olmayanların (kontroller) anne ve baba için algıladıkları ebeveyn kabul ve reddi düzeylerinin karşılaştırmalı sonuçları ile elde edilen puanların birbiri ile olan tutarlılıklarına ait sonuçlar tablo 16’da sunulmuştur. Anne ve baba için algılanan EKRÖ boyut puanları dağılımları birbiri ile iyi düzeyde korelasyona sahip iken, ayrılmamış ret boyutu dışındaki tüm boyutlarda anne ve baba için algılanan puan ortalamalarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir (p<0,05). Diğer bir deyiş ile anne-baba değerlendirmesi ayrılmamış ret dışında birbirinden farklı puan ortalaması gösterirken, puanlar birbirileri ile yüksek düzeyde birliktelik göstermektedir.

Tablo 17. Madde bağımlısı olan (olgular) ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları toplam EKRÖ ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

EKRÖ boyutları	Anne			Baba			Z#	p	ICC##
	n	Ort±SS	Ortanca (%25-%75)	n	Ort±SS	Ortanca (%25-%75)			
Sıcaklık şefkat	46	29,9±8,8	27 (24-35)	46	38,6±14,5	32 (27-51)	-4,523	0,000	0,616*
Düşmanlık saldırganlık	46	25,7±7,1	24 (21-29)	46	31,0±10,8	28 (22-38)	-3,902	0,000	0,693**
İhmal kayıtsızlık	46	21,7±5,5	21 (17-25)	46	27,9±9,9	25 (20-34)	-4,844	0,000	0,597*
Ayrışmamış ret	45	18,4±5,1	18 (15-22)	45	21,4±6,9	20 (16-25)	-3,238	0,001	0,741**
Toplam	45	94,6±20,1	38 (34-42)	45	118,3±37,5	37 (34-41)	-4,671	0,000	0,601**
Kontrol	47	37,8±6,2	91 (81-105)	47	37,4±6,5	106 (88-138)	-0,295	0,768	0,871**

Wilcoxon testi sonucu ## ICC (IntraclassCorrelationCoefficient): Sınıf içi korelasyon katsayısı

* p<0,01 ** p<0,001

Madde bağımlısı olanların (olgular) anneleri ve babaları için algılanan EKRÖ boyut puanları dağılımları birbiri ile iyi düzeyde korelasyona sahip iken, kontrol boyutu dışındaki tüm boyutlarda anne ve baba için algılanan puan ortalamalarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir (p<0,01). Kontrol ve ayrışmamış ret boyutu dışındaki anne ve baba puanlarının birbiri ile olan korelasyonu orta düzeydedir.

4.2.4. Olgu ve kontrollerin çok değişkenli lojistik regresyon analizi ile karşılaştırılması

Araştırmadan elde edilen bulguların tek değişkenli analizinde anlamlı bulunan değişkenler dikkate alınarak oluşturulan lojistik regresyon analizi modelleri ile sınaması uygulanmıştır. Model oluşturmada temel alınan ana dayanak noktası bire bir karşılaştırmalardaki anlamlı ilişkilerdir. Tek değişkenli analizde anlamlı ilişki gösteren değişkenler arasındaki birliktelikler ele alınarak çoklu doğrusal bağlantı sorunu (multicollinearity) varlığı öncelikle test edilmiştir. Yapılan incelemede (ek korelasyon tablosu) akran baskısı ölçek puanları dışında anlamlı değişkenler arasında aşırı korelasyonun olmadığı görülmüştür. Bu nedenle oluşturulacak modellere yalnızca toplam akran baskısı puanı dâhil edilmiştir. Diğer taraftan anne için algılanan kabul-ret düzeyi ile baba için algılanan kabul-ret düzeyinin bir arada ele alınmasının benzer kavramların farklı kişiler için değerlendirildiği dikkate alınarak ayrı ayrı analiz edilmesinin daha uygun olacağı kararına varılmıştır. Böylece iki farklı lojistik regresyon modelinin oluşturulması, birincisinde anne için EKAR alt boyutları anlamlılığı gösteren değişkenlerin analize alınması, ikincisinde baba için EKAR alt boyutları için anlamlılık gösteren boyutların analize alınması sağlanmıştır.

Tablo 18. Anne ve baba EKRÖ değerlendirmesi için çok değişkenli lojistik regresyon analizi sonucu

Anne EKRÖ değerlendirmesi için oluşturulan model	
Değişkenler	Model 1
	OO (%95 GA)
Toplam akran baskısı	1,07(1,02-1,12)**
Anneden sıcaklık-şefkat	0,89(0,82-0,96)**
Anneden ayrışmamış ret	1,12(0,96-1,32)
Baba eğitimi (ortaokul+)	0,19(0,04-0,84)*

Baba EKRÖ değerlendirmesi için oluşturulan model	
Değişkenler	Model 2
	OO (%95 GA)
Toplam akran baskısı	1,07(1,03-1,12)**
Babadan ayrışmamış ret	1,07(0,98-1,19)
Baba eğitimi (ortaokul+)	0,37(0,10-1,32)

OO (%95 GA): Olasılıklar Oranı (Odds Ratio) ve %95 Güven Aralığı

* $p<0.05$, $p<0.01$.

Model 1: Anne için EKRÖ ölçeği puanlarının analize alındığı model

Model 2: Baba için EKRÖ ölçeği puanlarının analize alındığı model

Tablo 18’de anne ve baba için algılanan EKRÖ puanları dikkate alınarak uygulanan analizin Model 1 sonuçlarında akran baskısının, anneden algılanan şefkat-sıcaklığın ve baba eğitiminin anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer bir deyiş ile olgularda akran baskısı **1,07 (1,02-1,12)** kat ve anneden algılanan sıcaklık-şefkatin **0,89 (0,82-0,96)** kat daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca olguların babalarının kontrollere göre daha düşük eğitimi olduğu analiz sonucunda belirlenmiştir.

Baba EKRÖ değerlendirmesini dikkate alarak yapılan lojistik regresyon analiz sonuçlarında ise yalnızca akran baskısının olgu ve kontrollerde anlamlı olarak birbirinden farklı düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$). Diğer bir deyiş ile olgularda kontrollere göre hissedilen akran baskısı düzeyi **1,07 (1,03-1,12)** kat daha yüksektir.

4.2.5. Olguların EKRÖ ve akran baskısı puanları ile BAPİ toplam ve alt boyut puanları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi

Tablo 19. Olguların BAPİ, EKRÖ ve akran baskısı düzeyleri arasındaki birliktelik (Spearman's rho)

Boyutlar	Madde kullanım özellikleri	Tanı ölçütleri	Yaşama etkisi	Şiddetli istek	Motivasyon	BAPİ toplam
Direkt akran baskısı	0,451**	0,476**	0,315*	0,398**	-0,186	0,468**
İn direkt akran baskısı	0,468**	0,439**	0,370**	0,353*	0,029	0,499**
Toplam akran baskısı	0,503**	0,485**	0,363*	0,419**	-0,106	0,524**
Anneden sıcaklık-şefkat	0,007	-0,024	-0,089	0,110	0,112	0,082
Anneden düşmanlık-saldırganlık	0,119	0,170	0,009	0,194	-0,114	0,152
Anneden ihmal kayıtsızlık	-0,102	0,049	-0,086	0,081	0,171	0,071
Anneden ayrışmamış ret	0,306*	0,268	0,139	0,268	-0,008	0,320*
Anneden kontrol	-0,029	0,028	0,018	0,274	-0,109	0,126
EKRÖ anne toplam puan	0,148	0,186	0,005	0,248	0,070	0,240
Babadan sıcaklık-şefkat	-0,022	-0,078	0,034	-0,107	0,182	-0,010
Babadan düşmanlık-saldırganlık	-0,108	0,020	0,004	-0,026	-0,041	-0,036
Babadan ihmal kayıtsızlık	-0,081	0,011	-0,002	-0,066	0,175	-0,023
Babadan ayrışmamış ret	0,215	0,251	0,237	0,104	0,076	0,224
Babadan kontrol	-0,019	0,091	0,060	0,243	-0,197	0,144
EKRÖ baba toplam puan	-0,025	0,009	0,068	-0,024	0,160	0,035

* p<0,05 ** p<0,01

Olguların BAPİ toplam ve alt boyut puanları ile akran baskısının toplam ve alt boyutları arasında motivasyon boyutu dışında düşük ve orta düzeyde anlamlı birlikteliklerinin olduğu görülmektedir (p<0,01). BAPİ toplam ve madde kullanım özellikleri boyutları ile anneden algılanan ayrışmamış ret alt boyutu puanları arasında düşük düzeyde birliktelik bulunmuştur (p<0,05). Bunun dışında anne ve baba için EKRÖ boyut ve toplam puanları ile kontrol boyutunun BAPİ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olmadığı görülmektedir (p>0,05).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan veriler analiz edilmiş, araştırma bulguları diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

5.1. Tanımlayıcı özelliklere ve ölçek puanlarına ilişkin temel bulguların değerlendirilmesi

Araştırmaya 50 madde kullanan katılımcının dâhil edilmesi planlanmıştır. Bu katılımcılar Manisa Akıl ve Ruh Hastalıkları Hastanesine ayaktan ya da yatarak tedavi amacıyla başvuran kişiler arasından seçilmiş olup, araştırmanın uygulandığı tarih aralığında toplam 48 erkek, 2 kadın cinsiyetinden olan 17 ve 18 yaşlarında kişiler yer almaktadır. Yaşa ve cinsiyete göre bire bir eşleştirme yöntemi ile madde kullanmayan kişiler arasından seçilerek kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 17 ve 18 yaşındaki ergenlerin 32 tanesi 17 yaşında ve 68 tanesi de 18 yaşındadır. Araştırmadaki kadın katılımcı sayısı 4'tür. Bu araştırmanın olgu kabulü aşamasında gerek ayaktan gerekse yatan hasta sayısında erkek çoğunluğu yer almaktadır. Bu nedenle araştırmaya sınırlı sayıda kadın bağımlı olgu dâhil edilebilmiştir. Benzer durum farklı çalışmalarda da görülmektedir. Örneğin Erbay ve ark. (2016) çalışması 141 madde bağımlısı birey ile gerçekleştirilmiş, bunların 121'i erkek 20'si kadın katılımcıdan meydana gelmiştir. 2011 yılında 396 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada da yaşam boyu sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının erkeklerde kızlardan fazla olduğu saptanmıştır (Turhan ve ark. 2011). Ege Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı AMATEM'de yatarak tedavi gören hastalar ile yapılan sağlıklı yaşam biçimi davranış çalışmasında oluşturulan hastaların %81,8'inin erkek olduğu görülmektedir (Arslan ve Coşkunol 2016). Bircan (2011)'in tez çalışmasında da örneğe alınan olguların %92,1'inin erkek olduğu görülmektedir. Yine başka bir araştırmadaki olguların %97 gibi bir oranla çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır (Vega ve ark. 1993). Yüncü ve ark. (2006) kayıt inceleme yöntemi ile çocuk ve ergen başvuruların değerlendirdiği çalışmasında başvuran olguların %88,5'inin erkek olduğu bildirilmiştir. Madde bağımlılığının yoğun bir şekilde erkekler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu durum bu araştırmanın olgu grubunu oluştururken örneğine yansımıştır.

Araştırmaya katılan olguların %88,0'inin öğrenim dışında olduğunu göstermektedir. Olguların %6,0'sı ise açık lisede okumaktadır. Öğrenime devam etme ve akademik başarı konusunda yapılan çalışmalar, okuldan ayrılan ve akademik düzeyi düşük olan öğrencilerde bağımlılık yapıcı madde kullanım riskinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Wang ve Fredricks 2014). Diğer taraftan madde kullanımının da akademik hayata devam konusunda önemli bir engel olduğu da kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bu durum kısır bir döngü ile çocuğun/gencin eğitim-öğretim hayatından hızla uzaklaşmasına ve dışarıda kalmasına neden olmaktadır. Bireyin biyopsikososyal iyiliğinin geliştirilmesi, madde bağımlılığından uzak tutulması, alışkanlıkların kazanılmasının önüne geçilmesinin önemli bir yolu da gencin öğrenim hayatı içinde kalmasına bağlıdır.

Araştırmamızdaki ergenlerin annelerinin %57,0'sinin, babalarının ise %49,0'nun ilkokul mezunu olduğu, eğitimsiz annelerin oranının %10,0, babaların ise %2,0 olduğu görülmektedir. Ortaokul mezunu olan annelerin oranı %19,0, babaların oranı ise %24,0'tür. Çataloğlu (2011)'nin tez çalışmasında ise annelerde ilköğretim mezunu olma oranı %52,8, babalarda ise %43,7'dir. Bu oranın araştırmaya göre daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. 2010 yılında İnönü Üniversitesi öğrencilerinde yapılan araştırmada gençlerin annelerinin %56,2'sinin okuryazar-ilkokul mezunu ve %28,0'ının okuryazar olmadığını belirtmiştir (Koca 2011). (Demirhan 1999)'ın tez çalışmasında incelenen gençlerin ebeveyn eğitim durumları incelendiğinde ilkokul mezunu olma durumu annelerde %69,2, babalarda ise %56,8'dir. Demirhan'ın tez çalışmasının nispeten daha eski bir zamanda yapılmış olması bu tez çalışmasından elde edilen rakamlar ile farklı olduğunu bize göstermektedir. Diğer taraftan bu çalışmanın tasarımı açısından olguların ve kontrollerin ayrı olarak ele alınması ve değerlendirilmesi daha yararlı olacaktır. Buna göre olgularda ve kontrollerde ilkokul eğitim düzeyine sahip olan anne oranı %54,0, babalarda ise %30,0'dur. Aynı oran kontrollerde anneler için %60,0, babalar için %44,0'tür. Eğitimsiz ebeveyn oranı olguların anneleri için %16,0 iken kontrollerde bu oran %4,0; babalar için olgularda %4,0 iken kontrollerde yoktur. Madde bağımlısı olan ve olmayanların karşılaştırıldığı Bircan'ın (2011) tez çalışmasında ise bu araştırmadakine benzer şekilde düşük ebeveyn eğitim düzeyleri tespit edilmiştir. Bircan'ın tezinde babalar için ilkokul eğitilmiş olma durumu sırasıyla olgularda %57,0, kontrollerde %50,7, anneler için

ilkokul eğitilmiş olma durumu olgularda %45,0, kontrollerde %53,4'tür (Bircan 2011). Bu tez çalışmasındaki ebeveyn eğitimi düzeyi Bircan'ın çalışmasına göre bir miktar farklıdır. Buna karşın düşük eğitim düzeyi açısından birbirine benzer özellikte oldukları, Türkiye nüfusunun eğitim dağılımına paralel bir bulgu oluşturduğu görülmektedir. Bu açıdan madde bağımlısı olsun ya da olmasın genel nüfus özellikleri açısından birbirine benzer olduğu görülmektedir (2013).

Araştırmaya alınan olguların %68,0'i Manisa ilindedir. Kontrollerin tamamı Manisa ilinden seçilmişken, olgular başvuran esasına göre seçildiği ve hastanenin bölge hastanesi olması nedeniyle çok farklı illerden geldiği görülmektedir. Olgularda katılımcıların %36,0'sı Manisa'dan, %26,0'sı Manisa dışındaki Ege bölgesi illerinden, %18,0'i Akdeniz bölgesi illerindedir. Olguların büyük çoğunluğu araştırmanın yapıldığı yakın illerden gelmektedir. Saatçioğlu ve ark. (2003) Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM Kliniği'nde yaptıkları başvuran olgu değerlendirmesinde yıllara göre olguların nereden geldikleri incelenmiş ve ele alınan beş yıldaki başvuruların en az 3/4 oranında araştırmanın yapıldığı il olan İstanbul'dan olduğu görülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın olgularının %58,0'inin yaşamlarını büyük çoğunlukla ilçe merkezinde, %36,0'sının büyükşehir ya da il merkezinde geçirdiği görülmektedir.

Araştırmada anne-baba evlilik durumları incelendiğinde olguların %14,0'ünün, kontrollerin ise %10,0'unun ebeveynleri boşanmış ya da ayrı yaşamaktadır. Bircan (2011)'in tez çalışmasında incelediği olgularda madde kullananların %12,9'unun, madde kullanmayanların ise %2,1'inin ebeveynleri boşanmıştır. Her iki çalışma için de olgularda boşanma durumunun kontrollere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte anne-baba boşanma durumunun hem girişim, hem de kontrol gruplarında aşırı düzeyde yüksek olmadığı da gözlenmektedir.

Anne-baba çalışma durumları incelendiğinde bu çalışmadaki olguların %66,0'sı, kontrollerin ise %74,0'ünün annesi çalışmamaktadır. Baba çalışmama durumu ise olgularda %6,0, kontrollerde %2,0'dir. Bircan (2011)'in tez çalışmasında ise ebeveyn çalışmama sıklığı anneler için madde kullananlarda %90,7, madde kullanmayanlarda %93,2, babalar için madde kullananlarda %5,0, madde

kullanmayanlarda %2,7'dir. Bu çalışmadaki annelerin daha fazla oranda çalışan grupta olduğu söylenebilir, buna karşın babalarda işsizlik birbirine yakın bir düzeydedir.

Araştırmada olgu ve kontrollerin benzer sosyoekonomik konumdan geldiğine yönelik bazı bulgular vardır. Örneğin evde yaşayan kişi sayısı, ailenin aylık geliri ve evin mülkiyeti gibi ailelerin sosyoekonomik durumlarını içeren değerlerin birbirine nispeten daha yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların hem olgu, hem de kontrollerde yaklaşık yarısından fazlasının aile gelirinin 1500 TL'nin altında olduğu görülmektedir. Ansary ve ark. (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da sosyoekonomik düzey ve dezavantajlı koşullara sahip ergen bireylerin madde kullanımı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yıldız (2017)'in çalışmasında da ailelerin gelir düzeyi ile madde bağımlılığında korunma arasında bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Aile geliri arttıkça madde kullanımından kaçınma düzeyi de artmaktadır.

Araştırmamızda maddeyi ilk deneme yaşının en yüksek çıktığı oran 13-14 yaşlarıdır. Başka çalışmada da olguların maddeyi ilk kullanma yaşları ortalaması $13,7 \pm 2,16$ ve en sık 14 yaşında denedikleri bilgisi yer almaktadır (Yüncü ve ark. 2006). Madde kullananlarda ilk deneme yaşının giderek düştüğü ve bu sorunun artan bir halk sağlığı sorunu olarak yaygınlaştığı görülmektedir.

Madde kullanım durumları incelendiğinde olguların ilk denedikleri madde esrardır (%81,3). Esrar maddesi en sık kullanılanlar arasında birinci sırada (%88,0) yer alırken, ikinci ve üçüncü sırada hap-ectasy ve sentetik kannabinoidler (%68,0) gelmektedir. Saatçioğlu ve ark. (2003) araştırmasında alkol dışında en sık olarak ilk kullanılan madde bildirimisi esrardır. Aynı çalışmada öncelikli olarak tercih edilen madde ise opioidler olarak bildirilmiştir. Başvuran çocuk ve ergenlerde yapılan çalışmada ise esrar en sık kullanılan birinci madde iken, inhalan ve ectasy ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır (Yüncü ve ark. 2006). Ebrinç ve ark. (2002) askerler arasında yaptıkları taramada madde kullananlarda ilk denenen madde sıralamasında esrar (%44,6), yatıştırıcılar (%26,1) ve uçucular (%17,4) yer almaktadır. Kullanılan maddeler için aynı sıralamanın devam ettiği görülmektedir (sırasıyla %66,9, %15,9, %12,6). Erbay ve ark. (2016) çalışmasında ise alkol dışında en sık kullanılan madde sıralaması esrar, extasy ve eroin olarak belirtilmiştir. Tüm diğer çalışmalarda da

görüldüğü gibi genellikle madde kullananların ilk denemeleri ve halen kullandıkları madde açısından esrar ön sırada yer almaktadır. Uçucular, sakinleştirici grubunda yer alanlar veya eroin gibi farklı türde olanlar ise esrarın ardı sıra gelmektedir. Son yıllarda kullanımında en hızlı artış gösteren maddenin esrar olduğu bildirilmektedir (Ögel 2005). Bunun önemli nedenlerinden birisi esrarın diğer maddelere göre olumsuz etkisinin daha az olduğuna inanılması ve diğer uyuşturuculara bir geçiş maddesi olması ile açıklanabilir. Bu tez çalışmasında da araştırmaya katılan olguların %42,9'unun hemen hemen her gün esrar kullandığı, haftada 1-5 kez esrar kullanım oranının ise %26,5 olduğu görülmektedir. Eroin ve extasy gibi maddeler kullanımda esrarı peşi sıra takip etmektedir. Son yıllarda giderek artan sentetik maddeler ise başlı başına artan bir tehlikedir. Bu çalışmada sentetik kannabinoidlerin denenen maddeler içerisinde esrarın ardından sıralamaya yerleşmesi, buna eş bir oranda hap-ectasy gibi sentetik ürünlerin yer alması dikkat çekici bir sorundur.

Araştırmaya katılan olguların madde kullanmaya başlama nedenleri sorgulandığında en yüksek oranda arkadaş çevresinin etkisi (%54,2) olduğu bildirilmiştir. İkinci ve üçüncü sırada %14,6'lık oranlar ile merak ve sıkıntılardan kurtulma isteği olarak belirtilmektedir. Wright ve Pearl (1990) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da madde kullanımına birinci neden olarak arkadaş ilişkileri gösterilmiştir. Aynı çalışmada farklı yıllardaki değerlendirmede ise bu oran kendini büyük hissetmek, gösteriş yapmak ve yetişkin olmak ile yer değiştirmiştir. Yine ergenlerle yapılan başka bir çalışmada da bir arkadaşın esrar kullanıyor olmasının kendisinin de esrar kullanma sıklığını arttırdığı bulunmuştur (Akkuş ve ark. 2016). Bazı çalışmalarda “eğlenmek, sıkıntılarından kurtulmak, merak” (Çataloğlu 2011), “merak, arkadaş çevresi” (Kırcan 2006) gibi sonuçlar bulunmuştur. Ergenin bağımlılık yapıcı maddelerden uzak durmasını sağlayan koruyucu faktörler arasında olumlu özelliklere sahip akranlarının olması önemli bir yere sahiptir (Alıkaşifoğlu ve Ercan 2006). Bu tez çalışmasının sonuçları da literatürdeki olgularla benzerlik göstermektedir. Akran etkisinin başlamadaki etkisi yüksektir. Bu durum gençlerin akranları arasında daha fazla oranda varlık gösterme isteği, bir gruba dâhil olma arzusu ve ergenlik döneminin risk alma davranışının bir arada bulunuşu ile açıklanabilir özelliktedir.

Araştırmaya alınan olguların %54,0'ü daha önce psikiyatrik veya psikolojik sağaltım alan kişilerden oluşmaktadır. Ergenlerle yapılan bir çalışmada da esrar ve uçucu madde kullanma oranı yüksek olanların daha önce psikolojik destek ve tedavi aldıkları bildirilmektedir (Akkuş ve ark. 2016). Bunun nedeni olarak ergenlik dönemindeki bireyin bireysel farklılıklarının olması düşünülebilir. Örneğin ergen bireylerin madde kullanım nedenleri ve etkileyen etmenlerin incelendiği bir çalışmada psikolojik travma yaşamış olanların madde kullanmada daha riskli bireyler olduğu bildirilmiştir (Karatay ve Kubilay 2004). Yine benzer bir çalışmada da ergenlerde içe yönelik, gergin, kaygılı, depresif ve davranış bozuklukları olan ergenlerin zararlı alışkanlıklar açısından riskli oldukları belirtilmiştir (Alikaşifoğlu ve Ercan 2006; Yüncü 2013).

Araştırmaya katılanların BAPİ ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının dağılımları incelendiğinde Madde kullanım özellikleri $1,58\pm 0,83$, Tanı $2,55\pm 1,09$, Yaşam üstüne etkileri $2,43\pm 1,01$, Şiddetli istek $2,29\pm 1,53$, Motivasyon $3,61\pm 0,93$ ve BAPİ toplam puanı (bağımlılık şiddeti) $2,49\pm 0,78$ 'dir. Demirci (2016)'nin tez çalışmasında üniversite öğrencilerinin BAPİ puan ortalama dağılımlarının yaşam üstüne etkileri boyutu haricinde bu tez çalışmasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde bu tez çalışmasına göre daha düşük puan düzeyi genel popülasyonda uygulanan bir diğer tez olan İnhanlı (2016)'nin çalışmasında da görülmektedir.

Araştırmaya katılanların tüm ergenler için akran baskısı ölçeği puan dağılımları incelendiğinde direkt, indirekt ve toplam akran baskısı puan dağılımları sırasıyla $28,9\pm 8,8$, $32,5\pm 11,8$, $61,4\pm 19,2$ 'dir. Acun Kapıkıran ve Fiyakalı (2005)'nin çalışmasında direkt akran baskısı için benzer bir ortalama değer var iken, indirekt ve toplam akran baskısı puanları bizim örneğimizde daha yüksektir. Kıran Esen (2003)'nin lise öğrencileri arasında yürüttüğü bir diğer çalışmada ise toplam akran baskısı puan ortalamasının bu tez çalışmasındaki değerlerden daha düşük olduğu ($50,5\pm 13,0$) bulunmuştur.

5.2. Sosyodemografik özelliklere ilişkin karşılaştırma bulgularının incelenmesi

Madde kullanan ergenlerin %91,7'sinin anne eğitimi ilkokul ve altı iken madde kullanmayanlarda ilkokul ve altı eğitimli anne oranı %84,0'tür. Anne eğitim durumu ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Buna karşın baba eğitim durumları incelendiğinde madde kullanan ergenlerin %89,9'inin, madde kullanmayanlarda ise %63,3'ünün baba eğitimi ilkokul ve altıdır. Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin baba eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Madde kullanan ergenlerin babalarının eğitim düzeyi daha düşüktür.

Annesi ilkokul ve altı eğitim durumuna sahip ergenlerin ortaokul ve üzeri eğitim durumuna sahip annelerin çocuklarına göre daha fazla madde kullandığı bulunmuştur. Buna karşın bu fark anlamlı değildir. (Pirinçci ve Erdem 2003)'in gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında da annenin eğitim düzeyi ile çocuğunun madde kullanımı arasındaki fark anlamsız bulunmuştur.

Madde kullanımı olan ergenlerin daha fazla oranda ilkokul ve altı baba eğitimine sahip bireylerden oluştuğu çalışmamız sonuçları arasındadır. Ergenlerin babalarının eğitim durumları ile madde kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu tez ile tam olarak benzeri bir çalışma bulunamamış ancak sigara içicilik sıklığı ve içiciliği arttıran nedenlerin araştırıldığı bir çalışmada babanın eğitim durumu ile sigara kullanımı arasından anlamlı bir fark saptanmıştır (Pıçakçıefe ve ark. 2007).

Olguların %85,4'ünün anne-babası birlikte yaşarken, kontrollerin %90'ının ebeveynleri ile birlikte yaşamaktadır. Anne-babanın birlikte yaşama durumları ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. (Kasap 2005), 15-17 yaş aralığındaki ergenlik dönemindeki bireylere yönelik madde bağımlısı olmada sosyal destek ve okul başarısının etkisini araştırdığı çalışmasında ebeveyn ilişki durumu değişkeninin madde kullanımı riski için anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Literatürdeki bu sonuçların aksine, ebeveynlerin ayrı yaşaması, boşanması gibi durumlarda ergen bireylerin bu süreçleri algılama şekli ve sonrasında geliştirdikleri sağlıklı baş etme yöntemlerini bulabilmeleri ve de riskli davranışlara yönelebileme etkisinin olduğu düşünülmektedir. (Doherty ve Needle 1991), gerçekleştirmiş oldukları

çalışmada ebeveynlerin boşanmadan önce ve sonrasında ergenlerin madde kullanım durumu incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre boşanma durumu ergenlik dönemindeki bireylerin madde kullanım riskini arttırdığı sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuç ile bu tezde bulunanlar ile benzer değildir.

Araştırmaya katılan olgu ve kontrollerin ailelerinin aylık gelirleri sorgulandığında, hem olguların hem de kontrollerin 1500 TL'den az gelirlerinin olduğu %52,0 olarak bildirilmiştir. Ülkemizde birçok çalışma sonucunda gelir düzeyi yüksek ailelerde madde kullanım oranının yüksek olduğu yönündedir. Örneğin, (Çataloğlu 2011)'nin tez çalışmasında düşük gelire sahip ailelerde madde kullanımını %60, yüksek gelire sahip ailelerde ise %66,8 olarak bildirmiştir. Ülkemizde dokuz ilde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı araştırmasında, madde kullanım riskinin özel okullarda devlet okullarına göre daha yüksek olduğunu, özel okullarda okuyan çocukların gelir düzeyinin yüksek olması ile açıklanabileceğini belirtmişlerdir (Ögel ve ark. 2004).

5.3. Ölçeklerden elde edilen puanların karşılaştırmasının değerlendirilmesi

Bu tez çalışmasında yapılan analizler sonucunda, madde bağımlılarının kontrol grubuna göre, algıladıkları akran baskısının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Bu bulgu literatürdeki çalışmalarla örtüşmektedir. Ergenin alkol kullanmasına ilk etki akranındandır ve bireyin sosyalleşmesine önemli katkıları olan arkadaş, okul ve çevre gibi etkenlerden birisi alkol kullanımını reddettiğinde dahi kullanımda azalma görülmüştür (Fitzgerald ve Arndt 2002). Erdem ve ark. (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında madde kullanan arkadaşın, madde kullanma riskini artıran önemli bir etken olduğu saptanmıştır. Benzer çalışmalara paralel olarak, yaklaşık 8000 öğrencinin katılım sağladığı çalışmanın analizleri sonucu, ebeveynlerin çocuklarını yetersiz izlemi ve arkadaşlarının madde kullanması, çocukların madde kullanma olasılığını arttırmaktadır. Özellikle düzensiz boş zaman kullanımı ve partiler alkol ve madde kullanımında etkili olduğuna ilişkin algıyı oluşturmaktadır. Arkadaş etkisi ve baskısı madde kullanımında orta düzeyde etkiyi oluşturan özelliktedir (Caldwell ve Darling 1999). Bu sonuçlar akran baskısına işaret etmektedir. Güney Tayvan'daki adolesan öğrencilerin yasadışı madde kullanım yaygınlığı ve bunlarla ilgili risk faktörleri çalışmasında da madde kötüye kullanmada akran etkisi elde edilen önemli bulgular arasındadır (Yang ve ark. 1998). Ailesinden bağımsızlaşmaya çalışan ergenlik dönemindeki bireylerin yaşlılarına daha çok yaklaştığı ve içerisine girdiği grubun yapısı ile benzer davranışlar göstermesi olası bir durumdur (Greca ve ark. 2001). Benzer sonuçların olduğu bir diğer çalışmada da, ergen bireylerin yaşadıkları akran baskısı arttıkça olumsuz sağlık davranış düzeyi de arttığı bildirilmiştir (Şahin 2011).

Madde bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin ebeveyn kabul reddi ile ilgili algılarının karşılaştırılmasına yönelik bulguların analizleri sonucunda; toplam puanlar bazında literatürdeki bulgularla örtüşmemektedir. Literatürde (Campo ve Rohner 1992); 40 kişi ile gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında algılanan ebeveyn kabul reddinin psikolojik uyum ve madde kullanımı arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Bu çalışma sonucu olguların kontrol grubuna göre hem anneden hem de babadan daha fazla reddedilme algıladığı ve psikolojik uyumlarının daha fazla zarar görmüş olduğu belirtilmektedir. Başka bir çalışmada (Bircan 2011), madde bağımlısı olanların

olmayanlara göre hem annelerinden hem de babalarından daha fazla ret algıladıklarını belirtmektedir. İnci ve ark. (2016) yapmış oldukları araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre de, esrar bağımlısı olan kişilerin hem anne hem de babalarıyla ilişkilerinde daha çok “red” algıladıkları görülmektedir. Yürütülen bu çalışmada ise olguların kontrollere göre ebeveynlerinden algıladıkları kabul-reddin belirgin olarak farklı bulunmadığı görülmüştür.

Araştırmada alt boyutlar incelendiğinde, anneden algılanan sıcaklık ve şefkat boyutu madde kullanmayanlarda olgulara göre daha fazladır. Bu sonuç literatürle uyumlu değildir. Ayrıca ayrışmamış ret açısından incelendiğinde olgular kontrollere göre daha yüksek oranda algıladıkları ayrışmamış ret sonucu ile literatürdeki çalışmalarla örtüşmektedir. Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin babalarından daha fazla ayrışmamış red algıladıkları sonucu elde edilmiştir. Literatürde olguların kontrollere göre anne ve babalarından daha çok sıcaklık ve şefkat eksikliği algıladıkları, yine daha çok reddedilmiş hissettikleri sonucu bulunmuştur (Emmelkamp ve Heeres 1988).

Çalışma sonuçları olguların babalarını daha reddedici algıladığı yönündedir. Alt boyutlar açısından yapılan karşılaştırmalarda, babaların annelere göre daha olumsuz düşman, ihmalkâr, takdir etmeyen bireyler olarak algılandığı görülmektedir. Bu konuda yine benzer sonuçlar Bircan (2011)’in araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Çok değişkenli analiz sonuçları incelendiğinde olguların daha fazla akran baskısı hissettiği, babaların düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ve ebeveynlerinden daha fazla ret algıladıkları sonuçları literatürle uyumludur.

Okul öncesi dönemde yani yaşamın ilk yıllarında çocuklar, en yakınında olan bakım veren ebeveynlerinden etkilenmektedir. Freud, bilhassa kişiliğin temellerinin çocukluk döneminde ebeveynlerle kurulan ilişkiler bağlamında oluştuğunu ileri sürmüştür (Dural ve Yalçın 2014). Daha sonra bireyin, çocukluktan ergenliğe geçişinde ebeveynlerinden bağımsızlaşmaya ve akranlarıyla daha fazla süreler zaman geçirmeye başladığı, aynı zamanda bu gruplardaki etki ve desteklerin birçok eylemin kaynağını oluşturduğu görülür (Dacey ve Travers 1996). Kandel (1990) araştırmasında bizim çalışmamızdan elde edilen bulgulara benzer şekilde, olguların ebeveynlerini kontrollere göre, daha az ilgili algıladıkları saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, madde kullanan ergenlerin madde kullanmayanlara göre çocukluklarında babalarıyla ilişkilerinde daha fazla ihmal edilmiş ve daha az kabul edilmiş olarak algılamalarıdır. Rohner ve Veneziano (2001) çalışmalarında anne sevgisi kadar baba sevgisinin de çocuğun gelişimi üzerinde önemli düzeyde etkisi olduğunu hatta bazen anne ilgisinden bağımsız olarak daha önemli olduğunu ve bu durumun çocuğun kişiliğine özgün katkılar sunduğunu belirtmektedir. Özellikle de erkeklerde rol model aldığı ve özdeşim kurduğu kişi olan babanın ihmali, çocuğun riskli arkadaşlar edinmesine ve o akran grubu içerisindeki kişilerle özdeşim modelleri benimsemesine yol açabilmektedir (Yılmaz ve ark. 2003). Çalışmamızda ve literatürdeki diğer araştırmalarda da madde kullanmada erkeklerin oranının daha yüksek olduğu sonucu da düşünülecek olursa özdeşim kurdukları baba tarafından ret algılamaları risk davranışların edinilmesinde dikkat çekici olmaktadır. Nitekim çok fazla araştırma sonuçlarında, iletişim kurmayan, kopuk aile yapılarında ve anne babaları tarafından sıcaklık şefkat görmeyen ergenlerin alkol ve madde kullanım riskine daha açık olduğunu göstermektedir (Siyez ve ark. 2012).

Diğer taraftan bu araştırmada katılımcı olguların ebeveyn kabul-reddi ile kontroller arasında birçok boyutta bariz bir farkın bulunamamış olması özellikle madde kullanımında ebeveyn etkisinden çok çevresel faktörlerin başat belirleyici olduğunu destekler niteliktedir. Bir diğer deyiş ile bizim çalıştığımız örnekte madde kullanımında etkili olan temel etmen aile ile olan etkileşimden daha çok çevrenin ergen üzerindeki etkisinden kaynaklandığını göstermektedir.

5.4. Bapi puanları ve ölçeklerin puanlarının değerlendirilmesi

Bağımlılık Profil İndeksi'nin alkol ve madde kullanımına bağlı oluşan sorunların boyutlarını, kişinin maddeyi bırakma motivasyonunu, şiddetli madde kullanma isteğini ve bağımlılık şiddetini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçebilen bir ölçektir (Ögel ve ark. 2012). Bapi bu yönüyle de çalışmamıza katkı sunmuştur.

Söz konusu araştırmada olguların bağımlılık şiddetinin ölçülmesi ile ilgili analizler sonucunda akran baskısı ve EKRÖ toplam ve alt boyutlar ile Bapi arasındaki anlamlı ilişki, düşük ve orta düzeyde bağımlılık şiddetini etkileyen unsurları ortaya koymaktadır. Birçok araştırmada olduğu gibi madde kullanmada akran baskısı ve

ergenin ebeveynlerin algıladıkları red önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada ise madde kullananlarda ölçülen BAPİ puanları ile akran baskısının anlamlı düzeyde birlikteliği söz konusu iken, ebeveyn kabul-reddi ile anlamlı düzeyde korelasyonun olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçların olgu-kontrol grupları arasında akran baskısı için anlamlı ve ebeveyn kabul-reddi için anlamsız ya da düşük düzeyde anlamlı ilişkilerle örtüşmektedir.

Özetle ulaşılan bulguların sonucu, Akran baskısı ölçeğinden elde edilen sonuçların literatürle daha uyumlu olduğu, EKAR Kuramı ölçeklerinden elde edilen bulguların ise literatürle tam olarak uyuşmadığı söylenebilir.

5.5. Araştırmanın kısıtlılıkları ve güçlü yanları

Araştırmanın yürütüldüğü süreçlerde bazı sınırlılıklar gözlemlenmiştir.

Çalışmanın olgu grubunu ÇEMATEM (Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi) e başvuran çocukların oluşturması gerekirken Manisa Ruh Sağlığı Hastalıkları Hastanesi AMATEM kliniğine gelen kişiler oluşturmaktadır. Manisa ilinde ÇEMATEM'in bulunmaması, ilgili hastane sadece 17 ve 18 yaşındaki ergenlerin başvurusunu kabul etmesi sebebiyle elde edilen veriler bu yaş grubundaki ergenler ile sınırlıdır. Bu konudaki araştırmaların daha geniş bir yaş grubunda yapılması yararlı olacaktır.

Bir diğer sınırlılık ise kadın katılımcı sayısının az olmasıdır. Kadın başvurusunun azlığı nedeniyle tam olarak temsiliyet sağlanamamış olabilir.

Çalışmada kısıtlamaya yol açan bir diğer konuda, araştırma grubundaki katılımcıların madde bağımlısı tanısı sebebiyle yatarak ve ayaktan tedaviye gelen bireylerden oluşmasıdır. Tedavi aşamasındaki bu ergenlerin görüşme sırasında terleme, titreme, gerginlik, huzursuzluk, karın ağrısı vb yakınmaları ve yoksunluk belirtileri yaşamaları anketlere odaklanmalarını zorlaştırmakta ve uygulamada sorunlara yol açmıştır. Bu sorunun yoğunluğunu azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla uygulanacak olan ölçekler molalar verilerek ve yüz yüze görüşülerek tamamlanmaya çalışılmıştır. Ancak yine de katılımcıların dikkatlerini vermekte zorlandıkları ve tam manasıyla yoğunlaşamadıkları gibi gözlemler de bir kısıt olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın kısıtlılıkları kadar güçlü yanları da vardır. Literatürde ergenlerin madde bağımlısı olmasındaki risk faktörlerinin değerlendirilmesi açısından çok fazla çalışmanın olmaması, bilinen geçerliliği ve güvenilirliği olan ölçeklerin kullanılması, hem olguların hem de kontrollerin topluma dayalı seçilmesi, elde edilen bulguların çok değişkenli analizler kullanılarak değerlendirilmesi ve genel popülasyona katkı sunacak şekilde düzenlenmesi gibi durumlar sayılabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada madde kullanımı olan ve olmayan iki ergen grubun anne ve babalarından algıladıkları ebeveyn kabul-reddi/kontrolü ve akran baskısı yönünden karşılaştırılmıştır. Ayrıca madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin diğer sosyodemografik özellikler açısından birbirinden farklı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçları řu şekilde sıralanabilir:

- Madde kullananlarda sıklıkla ilk kullanılan esrardır.
- Madde kullananlarda ilk madde deneme yaşı ağırlıklı olarak 13-14 yaşlardır.
- Madde kullanımı olan ergenlerin olmayanlara göre, hem annelerinden hem de babalarından daha fazla oranda ayrışmamış ret algılamışlardır.
- Madde kullanımı olan ergenlerin olmayanlara göre, annelerinden daha fazla oranda sıcaklık-şefkat algıladığı bulunmuştur.
- Madde kullanan ergenlerin kullanmayanlara göre algıladıkları direkt, indirekt ve toplam akran baskısı daha yüksektir.
- Madde kullananların BAPİ puanları ile akran baskısı puanları arasında orta düzeyde anlamlı ilişki vardır.

Bu sonuçlar ışığında; ergenlerde madde kullanımının arttığı ve ilk kullanma yaşının giderek düştüğü görülmektedir. Bu durum özellikle artan bir sorunun varlığını göstermektedir. Artan madde kullanımı ve azalan ilk kullanım yaşına yönelik toplumsal girişimlerin yapılması gerektiği görülmektedir.

Kadın katılımcıların az olması bu çalışmanın bir diğer çarpıcı sonucudur. Madde bağımlılığı konusunda tanı ve tedavi için sağık kuruluşlarına başvuru desteğın az olması literatürdeki birçok çalışma ile uyumludur. Bu kritik sonucun ayrıntılı olarak değerlendirilmesi ve kadın bireylerinde tedavi ve desteğe ulaşması önemli bir husustur.

Bu çalışmada bulunan en önemli sonuçlardan birisi akran baskısının madde kullanımında daha etkili olduğu yönündedir. Bu noktada çocukların çevresel etkilenimlerinde doğru bir akran çevresine sahip olabilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla çocuklara etki eden akran çevresinin doğru oluşturulması, bu noktada ebeveynlerin ve okul çevresinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ergenler ne kadar fazla sürelerde öğrenim içerisinde kalırsa, madde kullanımı riski de o derecede daha

düşük olacaktır. Ergenlerin eğitim-öğretimin içerisinde olması aynı zamanda madde kullanımına yönelik risklerin önlenmesinde bir fırsat olarak değerlendirilmesi de gerekir. Bu noktada olumlu akran etkisi ve çevre oluşturmada okul yaşamı dikkatle değerlendirilmesi gereken bir fırsattır. Okul sosyal hizmetinde girişim yapılması gereken temel alanlardan birisi kötü alışkanlıklar ve madde kullanımına yönelik müdahaleleri içermektedir. Okul sosyal hizmeti bu noktada önleyici, koruyucu ve rehabilite edici fonksiyonları ile yer almalıdır. Sosyal Hizmet Uzmanı okullarda ve tüm sahada öncelikli olarak dezavantajlı grupların (akademik başarısı düşük, özel eğitim öğrencisi, suç, şiddet, madde kullanımı vb riskli davranışlarla) işlevselliğini arttırmaya yönelik çalışmalarda rol alır. Bu durumdan yola çıkarak okul sosyal hizmeti ve bunun uygulayıcısı Sosyal Hizmet Uzmanları önemli bir yerdedir ve aynı zamanda okullarda bu birimlerin olmaması eksikliğiyle de ciddi düzeyde ihtiyaç duyulan bir noktadadır.

Madde kullanımında bu çalışmada her ne kadar ebeveyn kabul-reddinin etkisi yeterince ortaya çıkamasa da önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır. Özellikle ebeveynlerin rol model olduğu, çocuğa karşı göstermiş olduğu ilgi ve sıcaklığın, önemsemenin çocuğun hayatında her zaman etkili olacağı unutulmamalıdır. Bu noktada ebeveynlere yönelik yapılacak eğitimlerin, sağlanacak danışmanlık ve desteğin öne çıktığı görülmektedir. Bu fırsatların önemli olduğu düşünülerek gerek evde gerekse okul hayatında ebeveyn eğitimine önem verilmeli ve bu konularda programlar geliştirilmelidir. Özellikle de baba eğitimlerine yoğunlaşılmasının önemli olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Hem çalışmamız hem diğer çalışmalarda babaların çocukları üzerindeki ilgi ve şefkatin az olduğu ya da bunları ifade etmekte zorlandıkları bilgisi üzerinde önemle durulması gereken konulardandır. Babalara yönelik verilecek eğitimlerle birlikte bir sonraki kuşakta baba olacak bireylere ışık tutacaktır.

Genç nüfusun zararlı olan bu maddelerle bir araya gelmesi ile ilgili mücadele edilmesi gerekliliği de unutulmamalıdır. Mücadelede gerekli ve önemli hususlardan birisinin farkındalık çalışmalarının olduğu düşünülmektedir. Okul çağındaki bireylerin akranlarından olumlu ve olumsuz etki aldıkları gerçeği ile hareket edildiğinde, okullarda birçok dersin içerisine bağımlılık konusunun dahil edilmesi ve bu bireylerin

bilgilendirilmesinin koruyucu olduğu düşünölmektedir. Aksi takdirde eksik ve yanlış bilgiler genç popölyasyona zarar verebilecektir.

Bir diğer bakış açısı da ergenlik dönemindeki bireylerin eğitiminde yer alan ya da alacak olan eğitimcilerin, gençlerin yaşam becerilerini arttırmaya yönelik çalışmalarını etkin bir şekilde gerçekleştirebilmesi için kapsamlı eğitimler almasının gerekliliği düşünölmüştür. Bu eğitimlerin içeriğinde hayır diyebilme, öfke kontrol yöntemleri, problemleri ile baş edebilme, stresle baş edebilme, akran baskısına karşı koyabilme gibi gencin sağlıklı kararlar verebilme yetisini artırma, olumlu yönde kendilik algısı ve kendine güven gibi bireyin gelişimine katkı sağlayan yöntemler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak ergenlerin madde kullanımı sorununa yönelik sosyal hizmetin bireyi biyopsikososyal açıdan bütöncöl olarak değerlendirdiği bir çerçevede ele alması, koruyucu, önleyici ve tedavi edici yaklaşımını mesleki beceri ve değerleriyle birleştirecek mikro, mezzo ve makro düzeyde uygulamaya çevirmesi önerilir.

KAYNAKLAR

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, Ankara; 2013.

Acun Kapıkıran N, Fiyakalı C. Lise öğrencilerinde akran baskısı ve problem çözme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2005; (18): 11-17.

Akkuş D, Karaca A, Şener DK, Ankaralı H. Lise Öğrencileri Arasında Madde Kullanım Sıklığını Etkileyen Faktörler. Bağımlılık Dergisi. 2016; 17(4): 139-151.

Alikaşifoğlu M, Ercan O. Ergenlerde madde kullanımı. Türkiye Klinikleri J Pediatr Sci. 2006; 2(5): 76-83.

Amerikan Psikiyatri Birliği. Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı. Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM IV-TR), Washington DC,(2000'den Çev.: Köroğlu, E.). Hekimler Yayın Birliği, Ankara; 2001.

Ansary N, McMahon T, Luthar S. Socioeconomic context and emotional-behavioral achievement links: concurrent and prospective associations among low- and high-income youth. Journal Of Research On Adolescence. 2012; 22(1): 14-30.

Arslan H. Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Mizaç ve Karakter Özelliklerine Etkisi. Ege Üniversitesi, İzmir; 2010.

Arslan ŞF, Coşkunol H. Sağlık Profesyonelinin Eğitim Rolü: Alkol ve Madde Bağımlılarında Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışı Geliştirme Eğitimi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2016; (47): 13-20.

Asquith S, Clark DC, Waterhouse L. The Role of the Social Worker in the 21 st Century-A Literature Review. University of Edinburgh, 2005.

Aydın A. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Anı Yayıncılık, Ankara; 1999.

Ayvaşık HB. Alkol ve madde bağımlılığında bilişsel süreçler: beyindeki yapısal değişiklikten bağımlılığa giden yol. Hekimler Yayın Birliği, Ankara; 2009.

Babuna C, Bayhan N. Uyuşturucu ve Bağımlılık Afeti Sorunları, Türkiye-Balkanlar. Kara Kutu Yayınları, İstanbul; 2009.

Bahr SJ, Marcos AC, Maughan SL. Family, Educational and Peer Influences on the Alcohol Use of Female and Male Adolescents. Journal of studies on alcohol. 1995; 56(4): 457-469.

Barker RL. The Social Work Dictionary. National Association of Social Workers, USA; 2003.

Batum P, Öktem F. Öğrenme Bozukluklarında Ebeveyn Kabulü/Reddi ile İçselleştirme ve Dışsallaştırma Sorunlarının İncelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. 2011; 18(1): 5-19.

Bircan S. Madde bağımlısı olan ve olmayan ergenlerin benlik saygıları, algıladıkları ebeveyn kabul reddi ve çocuk yetiştirme stillerinin karşılaştırılması. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilimdalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2011.

Bircan S, Erden G. Substance Abuse: The Family Related Risk Factors, Percieved Parental Acceptance-Rejection And Parenting Styles. Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health. 2011; 18(3): 211-222.

Botvin GJ, Griffin KW. Life Skills Training: Empirical findings and Future Directions. Journal of Primary Prevention. 2004; 25(2): 211-232.

Buysse WH. Behaviour Problems and Relationships with Family and Peers During Adolescence. Journal of Adolescence. 1997; 20(6): 645-659.

Caldwell LL, Darling N. Leisure Context, Parental Control, and Resistance to Peer Pressure as Predictoors of Adolescent Partying and Substance Use: An Ecological Prespective. Journal of Leisure Research. 1999; 31(1): 57-77.

Campo AT, Rohner RP. Relationships between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. Child abuse & neglect. 1992; 16(3): 429-440.

Cılga İ. Bilim Ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, Ankara; 2004.

Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, İstanbul; 1996.

Çataloğlu B. Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin psikolojik sağlık ve aile işlevleri açısından karşılaştırılması Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İzmir; 2011.

Dacey J, Travers JF. Human development across the life span. Mc Graw Hill Pub, New York; 1996.

Demirci M. Üniversite öğrencilerinde madde bağımlılığı ve intihar ilişkisi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Demirhan H. Denizli ili Tavas ilçe merkezinde yer alan ortaöğrenim öğrencilerinde sigara, alkol ve uçucu madde kullanımı. Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 1999.

Doherty W, Needle R. Psychological adjustment and substance use among adolescents before and after a parental divorce. Child Development. 1991; 62(2): 328-337.

Duman N. Türkiye İçin Yeni Bir Sosyal Hizmet Alanı Olan Okul Sosyal Hizmetinin Kapsamı ve Sosyal Hizmet Mesleğinin İçindeki Yeri. Prof. Dr. Nihal Turan’a Armağan: Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları içinde (91-102). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını., Ankara; 2001.

Dural G, Yalçın İ. Investigation of relationship between parental acceptance and psychological adjustment among university students. Düşünen Adam Dergisi. 2014; 27(3): 221-232.

Duyan V, Özbulut M, Sayar ÖÖ. Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. Öncü Basımevi, Ankara; 2008.

Duyan V. Sosyal Hizmet Mesleği: Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri. Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara; 2010.

Ebrinç S, Başoğlu C, Çetin M, Karaduman F, Çobanoğlu N, Maden B. Bir grup genç yetişkin erkekte uyuşturucu madde kullanımına yönelik görüşler. *Bağımlılık Dergisi*. 2002; 3(3): 137-145.

Emmelkamp PMG, Heeres H. Drug Addiction and Parental Rearing Style: A Controlled Study. *The International Journal of Addictions*. 1988; 23(2): 207-216.

Erbay E, Oğuz N, Yıldırım B, Fırat E. Alkol ve madde bağımlılığı olan bireylerin başa çıkma tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2016; 3(20): 597-609.

Erdem G, Eke CY, Ögel K, Taner S. Lise öğrencilerinde arkadaş özellikleri ve madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*. 2006; 7(3): 111-116.

Erkman F. The Relationship of Self-Reported Physical Punishment to Parental Acceptance-Rejection in Turkish Parents. Paper presented at the society for crosscultural research conference, California, USA; 2004.

Eryavuz A. Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerine Etkileri. Ege Üniversitesi, İzmir; 2006.

Esen BK.). Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara; 2002.

Esen BK. AKRAN BASKISI ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 2003a; 2(3): 65-76.

Esen BK. Akran baskısı ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 2003b; 2(3): 65-76.

Feldman RS. Adolescence. Pearson Education, Upper Saddle River, New Jersey; 2008.

Feldman SS, Elliott GR. At the Thersold: The Developing Adolescent. *Journal of Nervous & Mental Disease*. 1992; 180(3): 213.

Fitzgerald JL, Arndt S. Reference Group Influence on Adolescent Alcohol Use. *Journal of Alcohol and Drug Education*. 2002; 47(2): 42-56.

Friedman AS, Glassman K. Family Risk Factors Versus Peer Risk Factors for Drug Abuse. A Longitudinal Study of an African American Urban Community Sample. *Journal Substance Abuse Treatment*. 2000; 18(3): 267-272.

Gander MJ, Gardiner HW. Çocuk ve Ergen Gelişimi. İmge Kitabevi, Ankara; 1998.

Gehlert S, Browne T. Browne TA. Social work roles in health-care settings. In: *GehHandbook of Health Social Work*. USA: John Wiley & Sons, 2006, 24; 2006.

Gençtoprak S. Çocukların anne-babalarıyla, ilişkide kabul veya red algıları, psikolojik uyumları ve akademik başarılarının incelenmesi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak; 2010.

Greca AL, Prinstein M, Fetter M. Adolescent peer crowd affiliation: linkages with health risk behaviors and close friendships. *J Pediatr Psychol*. 2001; 26(3): 131-143.

Henry KL, Oetting ER, Slater MD. The Role of Attachment to Family, School, and Peers in Adolescents' Use of Alcohol: A Longitudinal Study of Within-Person and Between-Persons Effects. *Journal of Counseling Psychology*. 2009; 56(4): 564-572.

Hundleby JD, Mercer GW. Family and Friends as Social Environments and Their Relationship to Young Adolescents' Use of Alcohol, Tobacco, and Marijuana". *Journal of Marriage and the Family*. 1987; 49: 151-164.

İçli TG. Kriminoloji. Seçkin Yayıncılık, Ankara; 2013.

Ife J. Local and Global Practice: Relocating Social Work As A Human Rights Profession in the New Global Order. *European Journal Social Work*. 2010: Cilt:4, Sayı:1, S:5-15.

İl S. Alkol Bağımlılığı Sorunu ve Aile Yaşamı. Hizmet Prof Dr Nesrin Koşar'a Armağan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu 009, Ankara; 2001, s: 170-181.

İnci SB, İpçi M, Altıntoprak AE, Ardıç ÜA, Ercan ES. Esrar Bağımlılarında Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Çocukluk Çağı Travma Yaşantıları, Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar Düşüncesi ile İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*. 2016; 17(3): 95-107.

İnhanlı D. Madde kullanımı ile çocuklu örselenme yaşantıları ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, 2016.

Işıklı S, Irak M. Türkiye’de madde kullanımı ve bağımlılığı profili araştırması: 2002 yılı madde kullanımı geniş alan araştırması. Nihai Rapor. Türk Psikologlar Derneği. 2002: 55-65.

Kafka RR, London P. Communication in Relationships and Adolescent Substance Use: The Influence of Parents and Friends. *Adolescence*. 1991; 26(103): 587-598.

Kandel D. Parenting styles, drug use and children adjustment. *Journal of Marriage and Family*. 1990; 52(1): 183-196.

Kandel DB, Andrews K. Processes of Adolescents Socialization by Parents and Peers. *International Journal of the Addictions*. 1987; 22: 319-342.

Karasar N. Araştırmalarda Rapor Hazırlama. Nobel, Ankara; 2011.

Karatay G, Kubilay G. Sosyoekonomik düzeyi farklı iki lisede madde kullanma durumu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2004; 1(2): 57-70.

Karpat V. Eşi Alkol Bağımlısı Olan Ve Olmayan Kadınların Anne-Baba Kabul Reddi, Psikolojik Uyum, Eş Kabul-Reddi Ve Eşler Arası Çatışma Açısından İncelenmesi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir; 2010.

Kasap H. 15-17 yaş grubu ergenlerde sosyal destek, okul başarısı ve aile yapısının madde bağımlılığına karşı koruyucu etkisi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; 2005.

Khaleque A, Rohner RP. Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Marriage and Family*. 2002; 64(1): 54-64.

Kıran Esen B. Akran Baskısı Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Risk Alma Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2003; 2(20): 17-26.

Kırcan S. The Relationship Between Peer Pressure, Internal Versus External Locus Of Control And Adolescent Substance Use. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul; 2006.

Koca B. İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin sigara, alkol, madde kullanımı, madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden algıladıkları sosyal desteğin etkisi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilimdalı, Yüksek lisans tezi, 2011.

Köknel Ö. Bağımlılık: Alkol ve Madde Bağımlılığı. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul; 1998.

Kuş E. Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri. Anı Yayıncılık, Ankara; 2012.

Kut S. Sosyal hizmet mesleği: nitelikleri, temel unsurları, müdahale. Ankara; 1988.

Levitt MZ, Selman RL, Richmond JB.). The Psychosocial Foundations of EarlyAdolescents' High-Risk Behavior: İmplications For Research and Practice. Journal of Research on Adolescence. 1991; 1(4): 349-378.

McArdle P, Wieggersma A, Gilvarry E, McCarthy S, Fitzgerald M, al BKe. International Variations in Youth Drug Use: The Effect of İndividual Behaviours, Peer and Family İnfluences and Geographical Location. European Addiction Research. 2000; 6(4): 163-169.

McDonald AS. The prevalence and effects of test anxiety in school children. Educational Psychology. 2001; 21(1): 89-101.

Mutlu E. Madde bağımlılığının tedavisinde sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevleri: Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi örneği. Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi. 2005; (5): 20-33.

NASW NAoSW. NASW Standards for Social Work Practice with Clients with Substance Use Disorders. NASW, 2013.

Neuman WL. Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Yayın Odası, Ankara; 2013.

Ögel K, Evren C, Karadağ F, Tamar Gürol D. Bağımlılık Profil İndeksi'nin (BAPİ) Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenilirliği. Türk Psikiyatri Dergisi. 2012; 23(4): 264-273.

Ögel K, Tamar D. Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi - Eğitici Klavuzu. Özel Okullar Derneği - AMATEM, İstanbul; 1996.

Ögel K, Çorapçıoğlu A, Sır A, Tamar M, Tot Ş, Doğan O, Uğuz Ş, Yenilmez Ç, Bilici M, Tamar D, Liman O. Türkiye'de dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi. 2004; 15(2): 112-118.

Ögel K. Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi. Türkiye Klinikleri J Int Med Sci. 2005; 1(47): 61-64.

Ögel K, Erdoğan N, Aksoy A. Ekstazi:Küreselleşen dünyanın yeni değeri. Yeniden Yayın No:4, İstanbul; 2005.

Ögel K, Erol B. Çocuklarda Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul; 2005.

Ögel K. Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme. Yeniden Yayınları, İstanbul; 2010.

Ögel K, Evren C, Karadağ F, Gürol DT. Bağımlılık profil indeksi'nin (Bapi) geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirliği. Türk Psikiyatri Dergisi. 2012; 23: 1-10.

Ögel K. Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı (Samba). Yeniden Yayınları, İstanbul; 2014.

Önder A, Gülay H. Ebeveyn Kabul-Red Teorisi ve Bireyin Gelişimi Açısından Önemi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 2007; 21: 20-28.

Pıçakçiefé M, Keskinoglu P, Bayar B, Bayar K. Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara İçicilik Sıklığı Ve İçiciliği Arttıran Nedenler. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2007; 6(4): 267-272.

Piko B. Perceived social support from parents and peers: which is the stronger predictor of adolescent substance use? Substance use & misuse. 2000; 35(4): 617-630.

Pirinçci E, Erdem R. Fırat Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde sigara kullanım sıklığı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi*. 2003; 20(4): 193-201.

Polat G. Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği. *Ok Meydanı Dergisi*. 2014; 30(2): 143-148.

Raniseski JM, Sigelman CK. Conformity, Peer Pressure and Adolescent Receptivity to Treatment for Substance Abuse: A research note. *Journal of Drug Education*. 1992; 22(3): 2185-2194.

Report WD. United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Publication, 2008.

Rohner RP, Rohner EC. Parental Acceptance-Rejection and Parental Control: Cross-Cultural Codes. *Ethnology*. 1981; 20: 245-260.

Rohner RP. *The Warmth Dimension Foundation of Parental Acceptance-Rejection Theory*. Sage Publications, 1986.

Rohner RP, Veneziano RA. The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*. 2001; 5(4): 382-405.

Rohner RP, Britner PA. Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence. *Cross-Cultural Research*. 2002; 36(1): 16-47.

Rohner RP. The Parental Acceptance-Rejection Syndrome: Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*. 2004; 59(8): 830-840.

Rohner RP. Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory. <http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/Glossary.pdf>, 2005.

Rohner RP, Khaleque A. *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*. Rohner Research Publications, USA; 2005a.

Rohner RP, Khaleque A. Handbook For The Study of Parental Acceptance Rejection. Rohner Research Publications, Storrs CT; 2005b.

Rohner RP, Khaleque A, Cournoyer DE. Introduction To Parental Acceptance Rejection Theory, Methods, Evidence and Implications. University of Connecticut, 2005.

Rohner RP, Khaleque A, Cournoyer DE. Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, and Implications. University of Connecticut; 2007.

Saatçioğlu Ö, Evren EC, Çakmak D. 1998-2002 yılları arasında yatarak tedavi gören alkol ve madde kullanımını olan olguların değeriendirilmesi. Bağımlılık Dergisi. 2003; 4(3): 109-117.

Sağlık Bakanlığı. Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi El Kitabı. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara; 2012.

Salahur E. Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul ve Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler ile İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2010.

Sanders J, Munford R. Working with families: strengths-based approaches. Dunmore Publishing, Yeni Zenlanda; 2005.

Santor DA, Messervey D, Kusumakar V. Measuring Peer Pressure, Popularity, and Conformity in Adolescent Boys and Girls: Predicting School Performance, Sexual Attitudes, and Substance Abuse. Journal of Youth and Adolescence. 2000; 29(2): 163-182.

Sarıtaş D. The Effects of Maternal Acceptance-Rejection on Psychological Distress of Adolescents: The Mediator Roles of Early Maladaptive Schemas. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2007.

Sheafor BW, Horejsi CJ. Techniques and guidelines for social work practice(Ninth Edition). Boston; 2003.

Sim TN. Adolescent Psychological Competence – The İmportance and Role of Regard for Parents. Journal of Research on Adolescence. 2010; 10(1): 9-14.

Siyez DM, Gürçay EG, Yüncü Z. Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemi aile yaşantılarına ilişkin algıları. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2012; 13: 299-305.

Steinberg L, Fletcher A, Darling N. Parental monitoring and peer influences on adolescent substance use. Pediatrics. 1994; 93(6): 1060-1064.

Steinberg L, Morris AS. Adolescent Development. Annu Rev Psychology. 2001; 52: 83-110.

Steinberg L. Adolescence. McGraw-Hill, New York; 2008.

Şahin F. Sosyal Hizmette Kendi Kaderini Tayin Hakkı. Aile ve Toplum. 2009; 5(19): 87-97.

Şahin GA. Ankara'daki iki lisenin öğrencilerinde riskli davranışları ve bunlara akran baskısı ile diğer bazı faktörlerin etkisi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2011.

Taylor SE, Sears DO, Peplau LA. Sosyal Psikoloji. (Çev. Ali DÖNMEZ) İmge Kitabevi, Ankara; 2007.

Tomanbay İ. Ana Çocuk Sağlığında Sosyal Boyut. Doruk Yayınları, Ankara; 1992.

Toran M. Farklı Sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2005.

TUBİM. EMCDDA 2011 Ulusal Raporu (2010 Yılı Verileri) : Reitox Ulusal Temas Noktası. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı, Ankara; 2011.

TUBİM. EMCDDA 2012 ULUSAL RAPORU (2011 VERİLERİ) Reitox Ulusal Temas Noktası. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı, Ankara; 2012.

Turhan E, İnandı T, Özer C, Akoğlu S. Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve bazı psikolojik özellikler. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi. 2011; 9(1): 33-44.

Uludağlı NP, Sayıl M. Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü. Türk Psikoloji Yazıları. 2009; 12(23): 14-24.

UNODC. Dünya Uyuşturucu Raporu. Birleşmiş Milletler, New York; 2009.

Varan A. Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKAR/K) ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) Çocuk Formlarının Türkiye Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması (Yayınlanmamış Çalışma). Ege Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 2003a.

Varan A. Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKAR/K) ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ) Yetişkin Formları ile Eş Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EŞKAR/K) Formlarının Türkiye Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması (Yayınlanmamış Çalışma). Ege Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 2003b.

Varan A. EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenirlik ve geçerlik çalışması. . Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir; 2003c.

Varan A. Relation Between Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself? Ethos. 2005; 33(3): 414-426.

Vega WA, Zimmerman RS, Warheit GJ, Apospori E, Gil A. Risk factors for early adolescent drug use in four ethnic and racial groups. American Journal of Public Health. 1993; 83(2): 185-189.

Wang M, Fredricks J. The Reciprocal Links Between School engagement, youth problem behaviors, and school dropout during adolescence. Child Development. 2014; 85(2): 722-737.

Wright J, Pearl L. Knowledge And Experience Of Young People Regarding Drug Abuse, 1969-89. British Medical Journal. 1990; 300(6717): 99-103.

Yalçın S. Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismarın Uyum Düzeyine Etkisi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; 2007.

Yang M, Yang M, Liu Y, Ko Y. Prevalence and related risk factors of licit and illicit substances use by adolescent students in Southern Taiwan. *Public Health*. 1998; 112(5): 347-352.

Yazman Ü. Lise Gençliğinin Psikoaktif Maddelere Bakışı ve Kullanım Oranları Türkiye-İstanbul Örneği İncelemesi (Uzmanlık Tezi). Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul; 1995.

Yıldız M. Lise öğrencilerinin madde bağımlılığından korunmaya ilişkin öz-yeterliliğinin incelenmesi. *International Journal of Education, Science and Technology*. 2017; 3(2): 70-77.

Yılmaz G, İşiten N, Ertan Ü, Öner A. Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2003; 46: 295-298.

Yörükoğlu A. Gençlik Çağı. Özgü Yayınevi, İstanbul; 1994.

Yüncü Z, Aydın C, Coşkunol H, Altıntoprak E, Bayram AT. Çocuk ve ergenlere yönelik bir bağımlılık merkezine iki yıl süresince başvuran olguların sosyodemografik değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*. 2006; 7(1): 31-37.

Yüncü Z. Adölesan dönemde alkol-madde kötüye kullanımı. *Türkiye Klinikleri J Fam Med-Special Topics*. 2013; 4(1): 63-70.

Zastrow C, Kirst-Ashman KK. *Understanding Human Behavior and the Social Environment*. Brooks/Cole, USA; 2010.

EKLER

Ek 1. Örnek büyüklüğü

Sample Size For Comparing Two Means

Input Data

Confidence Interval (2-sided)	95%
Power	80%
Ratio of sample size (Group 2/Group 1)	1

	Group 1	Group 2	Difference*
Mean	112,88	95,57	17,31
Standard deviation	31,45	28,28	
Variance	989,103	799,758	

Sample size of Group 1	47
Sample size of Group 2	47
Total sample size	94

*Difference between the means

Results from OpenEpi, Version 3, open source calculator--SSMean

Ek 2. Veri toplama formu

Kişisel Bilgi Formu

- 1- İsim veya Rumuz:
- 2- Cinsiyet: () Kız () Erkek
- 3- Doğum Tarihi ve Yeri:
- 4- Okulu ve Sınıfı:
- 5- Oturduğu Semt:
- 6- Evinizde sende dahil olmak üzere kaç kişi yaşıyor? _____ kişi
- 7- Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?
(a) 800TL'den az (b) 800-1500 TL arası (c) 1500 TL'den fazla
- 8- Size ait eviniz var mı? (a) Evet (b) Hayır
- 9- Öz annen sağ mı? (a) Evet (b) Hayır
- 10- Öz baban sağ mı? (a) Evet (b) Hayır
- 11- Anne ve babanızın medeni durumu?
(a) Evli ve birlikteler (b) Evli ama ayrı yaşıyorlar (c) Boşandırlar
- 12- Annenin eğitim durumu:
(a) Okur-yazar değil
(b) İlkokul mezunu
(c) Ortaokul mezunu
(d) Lise mezunu
(e) Üniversite mezunu
(f) Lisansüstü
- 13- Babanın eğitim durumu:
(a) Okur-yazar değil
(b) İlkokul mezunu
(c) Ortaokul mezunu
(d) Lise mezunu
(e) Üniversite mezunu
(f) Lisansüstü
- 14- Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer?
(a) Büyükşehir (b) İl merkezi (c) İlçe merkezi (d) Kasaba, köy
- 15- Annenin mesleği:
(a) Çalışmıyor
(b) Memur
(c) İşçi
(d) İşveren
(e) Diğer
- 16- Babanın mesleği:
(a) Çalışmıyor
(b) Memur
(c) İşçi
(d) İşveren
(e) Diğer
- 16- Uyuşturucu madde denedin mi? (a) Evet (b) Hayır (Hayır ise – soruya geç)
- 17- Evet, ise aşağıdakilerden hangisini denedin?
(a) Esrar (b) Kokain (c) Haplar-Ectasy- (d) Eroin (e) Bali ve Tiner gibi uçucu maddeler (f) Sentetik Kannabinoidler (Bonzai)

18- Uyuşturucu madde kullanım gün içinde sıklığın nedir?

- a. 1 kez
- b. 2-5 kez
- c. 6-9 kez
- d. 10-19 kez
- e. 20-39 kez
- f. 40 ve st

19- İlk olarak hangi uyuşturucuyu denedin?

- (a) Esrar (b) Kokain (c) Haplar-Ectasy- (d) Eroin (e) Bali ve Tiner gibi uçucu maddeler (f) Sentetik Kannabinoidler (Bonzai)

20- İlk kez denediğinde kaç yaşındaydın?

- a. 10 yaş ve öncesi
- b. 11-12 yaşında
- c. 13-14 yaşında
- d. 15-16 yaşında
- e. 17 yaş ve üstünde

21- Bu uyuşturucu maddeleri kullanma nedenin?

- a. Merak
- b. Arkadaş evresi
- c. Ailemin etkisiyle
- d. Eğlenmek
- e. Sıkıntılardan kurtulmak
- f. Diğer

YETİŞKİN EKRÖ/K ANNE VE BABA FORMU

Aşağıda ANNELERİN VE BABALARIN bazen çocuklarına karşı nasıl davrandıklarını anlatan cümleler verilmiştir. Sizden istenen **ÇOCUKLUĞUNUZDA ANNENİZİN/BABANIZIN SİZE KARŞI NASIL DAVRANDIĞINI DÜŞÜNEREK** her bir cümle için ne derece doğru olduğunu ilgili yere (X) işareti atarak belirtmenizdir. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Hemen hemen her zaman doğru / Bazen doğru / Nadiren doğru / Hiçbir zaman doğru değil*). Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. **Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru şekilde yansıtmaktır.** Annenizi/babanızı kaybetmişseniz yetişmenizde en çok katkısı olan kişiyi göz önüne alınız.

Her cümle için uzun uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

ANNE ÖLÇEKLERİ				CÜMLELER	BABA ÖLÇEKLERİ			
Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil		Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil
☐	☐	☐	☐	1.Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	2.Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	3.Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	4.Beni gerçekten sevmezdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	5.Neleri yapıp, neleri yapamayacağımı kesin olarak anladığımdan emin olmak isterdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	6.Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	7.Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	8.Benimle yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	9.Dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	10.Arkadaşlarımı eve çağırمام için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	11.Benimle alay eder ve dalga geçerdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	12.Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	13.Kızdığı zaman bana bağırırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	14.Bana sürekli olarak nasıl davranmam gerektiğini söylerdi.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	15.Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	16.Bana karşı sert davranırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	17.Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	18.Birçok kuralın olması ve kurallara uyulması gerektiğine inanırdı.	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	19.Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı.	☐	☐	☐	☐

ANNE ÖLÇEKLERİ				CÜMLELER	BABA ÖLÇEKLERİ			
Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil		Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil
4	3	2	1	20.Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.	4	3	2	1
4	3	2	1	21.Benim için yapması gereken şeyleri unutturdu.	4	3	2	1
4	3	2	1	22.Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	4	3	2	1
4	3	2	1	23.Bana dilediğim kadar özgürlük tanırdı.	4	3	2	1
4	3	2	1	24.Beni başkalarına överdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	25.Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	4	3	2	1
4	3	2	1	26.Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	27.Bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söylerdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	28.Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.	4	3	2	1
4	3	2	1	29.Bana hemen kızardı.	4	3	2	1
4	3	2	1	30.Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	4	3	2	1
4	3	2	1	31.Benden hoşlanmıyor gibiydi.	4	3	2	1
4	3	2	1	32.İstedğim her yere, ona sormadan gitmeme izin verirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	33.Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	34.Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.	4	3	2	1
4	3	2	1	35.Arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	36.Bana ne söylendiyse, aynen öyle davranmamada ısrar ederdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	37.Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	38.Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	39.Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	40.Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.	4	3	2	1
4	3	2	1	41.Dilediğim her akşam dışarı çıkmama izin verirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	42.Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	43.Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	44.Bana çok ilgi gösterirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	45.Yaptığım her şeye karışmak isterdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	46.İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	47.Beni kırmak için elinden geleni yapardı.	4	3	2	1
4	3	2	1	48.Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.	4	3	2	1
4	3	2	1	49.Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	4	3	2	1
4	3	2	1	50.Bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar hiçbir şey yapmama izin vermezdi.	4	3	2	1

ANNE ÖLÇEKLERİ				CÜMLELER	BABA ÖLÇEKLERİ			
Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil		Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadi-ren Doğru	Hiçbir zaman doğru değil
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	51.Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	52.Yanlıı bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	53.Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	54.Canım isterse yapmama izin verirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	55.Korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	56.Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımlın önünde utandırırđı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	57.Benden uzak durmaya çalışırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	58.Benden şikayet ederdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	59.Yaptığım her şeyi kontrol etmek isterdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	60.Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	61.Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	62.Bir plan yaparken benim de ne istediğıme önem verirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	63.Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	64.Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	65.Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	66.Bana istenmediğimi belli ederdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	67.Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	68.Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	69.Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	70.Beni sevdiğini belli ederdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	71.Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	72.Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐	73.Beni mutlu etmeye çalışırdı.	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐

AKRAN BASKISI ÖLÇEĞİ

Bu ölçeğin amacı, sizlerin baskı altında hissettiğiniz durumları ve bu baskılar sonucunda katıldığınız etkinlikleri ortaya çıkarmaktır. Aşağıda bazı insanların yaptığı davranışlar maddeler halinde verilmiştir. Bu maddeler sizin için doğru olabilir ya da olmayabilir. Bu maddelere verdiğiniz yanıtlar sizin hakkınızda daha çok bilgi edinmemize yardımcı olacak ve gençler ile ilgili bir araştırmada kullanılacaktır. Bu nedenle her bir maddeyi dikkatlice okuyup, samimi bir şekilde cevap vermeniz değerlendirme açısından önemlidir. Sizin veya arkadaşlarınızın davranışlarının sıklık derecesini belirleyen cevap şikkının karşısındaki boşluğu işaretleyiniz. Bu bir sınav değildir. Doğru veya yanlış cevap yoktur.

TEŞEKKÜRLER

Cinsiyetiniz: (K) (E)

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Arkadaşlarım taşıdığı için ben de bıçak, kama gibi şeyler taşırım.	()	()	()	()	()
2.Arkadaşlarım okuldan kaçmam için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
3.Arkadaşlarım içki içtiği zaman ben de içerim.	()	()	()	()	()
4.Benim yaşımdakilerin cinsel deneyimi olduğu için ben de denerim.	()	()	()	()	()
5.Arkadaşlarım sigara içmem için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
6.Arkadaşlarım sınavlarda kopya çektiği için ben de kopya çekerim.	()	()	()	()	()
7.Arkadaşlarım karşı cinsten arkadaş edinmem için ısrar ederler.	()	()	()	()	()
8.Arkadaşlarım korkak olduğumu düşünmesinler diye istediklerini yaparım.	()	()	()	()	()
9.Arkadaşlarım ailemin izin vermediği yerlere gitmem için ısrar ederler.	()	()	()	()	()
10.Arkadaşlarım sigara ikram ettiklerinde kendimi sigara içmek zorunda hissedirim.	()	()	()	()	()
11.Arkadaş grubumun dışında kalmamak için istemediğim şeyleri yaparım.	()	()	()	()	()
12.Arkadaşlarım birlikte olduğumuz toplantılarda içki içmem için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
13.Arkadaşlarımın büyüdüğümü görmeleri için istediklerini yaparım.	()	()	()	()	()
14.Arkadaşlarım korkmadığımı görsün diye kavgalara karışırım.	()	()	()	()	()
15.Arkadaşlarım kumar(at yarıışı, iddia, spor loto, okey vb) oynamam için ısrar ederler.	()	()	()	()	()
16.Arkadaşlarım sevmediğim yemekleri yemem için ısrar ederler.	()	()	()	()	()
17.Arkadaşlarım beni daha sonra rahatsız etmemesi için gönüllü olmasam da istediklerini yaparım.	()	()	()	()	()
18.Arkadaşlarım internet kafe veya ateri salonlarına gitmem için ısrar ederler.	()	()	()	()	()
19.Arkadaşlarımın üzüleceğini düşündüğüm için istediklerini yaparım.	()	()	()	()	()
20.İstemediğim şeyleri bile arkadaşlarımın saygısını kaybetmemek için yaparım.	()	()	()	()	()
21.Arkadaşlarım cinsel deneyim yaşamam konusunda baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
22.Arkadaşlarım ile birlikte olmak için eve geç giderim.	()	()	()	()	()
23.Arkadaşlarım ilgilenmediği için bende derslerimle ilgilenmem.	()	()	()	()	()
24.Arkadaşlarım istemediğim bir çok şeyi yapmam için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
25.Arkadaşlarım ile eğlenmeye fazla zaman ayırdığım için ders çalışmaya daha az zaman kalıyor.	()	()	()	()	()

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Bazen	Sık sık	Her zaman
26.Arkadaşlarım kavga çıkarınca zorunlu olarak ben de karışırım.	()	()	()	()	()
27.Arkadaşlarım küfürlü ve argo konuştuğu için ben de onlar gibi konuşurum.	()	()	()	()	()
28.Arkadaşlarım küfür etmemi onaylar.	()	()	()	()	()
29.Kavga edince arkadaşlarım beni ciddiye alırlar.	()	()	()	()	()
30.Arkadaşlarım istediği için zamanımın çoğunu arkadaşlarımla birlikte internet kafede veya ateri salonunda geçiririm.	()	()	()	()	()
31.Arkadaşlarım ailemden izinsiz araba almam ve onlarla gezmem için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
32.Arkadaşlarım girdiği için bende internette porno sitelerine gizlice girerim.	()	()	()	()	()
33.Arkadaşlarım siyasi amaçlı mitinglere katılmam için baskı yaparlar.	()	()	()	()	()
34.Arkadaşlarım anne-babalarına karşı çıktığı için ben de karşı çıkarım.	()	()	()	()	()

Bapi-e

Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyun.

Soruları boş bırakmayın, kendinize en yakın hissettiğiniz tek bir şıkka işaretleyin.

- 1- Adın soyadın [.....]
- 2- Doğum tarihin [.....]
- 3- Cinsiyetin?
 - Kadın
 - Erkek
- 4- Eğitimin?
 - Okur yazar
 - İlkokulu bitirmiş
 - Ortaokulu bitirmiş
 - Liseyi bitirmiş
 - Üniversiteyi bitirmiş
- 5- Medeni durumun?
 - Evli
 - Bekar
 - Ayrı
 - Boşanmış
 - Dul
 - Diğer
- 6- Daha önce herhangi bir psikiyatrik veya psikolojik tedavi gördün mü?
 - Evet
 - Hayır

YAŞAMIN BOYUNCA aşağıdaki maddeleri kullanıp kullanmadığınızı veya ne sıklıkta kullandığınızı belirtiniz

		Hiç	Sadece bir iki kez	Ayda 1-3 kere	Haftada 1-5 kez	Hemen hemen her gün
1	Alkol	()	()	()	()	()
2	Esrar(marihuana, jont, gubar vb)	()	()	()	()	()
3	Ecstasy(Ekstazi)	()	()	()	()	()
4	Eroin	()	()	()	()	()
5	Kokain	()	()	()	()	()
6	Taş (krak kokain)	()	()	()	()	()
7	Rohipnol, rivotril(roş) gibi haplar	()	()	()	()	()
8	Uçucu maddeler (tiner, bali, gaz vb)	()	()	()	()	()
9	Çeşitli haplar (akineton, tantum, xanax vb)	()	()	()	()	()
10	Amfetamin türevleri(metamfetamin, ice vb)	()	()	()	()	()
11	Diğer (LSD, GHB vb)	()	()	()	()	()

Dikkat!

Aşağıdaki sorularda yer alan [madde] sözcüğü son dönem içinde kullanmayı daha çok tercih ettiğiniz maddeyi anlatmaktadır. Bu nedenle temel olarak kullandığınız madde neyse, sorularda onu [madde] sözcüğü yerine koyunuz.

Örneğin...

"[Madde] kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" yerine alkol içiyorsanız "Alkol kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" veya esrar içiyorsanız "Esrar kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" biçiminde okuyun.

- 12- Ne sıklıkta [madde] etkisi altında problem yaşıyorsunuz? (örneğin film kopması, aşırı doz alma, kontrol kaybı vb)
- Hiçbir zaman
 - Nadiren
 - Bazen
 - Çoğu zaman
 - Neredeyse her zaman

SON BİR YIL İÇİNDE aşağıdakilerin ne sıklıkta olduğunu belirtiniz.

13- Son bir yıl içinde kullandığın [Madde] miktarı giderek arttı mı?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

14- [Madde] kullanımını kestiğinde veya azalttığında bazı sorunlar ortaya çıktı mı? (örneğin uykusuzluk, terleme, sinirlilik, huzursuzluk, titreme vb)

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

15- Planladığından daha fazla [Madde] kullandığın oldu mu? (örneğin az içmeyi düşünüp fazla içmek veya kısa süre kullanmayı planlayıp uzun süre kullanmak)

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

16- [Madde] bulmak, kullanmak veya ayılmak için fazla zaman harcadığın oldu mu?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

17- [Madde] kullandığın için hayatındaki başka etkinliklerden vazgeçtiğin oldu mu? (örneğin aile ziyaretleri, hobiler, sosyal ilişkiler vb)

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

18- [Madde] kullanmak aile ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

19- [Madde] kullanmak eğitim hayatını olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

20- [Madde] kullanmak beden sağlığını olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

21- [Madde] kullanmak ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman
- Nadiren
- Bazen
- Çoğu zaman
- Neredeyse her zaman

- 22- [Madde] kullanmak arkadaş veya diğer insanlarla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi mi?
- Hiçbir zaman
 - Nadiren
 - Bazen
 - Çoğu zaman
 - Neredeyse her zaman

- 23- Başkaları sana fazla [Madde] aldığını söylediler mi, bu konuda seni eleştirdiler mi?
- Hiçbir zaman
 - Nadiren
 - Bazen
 - Çoğu zaman
 - Neredeyse her zaman

SON BİR YIL İÇİNDE aşağıdakilerin ne sıklıkta olduğunu belirtiniz.

- 24- [Madde] kullanmak için kuvvetli bir istek, arzu veya dürtü hissediyor musun? Ne sıklıkta?
- Hiçbir zaman
 - Nadiren
 - Bazen
 - Çoğu zaman
 - Neredeyse her zaman

- 25- [Madde] kullanımını azaltmayı istiyor musun?
- Hiçbir zaman
 - Nadiren
 - Bazen
 - Çoğu zaman
 - Neredeyse her zaman

Ek 3. EKRÖ ölçeği kullanım izni

**Ronald and Nancy Rohner Center
for the Study of Interpersonal Acceptance and Rejection**
Human Development & Family Studies, Box U-1058, University of Connecticut, Storrs,
CT 06269-1058 USA

**Limited License
PERMISSION TO REPRODUCE FOR
LIMITED EDUCATIONAL AND RESEARCH PURPOSES**

June 25, 2015

Permission is granted to **Sehtap Bayin** to reproduce and use any measures provided by Rohner Research Publications (hereinafter, "RRP") for use in a research project. In addition, in exchange for the permission granted above, she agrees to supply RRP with completed research results, in whatever form, and hereby grants a license to RRP to use such research results for interpretation, citation, and archiving. **Scoring and data storage is available at no cost** by registering at <http://parscore6.appspot.com> using a Gmail account. Please use the HELP video for guidance. Consult Behire Kuyumcu for addition guidance.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "R. Rohner".

Ronald P. Rohner, Ph.D.
Rohner Research Publications
255 Codfish Falls Road
Storrs Mansfield, CT 06268

Ek 4. Akran Baskısı ölçeği kullanım izni

16.06.2015

Gmail - Akran baskısı ölçeği

Sehtap Bayin <sevtapbayin@gmail.com>

Akran baskısı ölçeği

2 ileti

Sehtap Bayin <sevtapbayin@gmail.com>
Alıcı: binkiran2002@yahoo.com

15 Haziran 2015 18:20

Merhaba Hocam,

Yüksek lisans tezimin konusu "Madde bağımlısı olan ve olmayan 17-18 yaş arası ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısının değerlendirilmesi." Uyarlamış olduğunuz Akran Baskısı Ölçeğini tezimde izin vererseniz kullanmak istiyorum. Görüşmek üzere...

Sosyal Hizmet Uzmanı
Sehtap BAYIN

C.B.Ü. Sosyal Hizmet Y.L.

Binnaz Kiran <binkiran2002@yahoo.com>
Yanıtlama Adresi: Binnaz Kiran <binkiran2002@yahoo.com>
Alıcı: Sehtap Bayin <sevtapbayin@gmail.com>

16 Haziran 2015 15:28

Sayın Sehtap Bayın,

Yükek lisans tez çalışmanızda geliştirmiş olduğum Akran Baskısı Ölçeğini kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN
Mersin Üni. Eğitim Fak. EBB

[Alıntılanan metin gizlendi]

Ek 5. Bapi/E Formu kullanım izni

15.06.2015

Gmail - Re: Sitenizdeki -SEHTAP BAYİN- ziyaretcinizin size maili var!

Sehtap Bayin <sevtapbayin@gmail.com>

Re: Sitenizdeki -SEHTAP BAYİN- ziyaretcinizin size maili var!

1 mesaj

Kultegin Ogel <ogelk@ogelk.net>
Alıcı: sevtapbayin@gmail.com

16 Haziran 2015 11:10

merhaba, kullanabilirsiniz, iyi çalışmalar

From: sevtapbayin@gmail.com

Sent: Monday, June 15, 2015 3:12 PM

To: ogelk@ogelk.net

Subject: Sitenizdeki -SEHTAP BAYİN- ziyaretcinizin size maili var!

merhaba hocam, yüksek lisans tezimin konusu "madde bagimli olan ve olmayan 17-18 yas arasi ergenlerin algiladıkları ebeveyn kabul-reddi ve akran baskisinin degerlendirilmesi. hazirlamis oldugunuz bagimlilik profil indeksi ölçeğini tezimde izin verirsiniz kullanmak istiyorum. görüşmek üzere... sosyal hizmet uzmanı sehtap bayin c.b.ü. sosyal hizmet y.l.

Ek 6. Normallik Sınaması sonucu

Skewness/KurtosistestsforNormality

Variable	Obs	Pr(Skewness)	Pr(Kurtosis)	adj chi2(2)	joint Prob>chi2
direkt_akr~i	99	0.0000	0.0036	23.57	0.0000
indirekt_a~i	99	0.0008	0.6547	9.79	0.0075
toplam_akr~i	99	0.0002	0.1012	13.87	0.0010
mady	50	0.1894	0.0042	8.53	0.0141
tani	50	0.3844	0.0221	5.69	0.0582
yasam	49	0.4667	0.0503	4.44	0.1086
crav	49	0.8574	0.0000	45.23	0.0000
motiv	49	0.0000	0.0008	25.87	0.0000
bapi	50	0.6588	0.3751	1.02	0.6001
a_sicaklik~t	93	0.0000	0.0013	27.64	0.0000
a_dusmanli~k	93	0.0010	0.4608	9.75	0.0076
a_ihmal_ka~k	93	0.0000	0.0185	17.44	0.0002
a_ayrismam~t	93	0.0008	0.4263	10.12	0.0063
a_kontrol	97	0.0076	0.0830	8.87	0.0118
a_total_sc~e	93	0.0000	0.0143	19.72	0.0001
b_sicaklik~t	95	0.0144	0.1455	7.36	0.0252
b_dusmanli~k	95	0.0016	0.9852	8.75	0.0126
b_ihmal_ka~k	95	0.0005	0.3152	11.02	0.0041
b_ayrismam~t	94	0.0001	0.0858	15.40	0.0005
b_kontrol	97	0.2970	0.6019	1.39	0.4985
b_total_sc~e	94	0.0007	0.3644	10.52	0.0052

Shapiro-Wilk W test for normal data

Variable	Obs	W	V	z	Prob>z
direkt_akr~i	99	0.87483	10.248	5.160	0.00000
indirekt_a~i	99	0.93114	5.638	3.835	0.00006
toplam_akr~i	99	0.91796	6.717	4.223	0.00001
mady	50	0.91526	3.985	2.948	0.00160
tani	50	0.98108	0.890	-0.249	0.59842
yasam	49	0.98126	0.867	-0.303	0.61913
crav	49	0.99214	0.364	-2.153	0.98434
motiv	49	0.58873	19.037	6.276	0.00000
bapi	50	0.98566	0.674	-0.840	0.79955
a_sicaklik~t	93	0.83605	12.743	5.623	0.00000
a_dusmanli~k	93	0.93534	5.025	3.567	0.00018
a_ihmal_ka~k	93	0.90743	7.195	4.360	0.00001
a_ayrismam~t	93	0.92845	5.561	3.791	0.00007
a_kontrol	97	0.96277	2.996	2.430	0.00754
a_total_sc~e	93	0.89382	8.253	4.663	0.00000
b_sicaklik~t	95	0.93410	5.213	3.653	0.00013
b_dusmanli~k	95	0.91954	6.365	4.094	0.00002
b_ihmal_ka~k	95	0.92417	5.999	3.963	0.00004
b_ayrismam~t	94	0.90484	7.462	4.443	0.00000
b_kontrol	97	0.99265	0.592	-1.162	0.87739
b_total_sc~e	94	0.93051	5.449	3.748	0.00009

Ek 7. Enstitü Yönetim Kurulu kararı

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÖNETİM KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
29.05.2015	14	19

Karar 6 Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sehtap BAYIN'ın Tez konusunun Etik Kurul Onayı alınması kaydı ile "Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan 17-18 Yaş Arası Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul- Reddi ve Akran Baskısının Değerlendirilmesi" kabullerine **OY BİRLİĞİ** ile karar verildi.

(İmza) Prof. Dr. Ayşe AKTAŞ Enstitü Müdürü		
(İmza) Yrd. Doç. Dr. Süheyla RAHMAN Müdür Yardımcısı	(İmza) Yrd. Doç. Dr. Şebnem ŞENOL Müdür Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Necip KUTLU Üye
İzinli Doç. Dr. Mehmet GÖRAL Üye	Özcan GERÇEKER Enstitü Sekreteri Raportör	İzinli Doç. Dr. Sezgi ÇINAR PAKYÜZ Üye

Aslı Gibidir
08./08/2018

Doç.Dr. Elgin TÜRKÜZ
Enstitü Sekreteri

Ek 8. Etik kurul onayı

T.C.
Celal Bayar Üniversitesi
Tıp Fakültesi Yerel Etik Kurulu
Karar Formu

KARAR TARİH / NO	30 / 09 / 2015 / 20478486 - 357					
ARAŞTIRMANIN ADI	Madde bağımlısı olan ve olmayan 17-18 yaş arası ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ve akran baskısının değerlendirilmesi					
SORUMLU ARAŞTIRMACI	Yrd. Doç. Dr. Hakan BAYDUR - CBÜ. Sosyal Hizmet A.D					
ARAŞTIRMA EKİBİ	Tezli Yük. Lisans Öğr.Sehtap BAYIN,- Uzm.Dr.Aslıhan ESLEK(Danışman araştırmacı)					
ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ	UZMANLIK TEZİ ☐		YÜKSEK LİSANS--DOKTORA TEZİ ☐		AKADEMİK AMAÇLI ☐	
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	15 / 09 / 2015 / Tarih ve308 sayılı; düzeltme dilekçesi					
KARAR BİLGİLERİ	Düzeltilme dilekçesi incelenmiş; araştırma başvuru formu ve gerekli ekleri ile birlikte bilimsel ve etik açıdan UYGUN olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir					
Ünvanı/Adı/Soyadı	Araştırma ile ilişkisi Olan Üye	Toplantıya Katılmayan Üye	Ünvanı/Adı/Soyadı	Araştırma ile ilişkisi Olan Üye	Toplantıya Katılmayan Üye	
Prof. Dr. Cengiz KIRMAZ Alerji İmmünoloji BD	☐	☐	Prof. Dr. Necip KUTLU Fizyoloji AD	☐	☐	
Prof. Dr. Pelin ERTAN Çocuk Sağlığı Hastalıkları AD	☐	☐	Prof. Dr. Ece ONUR Tıbbi Biyokimya AD	☐	☐	
Prof. Dr. Artuner DEVECI Psikiyatri AD	☐	☐	Prof. Dr. Canan TIKIZ F. T. R Algoloji AD	☐	☐	
Doç. Dr. Peyker TEMİZ Patoloji AD	☐	☐	Prof. Dr. Gönül Tezcan KELEŞ Anestezi ve Reanimasyon AD	☐	☐	
Doç. Dr. Murat TAŞ BESYO	☐	☐	Prof. Dr. F. Sırrı ÇAM Tıbbi Genetik AD	☐	☐	
Yrd. Doç. Dr. Selim ALTAN Tıbbi Etik AD	☐	☐	Doç. Dr. Beyhan Cengiz ÖZYURT Halk Sağlığı AD	☐	☐	
Yrd. Doç. Dr. Dilek ÇEÇEN Cerrahi Hemşireliği AD	☐	☐	Doç. Dr. Kamil VURAL Farmakoloji	☐	☐	
Nazlı KÜEY Avukat	☐	☐	Yrd. Doç. Dr. Tarık ULUÇAY Adli Tıp AD	☐	☐	
Sivil Üye	☐	☐		☒	☒	
Etik Kurulumuzun kararı yukarıda belirtilmiştir. Araştırma Başvuru Formunun Taahhütname – Bölüm E kısmında belirtilmiş olan hususların dikkate alınarak istenilen bilgilerin Etik Kurulumuza zamanında iletilmesi konusunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.						
Doç. Dr. Peyker TEMİZ Başkan						

Ek 9. Kurum araştırma izin belgesi

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
KAMU HASTANELER BİRLİĞİ KURUMU
Manisa İli Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği

Sayı : 61763929/774.07
Konu : Araştırma İzni Hk. Sehtap BAYİN

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: Sehtap BAYİN'in 26/05/2015 tarihli dilekçesi

İlgi sayılı dilekçeye istinaden; Sehtap BAYİN'in Genel Sekreterliğimize bağlı olarak faaliyet göstermekte olan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Merkezefendi Devlet Hastanesi ve Manisa Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde "Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan 17-18 Yaş Arası Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ve Akran Baskısının Değerlendirilmesi" konulu çalışmasını yapması uygun görülmüş olup; ancak hizmeti aksatmayacak şekilde yürütülmesi, araştırmaya katılımların gönüllülük esasına göre yapılması, kişisel verilere ve özel hayatın korunmasına özen gösterilmesi, araştırmanın amacı, yöntemi, kapsamı, süresi, araştırmacı metodu ve kavramsal çerçevesini açıklayan bilgiler de göz önünde bulundurularak, çalışma sonucunda kurumsal, toplumsal ve sosyal fayda sağlamak amacıyla çalışma sonuç raporunu, araştırmanın tamamlanmasının öngörüldüğü tarihten itibaren 30 (otuz) gün içerisinde Genel Sekreterliğimiz Eğitim Birimi'ne iletilmesi; sonuç raporunun Kurumumuza iletilmemesi durumunda, tarafınızdan Kurumumuz bünyesindeki Sağlık Tesislerinde bundan sonra talep edeceğiniz çalışmalara izni verilmesinin mümkün olmayacağı hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Uzm. Dr. Ayhan KORKMAZ
Genel Sekreter

Dağıtım:
Sehtap Bayın
Manisa Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Hastanesi Yöneticiliği
Manisa Merkezefendi Devlet Hastanesi Yöneticiliği
Manisa Ağız Ve Diş Sağlığı Merkezi

Sakarya Mahallesi Atatürk Bulvarı No: 58 Şehzadeler/MANİSA
★ Hizmetler Başkanlığı Eğitim Birimi 02362341613-310 S.ACAR

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrakın elektronik imzalı suretine <http://e-belge.saglik.gov.tr> adresinden 0e1ff60-5942-4c06-bf3f-ad8b764b21f6 kodu ile erişebilirsiniz.

Ek 10. Ölçeklere verilen yanıtların dağılımlarını gösteren tablolar

Tablo 20. Katılımcıların akran baskısı sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.

Sorular	Hiçbir zaman		Ara sıra		Bazen		Sık sık		Her zaman	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
ab1-arkadaşlarım taşıdığı için bende bıçak kama gibi şeyler taşıyırım.	66	66,7	12	12,1	10	10,1	3	3,0	8	8,1
ab2-arkadaşlarım okuldan kaçmam için baskı yaparlar	47	47,5	27	27,3	18	18,2	5	5,1	2	2,0
ab3-arkadaşlarım içki içtiği zaman bende içerim	41	41,4	18	18,2	16	16,2	4	4,0	20	20,2
ab4-benim yaşımdakilerin cinsel deneyimi olduğu için bende denerim	65	65,7	8	8,1	14	14,1	6	6,1	6	6,1
ab5-arkadaşlarım sigara içmem için baskı yaparlar	69	69,7	17	17,2	9	9,1	1	1,0	3	3,0
ab6-arkadaşlarım sınavlarda kopya çektiği için ben de kopya çekerim	51	51,5	16	16,2	15	15,2	6	6,1	11	11,1
ab7-arkadaşlarım karşı cinsten arkadaş edinmem için ısrar ederler	58	58,6	16	16,2	15	15,2	4	4,0	6	6,1
ab8-arkadaşlarım korkak olduğumu düşünmesinler diye istediklerini yaparım	88	88,9	3	3,0	3	3,0	1	1,0	4	4,0
ab9-arkadaşlarım ailemin izin vermediği yerlere gitmem için ısrar ederler	59	59,6	21	21,2	8	8,1	5	5,1	6	6,1
ab10-arkadaşlarım sigara ikram ettiklerinde kendimi sigara içmek zorunda hissederim	62	62,6	9	9,1	11	11,1	4	4,0	13	13,1
ab11-arkadaşlar grubumun dışında kalmamak için istemediğim şeyleri yaparım	81	81,8	6	6,1	9	9,1	3	3,0	0	0,0
ab12-arkadaşlarım birlikte olduğumuz toplantılarda içki içmem için baskı yaparlar	75	75,8	8	8,1	10	10,1	3	3,0	3	3,0
ab13-arkadaşlarımın büyüdüğümü görmeleri için istediklerini yaparım	89	89,9	5	5,1	2	2,0	1	1,0	2	2,0
ab14-arkadaşlarım korkmadığımı görsün diye kavgalara karışıırım	69	69,7	14	14,1	8	8,1	2	2,0	6	6,1

Sorular	Hiçbir zaman		Ara sıra		Bazen		Sık sık		Her zaman	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
ab15-arkadaşlarım kumar(at yarışı, iddia, spor loto, okey vb) oynamam için ısrar ederler	76	76,8	8	8,1	9	9,1	2	2,0	4	4,0
ab16- arkadaşlarım sevmediğim yemekleri yemem için ısrar ederler	84	84,0	8	8,0	5	5,0	2	2,0	1	1,0
ab17-arkadaşlarım beni daha sonra rahatsız etmemesi için gönüllü olmasam da istediklerini yaparım	68	68,0	18	18,0	11	11,0	2	2,0	1	1,0
ab18-arkadaşlarım internet kafe veya ateri salonlarına gitmem için ısrar ederler	43	43,0	30	30,0	14	14,0	8	8,0	5	5,0
ab19-arkadaşlarımın üzüleceğini düşündüğüm için istediklerini yaparım	36	36,0	29	29,0	23	23,0	4	4,0	8	8,0
ab20-istemediğim şeyleri bile arkadaşlarımın saygısını kaybetmemek için yaparım	57	57,0	18	18,0	13	13,0	3	3,0	9	9,0
ab21-arkadaşlarım cinsel deneyim yaşamam konusunda baskı yaparlar	83	83,0	5	5,0	8	8,0	2	2,0	2	2,0
ab22-arkadaşlarım ile birlikte olmak için eve geç giderim	34	34,0	25	25,0	16	16,0	8	8,0	17	17,0
ab23-arkadaşlarım dersleriyle ilgilenmediği için bende ilgilenmem	73	74,5	9	9,2	9	9,2	1	1,0	6	6,1
ab24-arkadaşlarım istemediğim birçok şeyi yapmam için baskı yaparlar	78	78,8	6	6,1	10	10,1	3	3,0	2	2,0
ab25-arkadaşlarım ile eğlenmeye fazla zaman ayırdığım için ders çalışmaya daha az zaman kalıyor	24	24,2	26	26,3	21	21,2	9	9,1	19	19,2
ab26-arkadaşlarım kavga çıkarınca zorunlu olarak bende karışırım	19	19,0	26	26,0	15	15,0	4	4,0	36	36,0
ab27-arkadaşlarım küfürlü ve argo konuştuğu için bende onlar gibi konuşurum	38	38,0	24	24,0	19	19,0	9	9,0	10	10,0
ab28-arkadaşlarım küfür etmemi onaylar	53	53,0	11	11,0	13	13,0	8	8,0	15	15,0
ab29-kavga edince arkadaşlarım beni ciddiye alırlar	36	37,1	14	14,4	11	11,3	7	7,2	29	29,9
ab30-arkadaşlarım istediği için	62	62,0	16	16,0	10	10,0	4	4,0	8	8,0

Sorular	Hiçbir zaman		Ara sıra		Bazen		Sık sık		Her zaman	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
ab31-arkadaşlarım ailemden izinsiz araba almam ve onlarla gezmem için baskı yaparlar	71	71,0	13	13,0	12	12,0	1	1,0	3	3,0
ab32-arkadaşlarım girdiği için bende internette porno sitelerine gizlice girerim	79	79,0	12	12,0	5	5,0	1	1,0	3	3,0
ab33-arkadaşlarım siyasi amaçlı mitinglere katılmam için baskı yaparlar	77	77,0	13	13,0	6	6,0	3	3,0	1	1,0
ab34-arkadaşlarım anne-babalarına karşı çıktığı için bende çıkarım	89	89,0	10	10,0	0	0,0	1	1,0	0	0,0

Araştırmaya katılanların akran baskısı ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların dağılımı tablo 7’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde her zaman yanıtının en çok verildiği sorular “arkadaşlarım kavga çıkarınca zorunlu olarak bende katılırım” ifadesine %36,0, “kavga edince arkadaşlarım beni ciddiye alırlar” ifadesine %29,9 ve “arkadaşlarım içki içtiği zaman bende içerim” ifadesine de %20,2dir. Yine aynı tabloda hiçbir zaman yanıtının en fazla verildiği sorular “arkadaşlarımın büyüdüğümü görmeleri için istediklerini yaparım” ifadesine %89,9, “arkadaşlarım anne-babalarına karşı çıktığı için bende çıkarım” ifadesine %89,0 ve “arkadaşlarım korkak olduğumu düşünmesinler diye istediklerini yaparım” ifadesine de %88,9’dur.

Tablo 21. Katılımcıların anneleri için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	A1-benim hakkında güzel şeyler söylerdi.	62	63,3	29	29,6	4	4,1	3
A2-kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı	25	25,5	37	37,8	25	25,5	11	11,2
A3-sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı	1	1	8	8,2	2	2	87	88,8
A4-beni gerçekten sevmezdi	4	4,3	4	4,3	2	2,2	83	89,2
A5-neleri yapıp, neleri yapamayacağımı kesin olarak anladığımdan emin olmak isterdi	58	59,8	18	18,6	10	10,3	11	11,3
A6-planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi	50	51	24	24,5	11	11,2	13	13,3
A7-onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikâyet ederdi	15	15,5	12	12,4	13	13,4	57	58,8
A8-benimle yakından ilgilenirdi	80	82,5	8	8,2	6	6,2	3	3,1
A9-dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi	71	72,4	6	6,1	14	14,3	7	7,1
A10-arkadaşlarımı eve çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı	32	32,7	22	22,4	18	18,4	26	26,5
A11-benimle alay eder ve dalga geçerdi	1	1	1	1	7	7,1	89	90,8
A12-onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	7	7,1	6	6,1	5	5,1	80	81,6
A13-kızdığı zaman bana bağırırdı	28	28,9	29	29,9	29	29,9	11	11,3
A14-bana sürekli olarak nasıl davranmam gerektiğini söylerdi	53	54,1	18	18,4	14	14,3	13	13,3
A15-benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı	52	53,1	27	27,6	9	9,2	10	10,2
A16-bana karşı sert davranırdı	5	5,2	19	19,8	22	22,9	50	52,1
A17-onun etrafında dolanmamdan hoşlanırdı	69	71,9	14	14,6	7	7,3	6	6,3

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	A18-birçok kuralın olmasıve kurallara uyulması gerektiğine inanırdı	61	63,5	19	19,8	8	8,3	8
A19-bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı	76	77,6	13	13,3	6	6,1	3	3,1
A20-hak etmediğim zaman bile bana vururdu	3	3,1	3	3,1	10	10,3	81	83,5
A21-benim için yapması gereken şeyleri unuturdu	3	3,1	22	22,7	20	20,6	52	53,6
A22-beni büyük bir baş belası olarak görürdü	6	6,2	8	8,2	4	4,1	79	81,4
A23-bana dilediğim kadar özgürlük tanırdı	36	37,1	26	26,8	25	25,8	10	10,3
A24-beni başkalarına överdi	36	37,1	30	30,9	18	18,6	13	13,4
A25-kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı	5	5,2	4	4,2	21	21,9	66	68,8
A26-sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi	67	69,1	18	18,6	8	8,2	4	4,1
A27-bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söylerdi	62	63,9	21	21,6	8	8,2	6	6,2
A28-benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu	69	71,1	21	21,6	7	7,2	0	0
A29-bana hemen kızardı	14	14,4	14	14,4	29	29,9	40	41,2
A30-sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü	6	6,3	7	7,3	14	14,6	69	71,9
A31-benden hoşlanmıyor gibiydi	3	3,1	1	1	2	2,1	91	93,8
A32-istediğim her yere, ona sormadan gitmeme izin verirdi	17	17,5	14	14,4	14	14,4	52	53,6
A33-hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi	68	70,1	15	15,5	10	10,3	4	4,1
A34-çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı	7	7,3	12	12,5	15	15,6	62	64,6
A35-arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi	60	62,5	21	21,9	10	10,4	5	5,2
A36-bana ne söylendiyse, aynen öyle davranmamda ısrar ederdi	37	38,1	34	35,1	13	13,4	13	13,4
A37-yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi	60	62,5	26	27,1	5	5,2	5	5,2

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	A38-bana bir sürü kırıcı şey söylerdi	4	4,2	11	11,6	14	14,7	66
A39-ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi	2	2,1	9	9,6	12	12,8	71	75,5
A40-başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü	22	22,7	21	21,6	28	28,9	26	26,8
A41-dilediğim her akşam çıkmama izin verirdi	29	29,9	19	19,6	18	18,6	31	32
A42-bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi	51	54,3	25	26,6	13	13,8	5	5,3
A43-onun sinirine dokunduğumu söylerdi	6	6,2	15	15,5	15	15,5	61	62,9
A44-bana çok ilgi gösterirdi	55	59,8	31	33,7	6	6,5	0	0
A45-yaptığım her şeye karışmak isterdi	24	25,3	26	27,4	30	31,6	15	15,8
A46-iyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi	59	60,8	27	27,8	8	8,2	3	3,1
A47-beni kırmak için elinden geleni yapardı	4	4,1	2	2,1	2	2,1	89	91,8
A48-hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu	3	3,1	25	26	29	30,2	39	40,6
A49-şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi	3	3,1	13	13,4	12	12,4	69	71,1
A50-bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar hiçbir şey yapmama izin vermezdi	11	11,3	10	10,3	20	20,6	56	57,7
A51-bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi	59	62,8	22	23,4	9	9,6	4	4,3
A52-yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	4	4,3	13	13,8	13	13,8	64	68,1
A53-benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı	56	60,2	22	23,7	8	8,6	7	7,5
A54-canım ne isterse yapmama izin verirdi	24	26,4	27	29,7	25	27,5	15	16,5
A55-korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı	70	76,1	8	8,7	10	10,9	4	4,3
A56-kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımla önünde utandırırdı	5	5,3	8	8,5	11	11,7	70	74,5

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	A57-benden uzak durmaya çalışırdı	3	3,2	0	0	0	0	91
A58-benden şikâyet ederdi	6	6,5	8	8,6	21	22,6	58	62,4
A59-yaptığım her şeyi kontrol etmek isterdi	31	34,8	26	29,2	18	20,2	14	15,7
A60-benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı	53	57	25	26,9	8	8,6	7	7,5
A61-ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü	20	21,3	17	18,1	13	13,8	44	46,8
A62-bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi	45	47,9	19	20,2	20	21,3	10	10,6
A63-benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi	26	27,7	27	28,7	18	19,1	23	24,5
A64-diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü	23	24,5	11	11,7	15	16	45	47,9
A65-bakmaları için hep beni başkalarına bırakırdı	5	5,4	7	7,5	5	5,4	76	81,7
A66-bana istenmediğimi belli ederdi	3	3,3	4	4,3	4	4,3	81	88
A67-yaptığım şeylerle ilgilenirdi	51	56,7	24	26,7	7	7,8	8	8,9
A68-canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı	78	83,9	12	12,9	2	2,2	1	1,1
A69-kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi	11	11,8	12	12,9	18	19,4	52	55,9
A70-beni sevdiğini belli ederdi	71	76,3	12	12,9	3	3,2	7	7,5
A71-bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	72	76,6	14	14,9	5	5,3	3	3,2
A72-kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi	9	9,6	19	20,2	18	19,1	48	51,1
A73-beni mutlu etmeye çalışırdı	74	78,7	14	14,9	4	4,3	2	2,1

Araştırmaya katılanların anneleri için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımtablo 9’da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde hemen hemen her zaman yanıtının en çok verildiği sorular “canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı” ifadesine %83,9, “benimle yakından ilgilenirdi” ifadesine %82,5 ve “beni mutlu etmeye çalışırdı” ifadesine de %78,7dir. Yine aynı tabloda hiçbir zaman doğru değil yanıtının en fazla verildiği sorular “benden uzak durmaya çalışırdı” ifadesine %96,8, “benden hoşlanmıyor gibiydi” ifadesine %93,8 ve “beni kırmak için elinden geleni yapardı” ifadesine de %91,8’dir.

Tablo 22. Katılımcıların babaları için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	B1-benim hakkında güzel şeyler söylerdi.	39	40,2	36	37,1	14	14,4	8
B2-kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı	34	34,7	32	32,7	21	21,4	11	11,2
B3-sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı	7	7,1	12	12,2	7	7,1	72	73,5
B4-beni gerçekten sevmezdi	7	7,5	3	3,2	7	7,5	76	81,7
B5-neleri yapıp neleri yapamayacağımı kesin olarak anladığımdan emin olmak isterdi	45	45,9	25	25,5	17	17,3	11	11,2
B6-planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi	39	39,8	21	21,4	18	18,4	20	20,4
B7-onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi	7	7,2	8	8,2	13	13,4	69	71,1
B8-benimle yakından ilgilenirdi	47	48,5	25	25,8	14	14,4	11	11,3
B9-dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi	54	55,1	15	15,3	12	12,2	17	17,3
B10-arkadaşlarımı eve çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı	26	26,5	13	13,3	22	22,4	37	37,8
B11-benimle alay eder ve dalga geçerdi	5	5,1	7	7,1	8	8,2	78	79,6
B12-onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi	18	18,4	9	9,2	7	7,1	64	65,3
B13-kızdığı zaman bana bağırırdı	34	35,1	23	23,7	25	25,8	15	15,5
B14-bana sürekli olarak nasıl davranmam gerektiğini söylerdi	42	42,9	23	23,5	15	15,3	18	18,4
B15-benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı	37	37,8	27	27,6	13	13,3	21	21,4
B16-bana karşı sert davranırdı	19	19,6	26	26,8	21	21,6	31	32
B17-onun etrafında dolanmamdan hoşlanırdı	54	58,7	16	17,4	10	10,9	12	13

Sorular	Hemen		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	hemen her zaman doğru							
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
B18-birçok kuralın olması ve kurallara uyulması gerektiğine inanırdı	54	55,7	14	14,4	14	14,4	15	15,5
B19-bir şeyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı	56	57,1	16	16,3	19	19,4	7	7,1
B20-hak etmediğim zaman bile bana vururdu	8	8,2	7	7,2	6	6,2	76	78,4
B21-benim için yapması gereken şeyleri unuturdu	11	11,3	19	19,6	27	27,8	40	41,2
B22-beni büyük bir baş belası olarak görürdü	15	15,6	6	6,3	6	6,3	69	71,9
B23-bana dilediğim kadar özgürlük tanırdı	31	32	29	29,9	19	19,6	18	18,6
B24-beni başkalarına överdi	29	30,2	29	30,2	20	20,8	18	18,8
B25-kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı	10	10,4	10	10,4	24	25	52	54,2
B26-sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi	47	48,5	24	24,7	12	12,4	14	14,4
B27-bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söylerdi	52	53,6	20	20,6	13	13,4	12	12,4
B28-benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu	41	42,3	26	26,8	17	17,5	13	13,4
B29-bana hemen kızardı	23	23,7	17	17,5	27	27,8	30	30,9
B30-sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü	6	6,3	15	15,6	16	16,7	59	61,5
B31-benden hoşlanmıyor gibiydi	5	5,2	8	8,3	11	11,5	72	75
B32-istendiğim her yere, ona sormadan gitmeme izin verirdi	14	14,4	15	15,5	15	15,5	53	54,6
B33-hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi	54	55,7	19	19,6	15	15,5	9	9,3
B34-çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı	15	16	18	19,1	18	19,1	43	45,7
B35-arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi	41	42,3	24	24,7	16	16,5	16	16,5
B36-bana ne söylendiyse, aynen öyle davranmamda ısrar ederdi	39	40,2	29	29,9	16	16,5	13	13,4
B37-yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi	38	39,2	24	24,7	22	22,7	13	13,4

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	B38-bana bir sürü kırıcı şey söylerdi	10	10,9	12	13	15	16,3	55
B39-ondan yardım istediğimde ilgilenmezdi	7	7,4	8	8,5	13	13,8	66	70,2
B40-başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü	31	32	22	22,7	23	23,7	21	21,6
B41-dilediğim her akşam dışarı çıkmama izin verirdi	26	27,1	22	22,9	15	15,6	33	34,4
B42-bana istenilen ve ihtiyaç duyulan birisi olduğumu hissettirirdi	41	43,6	31	33	15	16	7	7,4
B43-onun sinirine dokunduğumu söylerdi	11	11,3	16	16,5	14	14,4	56	57,7
B44-bana çok ilgi gösterirdi	36	39,1	32	34,8	16	17,4	8	8,7
B45-yaptığım her şeye karışmak isterdi	18	18,8	26	27,1	33	34,4	19	19,8
B46-iyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi	45	46,4	25	25,8	16	16,5	11	11,3
B47-beni kırmak için elinden geleni yapardı	5	5,2	5	5,2	13	13,4	74	76,3
B48-hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu	12	12,6	27	28,4	28	29,5	28	29,5
B49-şayet kötü davranırsam, artık beni sevmediğini hissettirirdi	8	8,2	15	15,5	13	13,4	61	62,9
B50-bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar hiçbir şey yapmama izin vermezdi	19	19,6	10	10,3	19	19,6	49	50,5
B51-bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi	49	51,6	21	22,1	16	16,8	9	9,5
B52-yanlış birşey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi	12	12,6	11	11,6	14	14,7	58	61,1
B53-benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı	36	37,9	25	26,3	20	21,1	14	14,7
B54-canım ne isterse yapmama izin verirdi	21	23,3	29	32,2	24	26,7	16	17,8
B55-korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı	56	58,9	15	15,8	12	12,6	12	12,6
B56-kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımla önünde utandırırdı	12	12,6	10	10,5	17	17,9	56	58,9

Sorular	Hemen hemen her zaman doğru		Bazen doğru		Nadiren doğru		Hiç bir zaman doğru değil	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
	B57-benden uzak durmaya çalışırdı	5	5,3	4	4,2	8	8,4	78
B58-benden şikâyet ederdi	11	11,8	10	10,8	13	14	59	63,4
B59-yaptığım her şeyi kontrol etmek isterdi	29	32,2	29	32,2	18	20	14	15,6
B60-benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı	45	47,9	18	19,1	18	19,1	13	13,8
B61-ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü	23	24,2	13	13,7	16	16,8	43	45,3
B62-bir plan yaparken benimde ne istediğime önem verirdi	37	38,9	22	23,2	23	24,2	13	13,7
B63-benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi	19	20	26	27,4	29	30,5	21	22,1
B64-diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü	17	17,9	17	17,9	17	17,9	44	46,3
B65-bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı	8	8,4	4	4,2	6	6,3	77	81,1
B66-bana istenmediğimi belli ederdi	6	6,6	4	4,4	6	6,6	75	82,4
B67-yaptığım şeylerle ilgilenirdi	36	39,1	31	33,7	12	13	13	14,1
B68-canım yandığımda veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı	62	65,3	17	17,9	11	11,6	5	5,3
B69-kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi	11	11,6	13	13,7	17	17,9	54	56,8
B70-beni sevdiğini belli ederdi	44	46,8	23	24,5	15	16	12	12,8
B71-bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	51	54,3	25	26,6	11	11,7	7	7,4
B72-kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi	13	13,7	25	26,3	19	20	38	40
B73-beni mutlu etmeye çalışırdı	57	60	21	22,1	9	9,5	8	8,4

Araştırmaya katılanların babaları için EKAR değerlendirmesi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı tablo 9’da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde hemen hemen her zaman yanıtının en çok verildiği sorular “canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı” ifadesine %65,3, “beni mutlu etmeye çalışırdı” ifadesine %60,0 ve “korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı” ifadesine de %58,9dur. Yine aynı tabloda hiçbir zaman doğru değil yanıtının en fazla verildiği sorular “bana istenmediğimi belli ederdi” ifadesine %82,4, “benden uzak durmaya çalışırdı” ifadesine %82,1 ve “bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı” ifadesine de %81,1’dir.

Tablo 23. Olguların BAPİ ölçeği sorularına verdikleri yanıtların dağılımı.

Sorular	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Çoğu zaman		Neredeyse her zaman	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
A12-ne sıklıkta (madde) etkisi altında problem yaşıyorsun?(örneğin film kopması, aşırı doz alma, kontrol kaybı vb)	9	18,0	13	26,0	8	16,0	11	22,0	9	18,0
A13-son bir yıl içinde kullandığın (madde) miktarı giderek arttı mı?	7	14,0	5	10,0	8	16,0	13	26,0	17	34,0
A14-(madde) kullanımını kestiğinde veya azalttığında bazı sorunlar ortaya çıktı mı?(örneğin uykusuzluk, terleme, sinirlilik, huzursuzluk, titreme vb)	6	12,0	7	14,0	6	12,0	6	12,0	25	50,0
A15-planlandığından daha fazla (madde)kullandığın oldu mu?(örneğin az içmeyi düşünüp fazla içmek veya kısa süre kullanmayı planlayıp uzun süre kullanmak)	4	8,0	6	12,0	10	20,0	17	34,0	13	26,0
A16-(madde) bulmak, kullanmak veya ayılmak için fazla zaman harcadığın oldu mu?	8	16,0	9	18,0	9	18,0	10	20,0	14	28,0
A17-(madde kullandığın için hayatındaki başka etkinliklerden vazgeçtiğin oldu mu?(örneğin aile ziyaretleri, hobiler, sosyal ilişkiler vb)	5	10,0	4	8,0	12	24,0	13	26,0	16	32,0
A18-(madde) kullanmak aile ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi mi?	2	4,1	7	14,3	11	22,4	10	20,4	19	38,8
A19-(madde)kullanmak eğitim hayatını olumsuz yönde etkiledi mi?	14	28,6	7	14,3	6	12,2	9	18,4	13	26,5
A20-(madde) kullanmak beden sağlığını olumsuz yönde etkiledi mi?	8	16,3	5	10,2	10	20,4	11	22,4	15	30,6
A21-(madde) kullanmak ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkiledi mi?	8	16,3	5	10,2	9	18,4	9	18,4	18	36,7
A22-(madde) kullanmak arkadaş veya diğer insanlarla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi mi?	5	10,2	7	14,3	11	22,4	10	20,4	16	32,7
A23-başkaları sana fazla (madde) aldığını söylediler mi, bu konuda seni eleştirdiler mi?	8	16,3	7	14,3	8	16,3	10	20,4	16	32,7
A24-(madde) kullanmak için kuvvetli bir istek, arzu veya dürtü hissediyor musun? Ne sıklıkta?	10	20,4	5	10,2	11	22,4	7	14,3	16	32,7
A25-(madde) kullanımını azaltmayı istiyor musun?	2	4,1	0	0,0	3	6,1	5	10,2	39	79,6

Araştırmaya katılanların olguların bağımlılık şiddetini ölçmek amacı ile kullanılan Bağımlılık Profili İndeksi ölçęęi sorularına verdikleri yanıtların dağılımı tablo 14’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde neredeyse her zaman yanıtının en fazla verildiği sorular “-(madde) kullanımını azaltmayı istiyor musun?” ifadesine %79,6, “(madde) kullanımını kestiğinde veya azalttığında bazı sorunlar ortaya çıktı mı?(örneğin uykusuzluk, terleme, sinirlilik, huzursuzluk, titreme vb)” ifadesine %50,0 ve “(madde) kullanmak aile ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi mi?” ifadesine %38,8’dir.

Ek 11. Akran baskısı ve EKRÖ puanlarının karşılaştırılması

Tablo 24. Akran baskısı ve EKRÖ puanları arasındaki birliktelik (Spearman'rsrho)

	Direkt akran baskısı	İndirekt akran baskısı	Toplam akran baskısı	Anneden sıcaklık-şefkat	Babadan sıcaklık-şefkat	Anneden düşmanlık-saldırganlık	Babadan düşmanlık-saldırganlık	Anneden ihmal kayıtsızlık	Babadan ihmal kayıtsızlık	Anneden ayrışmamış ret	Babadan ayrışmamış ret	Anneden kontrol	Babadan kontrol	EKRÖ anne toplam puan	EKRÖ baba toplam puan
Direkt akran baskısı	1,000														
İndirekt akran baskısı	0,747	1,000													
Toplam akran baskısı	0,906	0,955	1,000												
Anneden sıcaklık-şefkat	-0,018	0,090	0,054	1,000											
Babadan sıcaklık-şefkat	-0,005	0,073	0,050	0,661	1,000										
Anneden düşmanlık-saldırganlık	0,349	0,316	0,370	0,382	0,251	1,000									
Babadan düşmanlık-saldırganlık	0,326	0,352	0,367	0,311	0,500	0,681	1,000								
Anneden ihmal kayıtsızlık	0,107	0,251	0,202	0,709	0,424	0,437	0,374	1,000							
Babadan ihmal kayıtsızlık	0,058	0,237	0,180	0,522	0,788	0,392	0,640	0,611	1,000						
Anneden ayrışmamış ret	0,424	0,534	0,532	0,342	0,152	0,718	0,529	0,444	0,365	1,000					
Babadan ayrışmamış ret	0,345	0,532	0,489	0,246	0,373	0,562	0,779	0,336	0,533	0,744	1,000				
Anneden kontrol	0,041	-0,047	-0,012	-0,211	-0,264	0,152	0,066	-0,311	-0,193	0,102	0,032	1,000			
Babadan kontrol	0,153	0,038	0,088	-0,279	-0,427	0,117	0,027	-0,253	-0,406	0,192	0,078	0,732	1,000		
EKRÖ anne toplam puan	0,234	0,327	0,321	0,803	0,494	0,770	0,578	0,810	0,606	0,735	0,563	-0,111	-0,123	1,000	
EKRÖ baba toplam puan	0,161	0,280	0,253	0,567	0,871	0,506	0,810	0,511	0,886	0,437	0,710	-0,151	-0,277	0,649	1,000

Ek 12. Özgeçmiş

Adı	Sehtap	Soyadı	BAYİN KAŞIKÇI
Doğum Yeri	Konak	Doğum Tarihi	08.11.1989
Uyruğu	T.C.	Tel	05372128186
E-Mail	sevtapbayin@gmail.com		

Eğitim Düzeyi

Derece	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Lisans	Selçuk Üniversitesi	2011
Lise	Teğmen Ali Rıza Akıncı Lisesi	2006

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (Yıl – Yıl)
Sosyal Hizmet Uzmanı	Manisa Halk Sağlığı Müdürlüğü	5 yıl
Sosyal Hizmet Uzmanı	Salihli Toplum Sağlığı Merkezi	2 yıl

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*
İngilizce	Orta	-	Orta

Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
ALES Puanı	70	63

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma Becerisi
Office	Orta

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirilmiştir.

Ek 13. Benzerlik raporu bildirimi

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET
ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Adı Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan 17-18 Yaş Arası Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ve Akran Baskısının Değerlendirilmesi

Tezime ilişkin 27/07/2018. tarihinde yapılan Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 16'dır.

Belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

27.07.2018

Adı Soyadı : Sehtap BAYİN KAŞIKÇI
Öğrenci No : 131358003
Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Programı : Sosyal Hizmet Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR.
Doç.Dr. Hakan BAYDUR

Açıklamalar

- 1-Tez Çalışması Orijinallik Raporu (TÇOR), TURNITIN İntihal Tespit Programı kullanımı için kişisel hesap alma hakkı bulunan tez danışmanları, Enstitülerde görevlendirilen personeller, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nda görevlendirilen kütüphaneciler tarafından alınır.
- 2-Sayfa sayısı 400'den az olan tezler için tez savunmasından önce ve başarılı olması durumunda düzeltmelerden sonra olmak üzere 2 kez TÇOR alınır.(400 sayfadan fazla olan tezler 400 ve katları şeklinde bölünerek Turnitin veri tabanına yüklenmesi gerekmektedir. Bu gibi durumlarda benzerlik oranının hesaplanmasına ilişkin detaylı forma, kütüphane web sayfasında bulunan Turnitin kullanım kılavuzlarının altından erişilebilir.)
- 3-TÇOR, tezin yalnızca Kapak Sayfası, Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan kısmının tek bir dosya olarak intihal tespit programına yüklenmesi ile alınır.
- Programa yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak tez başlığının tamamı, Yazar Adı (author's first name) olarak öğrencinin adı, Yazar Soyadı (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.
- 4- TURNITIN İntihal tespit programına yüklenen dosyanın süreçlenmesinde, ilgili programdaki filtreleme seçenekleri aşağıdaki şekilde ayarlanır: - Kaynakça hariç, - Alıntılar hariç, - 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words)
- 5-**İsteğe bağlı ayarlar kısmından; "Ödevleri şuraya gönder?" seçeneği mutlaka DEPO YOK şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir;** aksi durumda aynı tezin ikinci kez yüklenmesi durumunda benzerlik %100 çıkacaktır ve depodan tezi silmek çok uzun süreç gerektirecektir.
- 6- Raporlama işlemi tamamlandıktan sonra, kaydedilmiş olan ekranın görüntüsünü sağ üst köşesinde yüzdelik sayı olarak belirtilen "benzerlik oranı," raporlamaya tabi tutulmuş olan dosyanın "toplam sayfa sayısı" ve raporlama işleminin yapıldığı "tarih" bilgisi, "Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formuna işlenir.
- 7- **Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.**
- 8-Tez savunma sınavı sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sınavı tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak alınmış ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak imzalanmış ikinci bir "Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu"nu Enstitüye teslim etmekle yükümlüdür.
- 9-Turnitin Hakkında Bilgiler: <http://kutuphane.cbu.edu.tr/turnitin.9370.tr.html>